

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
ХІМІКО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Круглий стіл

для студентів, аспірантів та молодих вчених

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ЄВРОПЕЙСЬКОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ В УКРАЇНІ: ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ (ДО 25-Ї РІЧНИЦІ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ)

8–10 червня 2021 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ХІМІКО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
КАФЕДРА ПІДПРИЄМНИЦТВА, ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА ТА
ТЕОРЕТИЧНОЇ І ПРИКЛАДНОЇ ЕКОНОМІКИ

Круглий стіл
для студентів, аспірантів та молодих вчених

**ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ЄВРОПЕЙСЬКОГО
КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ В УКРАЇНІ:
ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ
(ДО 25-Ї РІЧНИЦІ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ)**

Тези доповідей

8-10 червня 2021 р.

Електронне видання

Дніпро
2021

Рецензенти:

Потін М.М., доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри права Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет»;

Пушкіна О.В., доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного, господарського та екологічного права Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»;

Чуприна Н.М., доктор економічних наук, доцент, декан економічного факультету ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет».

*Рекомендовано до друку Вченою радою Українського державного
хіміко-технологічного університету.
Протокол № 7 від 24.06.2021 року.*

Ф 32 Формування сучасного європейського конституціоналізму в Україні: досвід, проблеми, перспективи: Круглий стіл (ДО 25-Ї РІЧНИЦІ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ): тези доповідей, Дніпро, 8-10 червня 2021 р. [Електронне видання] / за заг. ред.: д-ра екон. наук Л.Д. Гармідер, д-ра екон. наук С.О. Федулової, д-ра юрид. наук А.В. Хрідочкіна – Дніпро: ДВНЗ УДХТУ, 2021 – 164 с.

Збірник містить матеріали тез доповідей учасників круглого столу «Формування сучасного європейського конституціоналізму в Україні: досвід, проблеми, перспективи» (до 25-ї річниці Конституції України). Тематика тез доповідей охоплює актуальні проблеми формування сучасного європейського конституціоналізму в Україні. Молоді науковці, вчені у галузі права, економіки і політології та інших наук з України та Польщі, а також фахівці юридичної практики України наводять свої думки щодо проблем теоретичного та прикладного значення теорії і практики сучасного конституціоналізму, реалізації положень Конституції України в законодавстві та діяльності органів влади в умовах глобальних та суперечливих викликів сьогодення.

Редакційна колегія не несе відповідальності за матеріали, опубліковані у збірнику. Всі матеріали надані в авторській редакції та виражають персональну позицію учасника круглого столу.

Матеріали подано в авторській редакції

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КРУГЛОГО СТОЛУ

Голова оргкомітету:

Сухий Костянтин Михайлович, ректор ДВНЗ УДХТУ, доктор технічних наук, професор, академік АН ВШ України

Заступники голови:

Харченко Олександр Васильович, проректор з наукової роботи ДВНЗ УДХТУ, доктор хімічних наук, професор.

Рижова Ольга Петрівна, проректор з науково-педагогічної роботи ДВНЗ УДХТУ, доктор технічних наук, доцент.

НАУКОВИЙ ОРГКОМІТЕТ

Голова наукового оргкомітету:

Гармідер Лариса Дмитрівна, завідувач кафедри підприємництва, організації виробництва та теоретичної і прикладної економіки ДВНЗ УДХТУ, доктор економічних наук, професор, член-кореспондент Академії економічних наук України.

Заступник голови наукового оргкомітету:

Федулова Світлана Олександрівна, професор кафедри підприємництва, організації виробництва та теоретичної і прикладної економіки ДВНЗ УДХТУ, доктор економічних наук, професор, академік Академії економічних наук України.

Хрідочкін Андрій Вікторович, професор кафедри підприємництва, організації виробництва та теоретичної і прикладної економіки ДВНЗ УДХТУ, доктор юридичних наук, доцент.

Члени наукового оргкомітету:

Чуприна Н.М., д.е.н., доцент, декан економічного факультету ДВНЗ УДХТУ.

Пушкіна О.В., д.ю.н., проф., завідувач кафедри цивільного, господарського та екологічного права Національного технічного університету «Дніпровська політехніка».

Лежнёва Т.М., к.ю.н., доц., завідувач кафедри права Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет».

Величко В.Ю., арбітражний керуючий, адвокат, директор ПП «Юридична фірма Терра».

Лихопьок Д.П., адвокат, директор адвокатського бюро «Лихопьок Д.П.».

Дубницький В.І., д.е.н., професор, професор кафедри підприємництва, організації виробництва та теоретичної і прикладної економіки ДВНЗ УДХТУ, академік АЕНУ.

Комірна В.В., д.е.н., професор, декан факультету соціально-медичних наук Європейського Суспільно-Технічного Університету імені слуги Божого Роберта Шумана, м. Радом, Польща, член-кор. АЕНУ.

Смєсова В.Л., д.е.н., професор, професор кафедри підприємництва, організації виробництва та теоретичної і прикладної економіки ДВНЗ УДХТУ, академік АЕНУ.

Вініченко О.М., д.е.н., доцент, професор кафедри підприємництва, організації виробництва та теоретичної і прикладної економіки ДВНЗ УДХТУ.

Мячин В.Г., д.е.н., доцент, професор кафедри підприємництва, організації виробництва та теоретичної і прикладної економіки ДВНЗ УДХТУ.

Стрельченко І.І., к.е.н., доцент, доцент кафедри підприємництва, організації виробництва та теоретичної і прикладної економіки ДВНЗ УДХТУ.

ЗМІСТ

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Устименко В.А., Джабраїлов Р.А. КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ ЯК ОСНОВА РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ТА УТВЕРДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПРАВОПОРЯДКУ.....	10
--	----

Лежнєва Т.М., Черноп'ятов С.В. ПРОБЛЕМИ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ АКТАМИ, ЩО ВИЗНАНІ НЕКОНСТИТУЦІЙНИМИ, У ВИГЛЯДІ НЕНАРАХОВАНОЇ (НЕВИПЛАЧЕНОЇ) ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ.....	16
--	----

Федулова С.О. ПРОВАДЖЕННЯ У ЗВ'ЯЗКУ З НОВОВІЯВЛЕНИМИ АБО ВИКЛЮЧНИМИ ОБСТАВИНАМИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ НА ШЛЯХУ ЗАХИСТУ ОСНОВНИХ ПРАВ, ГАРАНТОВАНИХ КОНСТИТУЦІЄЮ.....	19
--	----

Смєсова В.Л. ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН В СФЕРІ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	22
--	----

ДИСКУСІЙНА ПАНЕЛЬ

Благовський К. СУЧАСНИЙ КЛАСИФІКАЦІЙНИЙ АНАЛІЗ НОРМАТИВНО- ПРАВОВИХ АКТІВ.....	25
---	----

Блоховець А. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПРЕДСТАВНИЦТВА ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ В АВТОНОМНІЙ РЕСПУБЛІЦІ КРИМ У СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	28
--	----

Bohdan Prystupa, Федулова С.О. КОНСТИТУЦІЙНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМІ.....	31
--	----

Василюк О.В. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ.....	33
--	----

Гармідер Л.Д. ПРАВОВІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ.....	37
--	----

Гармідер Л.Д., Кравець М.С. КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ: СУТНІСТЬ ТА ПІДХОДИ.....	40
Гончар Л.А. ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ В УКРАЇНІ.....	43
Гуменюк В.Є. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИХ ГАРАНТІЙ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ.....	46
Гусєва В. КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕДУРИ ІМПІЧМЕНТУ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ.....	49
Доценко Г.Є. ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	52
Дубницький В.І., Дудка А.С. НАУКОВО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ УКРАЇНСЬКОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ У СУЧАСНОМУ СТАНІ.....	55
Журавель В.В., Слюта А.О. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОНСТИТУЦІАЛІЗМ В УКРАЇНІ: ЕВОЛЮЦІЯ, СУТНІСТЬ ТА СЕНСИ.....	58
Іванова М.В., Іванов А.В. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ КОНСТИТУЦІЄЮ УКРАЇНИ.....	63
Кіріненко К.В. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	66
Козак В.В. КОНСТИТУЦІЙНА РЕФОРМА: ОСНОВНІ ЕТАПИ РЕАЛЬНИХ ЗМІН.....	68
Колодинський С.Б. КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ В УКРАЇНІ.....	71
Коляда К. МІСЦЕ ІНСТИТУТУ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ У ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ РЕЛІГІЙНОЇ ПОЛІТИКИ.....	74

Krzysztof Księski, Гармідер Л.Д., Федулова С.О. ЄВРОПЕЙСЬКІЙ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ ТА СУДОВО- ЗАКОНОДАВЧІ ВІДНОСИНИ.....	77
Лихопьок Д.П. КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ НЕЗАЛЕЖНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ.....	80
Ломакіна А.А. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ.....	86
Майний Р. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРЕДМЕТНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ СПОРІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ВИБОРАМИ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ.....	89
Макушев П.В. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИРШЕННЯ ПРОБЛЕМ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ.....	92
Матійчук І.М. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО: ОСОБЛИВОСТІ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ.....	95
Міщук Є.О. КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС В УКРАЇНІ.....	99
М'ячин В.Г., Мирошніченко О.В. ПРО ДЕЯКІ ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ІСТОТНОЇ РИНКОВОЇ ПЕРЕВАГИ НА ВИСОКОКОНКУРЕНТНИХ РИНКАХ.....	101
Natalia Fedorova SOME LEGAL ASPECTS OF PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS IN THE CONDITIONS OF IV TECHNOLOGICAL REVOLUTION.....	103
Нікілева Н.О. ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ БЮДЖЕТНИХ І МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ.....	106
Овчаренко О.В., Науменко Н.Ю., Кучкова О.В. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	109

Писарькова В.Р. КОНСТИТУЦІЙНІ ЦІННОСТІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ.....	112
Прудніков В.Ф. УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ.....	115
Пушкіна О.В. МЕДІАЦІЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ СПОСІБ ВИРІШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ.....	119
Рябик Г.Є. МІЖНАРОДНІ НОРМИ ПРАВА, ЩО РЕГУЛЮЮТЬ СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА СОЦІАЛЬНІ ПІДПРИЄМСТВА.....	123
Савченко М.Є. БРЕНД ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВОВІДНОСИН.....	127
Спиридонова К.А. ПРОБЛЕМА РОЗГЛЯДУ СУДАМИ СПРАВ ПРО ТИМЧАСОВЕ ОБМЕЖЕННЯ У ПРАВІ ВИЇЗДУ ЗА МЕЖІ УКРАЇНИ.....	130
Станішевська Д. АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ ЩОДО ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.....	134
Федулова С.О., Онищенко О.О., Іздебська С.І. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІДЕЇ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА З ІДЕЯМИ ІСТИНИ ТА СПРАВЕДЛИВОСТІ.....	137
Федулова С.О., Vitalina Komirna, Федулова Г.Я. ТЕНДЕНЦІЯ БІОЛОГІЗАЦІЇ В СУЧАСНОМУ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМІ: ВОДНІ РЕСУРСИ.....	140
Хлопицький О.О. ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЕКОЛОГІЧНИХ ДИРЕКТИВ В УКРАЇНІ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	144
Хрідочкін А.В. КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ З ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ.....	147

Чуприна Н.М., Гаєвський В.В. ОСНОВНІ ВИДИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ.....	150
Яворська О.Б. ЗАКОНОДАВЧІ ОСНОВИ ВЗАЄМНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	154
Якімов С.М., Федулова С.О. ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ.....	157
Яшкіна Н.В., Вовченко Т.В., Іскакова Т.В. НАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА СЕРЕД МОЛОДІ.....	161

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ ЯК ОСНОВА РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ТА УТВЕРДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПРАВОПОРЯДКУ

Устименко В.А., член-кореспондент НАН України,
член-кореспондент НАПрН України, доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України, директор ДУ «Інститут економіко-правових
досліджень імені В.К. Макутова НАН України», Київ, Україна

Джабраїлов Р.А., доктор юридичних наук, професор,
заступник директора з наукової роботи ДУ «Інститут економіко-
правових досліджень імені В.К. Макутова НАН України», Київ, Україна

Навряд чи можна уявити розвиток законодавства будь-якої держави у відриві від конституційних положень, які виступають відправною точкою побудови правової системи держави.

Особливо чутливою до змін є економіка держави, оскільки ті чи інші реформи можуть справити як позитивний, стимулюючий вплив, так і, навпаки, можуть спровокувати пригнічення економічних процесів, ініціювання деструктивних явищ.

І саме конституційні норми мають виступати мірилом того чи справедливими та економічно ефективними є результати правотворчої діяльності уповноважених органів державної влади.

Невипадково, у зарубіжній науці у центрі уваги науковців перебували і дотепер досліджуються питання побудови оптимальної моделі регулювання економіки на засадах конституційних норм. Вказане дало поштовх до формування нового наукового напрямку, який отримав назву конституційна економіка.

Конституційна економіка визначається як науковий напрям, що вивчає питання взаємозв'язку конституції і економіки, демократії і вільного ринку з метою виявлення конституційно-правових передумов ефективного розвитку економіки і аналізу впливу економіко-правових відносин на державу [1, с. 10; 2, с. 174].

В Україні зазначений науковий напрям отримав належний розвиток та підтримку, особливо з боку вчених – представників науки господарського права. Адже проблеми правового регулювання економічних відносин складають предметну сферу досліджень господарсько-правового спрямування.

До речі, академіком НАН України В.К. Макутовим, засновником Донецької школи господарського права, свого часу було запропоновано доповнити Конституцію України окремим розділом, присвяченим засадам економічної системи. Дотепер зазначена пропозиція залишається вкрай актуальною та затребуваною. Адже практична реалізація ідеї академіка НАН України В.К. Макутова дозволило б створити надійне конституційне підґрунтя для стабільного розвитку економіки із закріпленням, як пропонував науковець, основних вимог до прийняття законів, які стосуються економіки, та забезпеченням ефективного механізму їх реалізації [3, с. 22].

В той же час через відсутність політичної волі, інституційну неспроможність, яка знайшла вияв у тривалій роботі Конституційної Комісії, із подальшим припиненням її діяльності у зв'язку зі створенням у 2019 році Комісії з питань правової реформи як консультативно-дорадчого органу при Президентові України, а також триваючі наукові дискусії щодо напрямів конституційно-правової реформи, ідея щодо доповнення Конституції України розділом про економічну систему залишилась не реалізованою.

Не в останню чергу невирішеність цього ключового питання створила передумови для продовження полеміки щодо співіснування двох галузей права та законодавства, а саме цивільного та господарського, як таких, що справляють значний правовий вплив на економічні відносини.

Зокрема, наразі на розгляд громадськості та представників фахових кіл представлено Концепцію оновлення Цивільного кодексу України [4], презентовану на засіданні робочої групи, яке відбулося 28.01.2021 р. під головуванням першого заступника Голови Верховної Ради України Стефанчука Р.О. [5] Додатково у всеукраїнській юридичній газеті «Юридичний вісник України» оприлюднено Концепцію модернізації господарського законодавства України, яка була схвалена на розширеному засіданні Координаційного бюро з проблем правових основ підприємницької діяльності, господарського та комерційного права Відділення екологічного, господарського та аграрного права НАПрН України (протокол № 1 від 25.02.2021 р.) [6].

Попри надії на пошук розумного балансу у побудові моделі правового регулювання цивільних та господарських відносин як складових економічних відносин, доводиться констатувати протилежні ідеологічні підходи, закладені у вищенаведених Концепціях. Про вказане більш детально викладено у науково-експертному висновку до Концепції оновлення Цивільного кодексу України, підготовленому провідними вітчизняними правознавцями, текст якого було схвалено на розширеному засіданні Координаційного бюро з проблем правових основ підприємницької діяльності, господарського та комерційного права Відділення екологічного, господарського та аграрного права НАПрН України (протокол № 3 від 09.04.2021 р.) та рекомендовано до друку вченою радою Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова НАН України» (протокол № 7 від 26.04.2021 р.) [7].

Насамперед, ідейною основою Концепції оновлення Цивільного кодексу України розробниками визнано скасування Господарського кодексу України, в той час як у Концепції модернізації господарського законодавства України наголошено на доцільності дотримання балансу публічних та приватних засад у правовому регулюванні економічних відносин. Саме дотримання балансу публічних та приватних інтересів у сфері економічних відносин, на регулювання яких спрямовані норми Цивільного та Господарського кодексів України, має стати предметом правової політики держави, проведення якої, відповідно до абз. 2 п. 3 ч. 1 ст. 20 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» від 27.02.2014 р. [8], забезпечує Уряд України.

Вочевидь, ініціатива скасування Господарського кодексу України **суперечить Основному Закону, який проголошує Україну правовою державою (ч. 1 ст. 1 Конституції України), а також визнає дію принципу верховенства права (ч. 1 ст. 8 Конституції України)** [9]. Зокрема, варто звернути увагу на ч. 4 ст. 13 Конституції України, у якій зазначено, що держава забезпечує захист прав усіх **суб'єктів** права власності і **господарювання**, соціальну спрямованість економіки. З цього конституційного положення можна дійти думки про визнання існування суб'єктів господарювання як особливих учасників суспільних відносин. Відповідно суспільні відносини за їх участі потребують спеціального правового регулювання, що не охоплюється

Загалом сама ідея скасування Господарського кодексу України набуває більшого масштабу та глибини, якщо розглядати це питання **через призму**

відповідності засадам правопорядку та принципу верховенства права. Тим більше, що усталене розуміння принципу верховенства права запропоноване Конституційним Судом України.

У мотивувальних частинах низки рішень Конституційного Суду України наводяться положення щодо елементів (або, як зазначається в текстах рішень, вимог) принципу верховенства права. Зокрема, у п. 2.1.1 мотивувальної частини Рішення Другого сенату Конституційного Суду України від 18 червня 2020 р. у справі за конституційною скаргою громадянки України Левченко О.М. щодо відповідності Конституції України (конституційності) припису п. 5 р. III «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення» міститься застереження про те, що *однією з вимог принципу верховенства права (правовладдя) є вимога юридичної визначеності (як принцип)*. Одним із складових елементів загального принципу юридичної визначеності є вимога (як принцип) передбачуваності приписів права. Додатково в згаданому Рішенні, у п. 2.1.2 мотивувальної частини підкреслено, що *складовим елементом загального принципу юридичної визначеності як вимоги верховенства права (правовладдя) також є принцип правомірних (легітимних) очікувань*, який, за тлумаченням Венеційської комісії, «виражає ідею, що органи публічної влади повинні додержуватися не лише приписів актів права, а й своїх обіцянок та пробуджених очікувань» (спеціальне дослідження Венеційської комісії «Мірило правовладдя», розділ II.B.5, п. 61) [10].

Як зазначено в п. 2.3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого положення п. 26 р. VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України, *юридична визначеність є ключовою в розумінні верховенства права; держава зобов'язана дотримуватися та застосовувати в прогнозований і послідовний спосіб ті закони, які вона ввела в дію; юридична визначеність передбачає, що норми мають бути зрозумілими і точними, а також спрямованими на забезпечення постійної прогнозованості ситуацій і правовідносин*. Далі наголошується на тому, що в контексті ст. 8 Конституції України юридична визначеність забезпечує адаптацію суб'єкта правозастосування до нормативних умов юридичної дійсності та його

впевненість у своєму юридичному становищі, а також захист від свавільного втручання держави. При цьому юридичну визначеність запропоновано розуміти через такі складові: чіткість, зрозумілість, однозначність норм права; право особи у своїх діях розраховувати на розумну стабільність чинного законодавства і можливість передбачати наслідки застосування норм права (легітимні очікування) [11].

Як можна переконатися, Конституційний Суд України у численних рішеннях наголосив на важливості дотримання принципу верховенства права як у правотворчій, так і у правозастосовній діяльності.

Таким чином, прийняття будь-яких рішень щодо подальших напрямів розвитку як цивільного, так і господарського законодавства має відбуватися в прогнозований і послідовний спосіб із дотриманням Конституції України, створюючи передумови для сталих перетворень у правовій системі держави.

Список використаних джерел

1. Конституционная экономика: учебник для юридических и экономических вузов / [Баренбойм П.Д., Гаджиев Г.А., Лафитский В.И., Мау В.А.]. М.: ЗАО Юстицинформ, 2006. 528 с.

2. Конституційні засади економічної системи України : монографія / В.А. Устименко, Р.А. Джабраїлов, В.М. Кампо, Р.О. Коваленко, М.В. Савчин / НАН України. Ін-т економіко-правових досліджень. Донецьк : ТОВ «Юго-Восток», 2011. 258 с.

3. Концепція конституційного забезпечення економічної системи держави (як основи законодавчого забезпечення економічної політики) / НАН України, Ін-т економіко-правових досліджень. Донецьк : Юго-Восток, Лтд, 2008. 24 с.

4. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. URL: <https://drive.google.com/file/d/1ExwdnngsmvpAZJtWi836Rr6-x1quaZJQ/view>

5. Засідання Робочої групи з підготовки проекту закону з рекодифікації (оновлення) цивільного законодавства України (28.01.2021). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=p7RtGTmB6hI&feature=youtu.be>

6. Концепція модернізації господарського законодавства України: схвалена на розширеному засіданні Координаційного бюро Національної академії правових наук України (протокол від 25.02.2021 № 1), схвалена та рекомендована до друку Вченою радою Державної установи «Інститут

економіко-правових досліджень імені В. К. Макутова Національно академії наук України» (протокол від 05.03.2021 № 3). *Юридичний вісник України*. 2021. 2-22 квітня (№ 13-15). С. 18-19.

7. Науково-експертний висновок до Концепції оновлення Цивільного кодексу України: брошура / під заг. ред. члена-кореспондента НАН України В.А. Устименка. Київ : НАН України, ДУ «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова НАН України», 2021. 112 с.

8. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27 лютого 2014 року № 794-VII. *Офіційний вісник України*. 2014. № 20. Ст. 619. (Зі змін. та допов.).

9. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. (Зі змін. та допов.).

10. Рішення Другого сенату Конституційного Суду України від 18 червня 2020 року № 5-р(II)/2020 у справі за конституційною скаргою громадянки України Левченко Ольги Миколаївни щодо відповідності Конституції України (конституційності) припису пункту 5 розділу III „Прикінцеві положення“ Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення“ від 2 березня 2015 року № 213-VIII. *Офіційний вісник України*. 2020. № 55. Том 2. Ст. 1729.

11. Рішення Конституційного Суду України від 26 березня 2020 року № 6-р/2020 у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого положення пункту 26 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України. *Офіційний вісник України*. 2020. № 32. Ст. 1097.

ПРОБЛЕМИ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ АКТАМИ, ЩО ВИЗНАНІ НЕКОНСТИТУЦІЙНИМИ, У ВИГЛЯДІ НЕНАРАХОВАНОЇ (НЕВИПЛАЧЕНОЇ) ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ

Лежнєва Т.М., кандидат юридичних наук, доцент, завідувач
кафедри права

Черноп'ятов С.В., кандидат юридичних наук,
ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», Дніпро, Україна

Відповідно до ч. 3 ст. 152 Конституції України [1], «матеріальна чи моральна шкода, завдана фізичним або юридичним особам актами і діями, що визнані неконституційними, відшкодовується державою у встановленому законом порядку».

У практиці застосування національними судами цієї норми намітилися негативні тенденції, які обтяжуються тим, що вони набули характеру висновків Верховного Суду, які відповідно до чинного процесуального законодавства та законодавства про судоустрій підлягають обов'язковому врахуванню іншими судами.

Одним із таких висновків викладений у Постанові Верховного Суду від 21.11.2018 року у справі № 686/1746/17 [2]. Верховний Суд розглядав справу за позовом про стягнення коштів, а саме про відшкодування шкоди, завданої актом, що визнаний неконституційним, у вигляді недоотриманої заробітної плати. Верховний Суд, як і суд першої інстанції, для тлумачення поняття «шкода» у ч. 3 ст. 152 Конституції України звернувся до норм цивільного права. Верховний Суд погодився із висновком суду першої інстанції про те, що «недоотриманий позивачем розмір заробітної плати та компенсація за несвоєчасну виплату заробітної плати, не може вважатися збитками у розумінні статті 22 ЦК України». На підставі цього висновку Верховний Суд дійшов висновку про відсутність підстав для задоволення позовних вимог.

Вважаємо такий висновок Верховного Суду неправильним з огляду на наступне. По-перше, застосування ст. 22 ЦК України тут є хоча і доречним, але небезальтернативним, оскільки вона стосується збитків у результаті порушення цивільних прав, а ч. 3 ст. 152 Конституції України, передбачаючи відшкодування шкоди, не обмежується лише шкодою, завданою порушенням цивільних права.

Тому самий підхід звуження «шкоди» за ч. 3 ст. 152 Конституції України рамками ст. 22 ЦК України є хибним.

По-друге, висновок Верховного Суду не враховує практику Європейського суду з прав людини. Так, Європейський суд з прав людини у рішенні від 08.11.2005 у справі «Кечко проти України» (Заява № 63134/00) [3] зауважив: «суд повторює, що поняття «власності», яке міститься в першій частині статті 1 Протоколу №1, має автономне значення, яке не обмежене власністю на фізичні речі і не залежить від формальної класифікації в національному законодавстві: деякі інші права та інтереси, наприклад, борги, що становлять майно, можуть також розглядатись як «майнові права», і, таким чином, як «власність» в цілях вказаного положення. Питання, що потребує визначення, полягає в тому, чи мав відповідно до обставин справи, взятих в цілому, заявник право на матеріальний інтерес, захищений статтею 1 Протоколу №1. Суд зауважує, що в межах свободи дій держави визначати, які надбавки виплачувати своїм працівникам з державного бюджету. Держава може вводити, призупиняти чи закінчити виплату надбавок з державного бюджету, однак свідома відмова в цих виплатах не допускається, доки відповідні положення є чинними (пункт 23).

У справі «Пайн Велі Девелопмент ЛТД» та інші проти Ірландії» (Заява №12742/87) [4] Європейський суд з прав людини постановив, що «статтю 1 Першого протоколу до Конвенції можна застосовувати для захисту «правомірних очікувань» щодо певного стану речей (у майбутньому), оскільки їх можна вважати складовою частиною власності. «Правомірні очікування» виникають у особи, якщо нею було дотримано всіх вимог законодавства для отримання відповідного рішення уповноваженого органу, а тому вона мала усі підстави вважати таке рішення дійсним та розраховувати на певний стан речей».

Відтак, право на оплату праці, зокрема право на отримання конкретних розмірів заробітної плати, можна та необхідно розглядати як майнові права, а відповідні грошові кошти – як власність, незалежно від того, чи були вони фактично нараховані та виплачені. Тому протиправно не нарахована та /або не виплачена заробітна плата має охоплюватися шкодою, передбаченою ч. 3 ст. 152 Конституції України.

Відтак вважаємо за необхідне розглянути питання відступлення від висновку, викладеного у Постанові Верховного Суду від 21.11.2018 року у справі № 686/1746/17.

Описана проблема частково є наслідком доволі суттєвої прогалини національної правотворчості. Частина 3 ст. 152 Конституції України передбачає подальше регулювання відповідних відносин відшкодування шкоди законом України. Хоча ця норма наявна в Конституції ще з часу її прийняття, відповідного закону України не прийнято. Відтак вважаємо за доцільне усунути цю прогалину.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Постанова Верховного Суду від 21.11.2018 року у справі № 686/1746/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/66224716>
3. Рішення Європейського суду з прав людини у рішенні від 08.11.2005 у справі «Кечко проти України» (Заява № 63134/00). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_025
4. Рішення Європейського суду з прав людини у рішенні від 29.11.1991 у справі «Пайн Велі Девелопмент ЛТД» та інші проти Ірландії» (Заява №12742/87). URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-57711%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-57711%22]})

ПРОВАДЖЕННЯ У ЗВ'ЯЗКУ З НОВОВІЯВЛЕНИМИ АБО ВИКЛЮЧНИМИ ОБСТАВИНАМИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ НА ШЛЯХУ ЗАХИСТУ ОСНОВНИХ ПРАВ, ГАРАНТОВАНИХ КОНСТИТУЦІЄЮ

Федулова С.О., доктор економічних наук, професор,
академік Академії економічних наук України,
ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Дніпро, Україна

Права людини можуть бути захищені тільки в разі винесення судом законного і обґрунтованого судового рішення по його справі. Однак судові рішення, яке є законним і обґрунтованим при винесенні, може перестати бути таким згодом, в зв'язку з тим, що судом при розгляді справи не були враховані важливі обставини, які можуть мати істотне значення для розглянутої справи.

Тому, *актуальність* зазначеної тематики визначається тим, що розвиток і удосконалення інституту нововиявлених та виключних обставин є гарантією для кожної людини на право поновлення в правах у випадках порушення її основних прав, гарантованих Конституцією або законом.

Вперше форми скасування судових рішень, які спрямовані на скасування рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами, з'явилися ще в період Римської Республіки. На законодавчому рівні, вперше відкриття провадження за нововиявленими та виключними обставинами було детально закріплено у кримінальному процесі статутом кримінального судочинства 1864 р. [1].

Кримінально-процесуальним кодексом Австро-Угорської імперії, який був затверджений у 1873 р. було вже передбачено звичайні (апеляційне та ревізійне провадження) та надзвичайний («взнов», тобто провадження за нововиявленими обставинами), що визначало процедури способів перевірки судових рішень [1]. В радянській та вже незалежній Україні інститут перегляду судових актів за нововиявленими обставинами було збережено та вдосконалено.

Конституція України, статтю 55 «Права і свободи людини і громадянина захищаються судом» [2], передбачає право на судовий захист. Право на ефективний засіб захисту прав і свобод закріплено також у статті 2 «Міжнародного пакту про громадянські та політичні права», статтю 8

«Загальної декларації прав людини» [3], в якій передбачено кожній людині право на поновлення в правах компетентними національними судами у випадках порушення її основних прав, гарантованих Конституцією або законом. Права людини можуть бути захищені тільки в разі винесення судом законного і обґрунтованого судового рішення по його справі. Однак судові рішення, яке є законним і обґрунтованим при винесенні, може перестати бути таким згодом, в зв'язку з тим, що судом при розгляді справи не були враховані важливі обставини, які можуть мати істотне значення для розглянутої справи. Цими обставинами є, згідно зі статтею 423 ЦПК України, нововиявлені та виключні обставини [4].

Перегляд судових рішень у зв'язку з нововиявленими та виключними обставинами є самостійним видом їх перегляду, ця обставина суттєво відрізняє такий перегляд від перегляду судових рішень в апеляційному та касаційному порядку. При цьому, перегляд судових рішень за нововиявленими та виключними обставинами можливий лише на рівні галузевого законодавства, а відповідні норми містяться в Цивільному процесуальному кодексі.

Інститут перегляду судових постанов у зв'язку з нововиявленими та виключними обставинами пройшов великий шлях історичного розвитку і реформування [1; 5; 6]:

- розширені і доповнені підстави для перегляду судових постанов у зв'язку з нововиявленими та виключними обставинами;
- розмежовані нові і нововиявлені обставини, дано визначення нововиявлених та виключних обставин;
- розширено коло осіб, які мають право звернутися із заявою про перегляд судової постанови;
- судами, що здійснюють перегляд судових постанови у зв'язку з нововиявленими та виключними обставинами, є суди, які винесли рішення, що оскаржується, а не вищі суди, як було раніше.

нововиявлені обставини – це юридичні факти, які мають істотне значення для розгляду справи та існували на час розгляду справи, але не були і не могли бути відомі заявнику, а також обставини, які виникли після набрання судовим рішенням законної сили та віднесені законом до нововиявлених обставин [4; 5].

Тобто, в основі рішень, що підлягають перегляду, не лежить судова помилка. Тому, вважається, що загальним об'єктом перегляду в даній стадії процесу є саме цивільна справа.

Виключні обставини – це юридичні факти, встановлені після вступу судового рішення в законну силу, які ставлять під сумнів законність цього рішення і є підставою для постанови зовсім іншого рішення [4; 5].

Треба зазначити, що науковці вважають, що легальне визначення поняття нововиявлених обставин в чинному законодавстві потребує вдосконалення. Немає єдиної думки про зміст даного поняття і в російській і українській юридичній літературі [1; 6; 7; 8].

Список використаних джерел

1. Степанов С. В. Перегляд судових рішень господарських судів за нововиявленими обставинами: монографія. Одеса: «Атлант», 2012. 186 с.
2. Конституція України. Прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. Відомості ВРУ. 1996. №30. Ст. 141 (із змінами).
3. Загальна декларація прав людини: ООН; Декларація, Міжнародний документ від 10.12.1948. Верховна Рада України.URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. (зі змінами). Верховна Рада України.URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
5. Васильєв С.В. Цивільний процес. Підручник. Київ: ВД «Алерта». 2019. 506 с.
6. Колесник Р.М. Підстави перегляду рішень господарських судів за нововиявленими обставинами: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2018. 21 с.
7. Зятіна Д. Перегляд судових рішень у зв'язку з виключними обставинами на підставі п. 1 ч. 3 ст. 320 ГПК України. Господарське право і процес. №4/2020. С. 81-85.
8. Цувіна Т.А. Інститут конституційної скарги та перегляд судових рішень за виключними обставинами в контексті принципу верховенства права. Прикарпатський юридичний вісник. Випуск 3(28). Том 1. 2019. С. 136-141.

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН В СФЕРІ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Смєсова В.Л., доктор економічних наук, професор,
академік Академії економічних наук України,
ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Дніпро, Україна

Одним із напрямів розвитку міжнародних економічних відносин є формування в Україні сприятливих економіко-правових умов для розвитку туристичної діяльності. Йдеться, з одного боку, про створення таких економічних і правових умов, які б сприяли задоволенню потреб туристів та приваблювали іноземних туристів в Україну, а, з іншого боку – про формування умов для активного розвитку туристичної галузі в Україні та поглиблення співробітництва українських туристичних агентів з іноземними учасниками туристичної діяльності.

Першоосновою вирішення цього питання є економіко-правове регулювання державою туристичної сфери. Останнє базується на формуванні ефективних правових механізмів для реалізації і розвитку туристичної діяльності, а також державній політиці в цій сфері, яка спрямована на створення сприятливого середовища для взаємодії суб'єктів туристичної діяльності, а також на захист інтересів кожного учасника економічних відносин в сфері туризму.

Основними засадами економіко-правового регулювання державою туристичної діяльності повинні бути: стабільність нормативно-правової бази в сфері туризму і формування сприятливого інвестиційного клімату для залучення інвестиційних вкладень в рекреаційну сферу; економічний і правовий захист інтересів як постачальників, так і споживачів туристичних послуг; забезпечення високої якості туристичних послуг; відповідальності за невиконання (неналежне виконання) зобов'язань в процесі надання послуг суб'єктами туристичної діяльності, у тому числі щодо фінансової відповідальності суб'єктів, які надають туристичні послуги; відповідності якості туристичного продукту екологічним, економічним та соціальним нормам і стандартам, що підтверджується результатами проведених експертиз, сертифікатами і ліцензіями; формування

економічних умов, які сприяють розвитку туристичної діяльності в Україні; створення рівних і конкурентних умов для всіх суб'єктів туристичної галузі та дотримання антимонопольного законодавства у цій сфері.

Основними нормативно-правовими, які регулюють туристичну діяльність в Україні, є Конституція України, яка закріплює основні права, свободи та гарантії прав людини, Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, Податковий кодекс України, які визначають основні засади діяльності туристичних підприємств, істотні умови і зміст договорів в сфері туризму, а також закони України «Про туризм», «Про курорти», «Про ліцензування окремих видів господарської діяльності» тощо. Ці закони встановлюють норми раціонального використання туристичних ресурсів, визначають вимоги та норми для реалізації туристичної діяльності в Україні, закріплюють необхідність відповідності вітчизняних туристичних продуктів міжнародним стандартам туристичних послуг, а також їх удосконалення.

Крім того, указами Президента України закріплено відповідні заходи щодо забезпечення реалізації політики держави в сфері туризму, а також розвитку туризму, курортів, готельно-ресторанної справи, транспортних послуг у туристичній діяльності. Розпорядженнями Кабінету міністрів України затверджено основні напрями і шляхи розвитку іноземного і внутрішнього туризму, а також Стратегія розвитку туризму і курортів в Україні на період до 2026 року.

В останньому документі закріплено основні заходи в сфері забезпечення відповідності рівня розвитку об'єктів туристичної інфраструктури та національних стандартів міжнародним стандартам, а також розвитку територій і туристичної інфраструктури, доступності туристичних об'єктів маломобільним особам та особам з інвалідністю, створення умов для раціонального використання рекреаційних ресурсів та для їх самовідтворення, професійної підготовки фахівців в сфері туризму та підготовки об'єктів туристичної інфраструктури, впровадження інноваційних розробок в сфері туризму, безпеки туристів та захисту їх інтересів тощо.

Одночасно, не зважаючи на розвиток законодавства України в сфері туристичної галузі, на сучасному етапі у ньому залишається багато «білих плям», що вимагає внесення відповідних змін у нормативно-правові акти, які регулюють цю сферу. Так, вимагає уточнення розмір та умови надання фінансової гарантії

туроператорів та туристичних агенцій за договором туристичного обслуговування, а також час, протягом якого діє ця гарантія, порядок надання цієї гарантії у випадку, коли суб'єкт туристичної діяльності не має відповідного фінансового забезпечення. Існує також необхідність у роз'ясненнях щодо функцій страхових компаній у цьому питанні. Крім того, необхідно чітко визначити розмір страхової суми за договором страхування життя і здоров'я людини під час туристичної подорожі, а також договором медичного страхування, що приходить на одну особу. Це стосується також строків виплат цієї суми страховою компанією або банківською установою, яка надає таку гарантію.

З іншого боку, існує необхідність у розробці нормативно-правових актів, які стосуються захисту прав та інтересів туристів за різними видами туризму – екологічного, сімейного, лікувально-оздоровчого, релігійного, ділового, наукового та ін. його видів.

Список використаних джерел

1. Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України "Про туризм" та деяких інших законодавчих актів щодо створення економічних стимулів розвитку туристичної галузі» від 15.10.2020 № 4162-1. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/II03429A.html

2. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про туризм» щодо удосконалення понятійного апарату у туристичній галузі» від 10.04.2019 № 10216. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/GH7VS00A>

ДИСКУСІЙНА ПАНЕЛЬ

СУЧАСНИЙ КЛАСИФІКАЦІЙНИЙ АНАЛІЗ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ

Благовський К., студент факультету економіки бізнесу та міжнародних відносин,
Університет митної справи та фінансів, Дніпро, Україна

Одним з найголовніших джерел сучасного права є нормативно-правовий акт, оскільки саме він відображає більшість правових норм, які регулюють основні сфери інтересів та потреб людини. Нормативно-правові акти являють собою писемне вираження волі держави, оскільки видаються уповноваженими державними органами. Тому важливо добре знати та вміло орієнтуватися в даній темі. Особливо це є необхідним для юристів, тому що саме вони здійснюють діяльність з формування і створення нормативно-правових актів.

Серед сучасних джерел права нормативно-правовий акт посідає перше місце, оскільки нормативно-правові акти закріплюють норми, що враховують інтереси всього суспільства в цілому, починаючи від економічних і закінчуючи соціальними. Нормативно-правовий акт – це офіційний акт-документ уповноважених суб'єктів правотворчості, який встановлює, змінює чи скасовує правові норми з метою регулювання суспільних відносин. Таке тлумачення пропонує більшість дослідників [1]. Щодо ознак нормативно-правового акту, то до них можна віднести насамперед те, що нормативно-правовий акт спрямований на регулювання типових і схожих суспільних відносин і розрахований на неодноразове застосування без вказівки на конкретну особу; а також те, що нормативно-правовий акт видається або санкціонується компетентним органом, який має правотворчі повноваження.

Будь-який нормативно-правовий акт має межі своєї дії. Дія нормативно-правових актів у часі визначається двома моментами, а саме: моментом вступу нормативно-правового акту в юридичну силу і моментом припинення дії нормативно-правового акту. Якщо в нормативно-правовому акті зазначено час його вступу в дію, то з цього моменту він вступає в силу [2, с. 23]. Так нормативно-правові акти можуть вступати в силу через рік з моменту прийняття

закону, або ж одразу з моменту прийняття, як, наприклад, Конституція України, що вступила в силу з моменту свого прийняття. Але, необхідно зазначити, що якщо порядок вступу не оговорюється, то закони вступають в дію за загальним правилом, встановленим законодавством.

Для більш складних і важливих нормативно-правових актів термін вступу в дію повинен бути більшим, ніж для інших нормативно-правових актів. Це зумовлено тим, що для ознайомлення та вивчення такого акту необхідно більше часу та зусиль, ніж для менш складних нормативно-правових актів. Наприклад, прийняття нового Податкового кодексу. Але за всіх умова закон вступає в дію не раніше дати опублікування [3, с. 25]. Тобто нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, але не доведені до відома громадян у порядку, встановленому законом, не є чинними. Момент набуття чинності нормативно-правового акту залежить від того, хто є суб'єктом його прийняття (народ, уряд, президент, парламент) і яким є його зміст (присвячений він громадянам чи має графу «секретно»). Наприклад, неопубліковані акти Верховної Ради або Президента України вступають в силу з моменту їх одержання державними органами, тобто оприлюдненням такого акту вважається доведення його до відома установ [4, с. 39]. Втрата юридичної сили нормативно-правовим актом відбувається з моменту: закінчення терміну, на який він був розрахований; зміни обставин, на які він був розрахований; скасування самого нормативно-правового акту; прийняття рішення про неконституційність нормативно-правового акту; прийняття нового нормативно-правового акту, що дублює зміст попереднього.

Науковці розрізняють такі види дії нормативно-правових актів за колом осіб: загальної дії - розраховані на всіх осіб, що перебувають на території держави. Це така низка законів, насамперед кримінальних, що поширюється на всіх громадян держави незалежно від місця їх перебування; спеціальної дії - розраховані на певне коло осіб (поширюються на конкретну категорію осіб (пенсіонерів, військовослужбовців); виняткової дії - вилучення з нормативних актів загальної та спеціальної дії (працівники дипломатичних представництв звільняються від кримінальної, адміністративної, цивільної та будь-якої іншої відповідальності).

Таким чином, нормативно-правовий акт є одним з найголовніших джерел сучасного вітчизняного права, який свою легкість у застосуванні і чітко

визначених ознак користується повагою у правових системах більшості країн світу. Кожен нормативно-правовий акт має межі своєї дії у часі (з моменту вступу в юридичну силу дії й до моменту припинення дії), у просторі (всередині держави) та за колом осіб, щодо яких він застосовується.

Список використаних джерел

1. Рибікова Г.В. Деякі питання методології наукових досліджень правової експертизи нормативно-правових актів. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2020. № 4. С. 47-51. URL.: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2020_4_8.

2. Легін Л.М. Нормативно-правовий акт : поняття та система ознак. *Право і суспільство*. 2016. № 2. С. 21-26.

3. Слинько Д.В. Юридична природа нормативно-правових актів Міністерства внутрішніх справ України. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія : Право*. 2017. Вип. 24. С. 24-27.

4. Косович В.М. Технологічно-юридичні недоліки нормативно-правових актів України. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія : Право*. 2014. № 1137, Вип. 18. С. 38-42.

Науковий керівник:

Макушев П.В., д. ю. н., проф.
професор кафедри теорії та історії держави і права
Університету митної справи та фінансів

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПРЕДСТАВНИЦТВА ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ В АВТОНОМНІЙ РЕСПУБЛІЦІ КРИМ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Блоховець А., студентка факультету економіки бізнесу та
міжнародних відносин,
Університет митної справи та фінансів, Дніпро, Україна

Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим сьогодні залишається одним із відносно недосліджених державних органів. Його повноваження, функції, особливо правовий статус були окреслені лише в поодиноких працях деяких дослідників. Представництво було створене 17 грудня 1992 р., з прийняттям Закону України «Про представника Президента України». Представництво в ньому визначалося органом виконавчої влади України щодо здійснення повноважень, які передбачені Конституцією України. Слід наголосити, що вперше правовий статус Представництва був визначений у ст. 6 цього Закону. У лютому-березні 2014 р. для України опинилася в абсолютно новій геополітичній ситуації. Її прямим наслідком стали Указ Президента України від 20 січня 2016 р. №16 «Питання Представництва Президента України в Автономній Республіці Крим» [1], а також Указ Президента України від 17 серпня 2017 р. № 221 «Про внесення змін до Указу Президента України від 20 січня 2016 року № 16» [2], які стосувалися правового статусу, але на сьогодні вони втратили свою чинність. Зараз правовий статус Представництва визначається чинним Указом Президента України від 17 жовтня 2019 р. № 758 «Питання Представництва Президента України в Автономній Республіці Крим», відповідно до якого цей орган має вживати заходів для подальшої активізації роботи щодо :

- сприяння додержанню прав і свобод людини і громадянина, передбачених Конституцією та законами України, тощо, які стосуються громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території або переселилися з тимчасово окупованої території і перебувають в інших регіонах України, зокрема здійснювати заходи щодо підтримки і забезпечення соціальних, інформаційних, політичних, культурних та інших зв'язків з

громадянами України, які проживають на тимчасово окупованій території, у тому числі в рамках заходів міжнародного характеру з відповідних питань;

- здійснення моніторингу додержання прав і законних інтересів громадян, внесення в установленому порядку пропозицій, які стосуються припинення, усунення та запобігання обмеженню та порушенню прав і законних інтересів таких осіб, їх реалізації;

- вивчення соціально-економічних та політичних процесів на тимчасово окупованій території, підготовки відповідних аналітичних матеріалів та подання їх в установленому порядку на розгляд Президентів України;

- вивчення питань, які порушуються у зверненнях громадян, до органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, підготовки пропозицій щодо вирішення таких питань;

- внесення в установленому порядку пропозицій щодо підготовки проектів законів, актів Президента України з питань захисту прав та законних інтересів громадян, а також з інших питань, які належать до компетенції Представництва;

- розроблення стратегічних програмних документів з питань реінтеграції та деокупації в Україну тимчасово окупованої території, відновлення порушених внаслідок окупації прав і свобод людини і громадянина, напрацювання пропозицій щодо концепції перехідного правосуддя, проведення нарад та консультацій з відповідних питань;

- інформування громадськості про здійснення Президентом України повноважень щодо забезпечення додержання конституційних прав і свобод таких громадян [3].

Таким чином, аналіз чинного законодавства України щодо правового статусу Представництва дає підстави сформулювати наступні висновки. Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим є державним органом, який допомагає в реалізації конституційних повноважень Президента України. Його правовий статус, передбачений Указом Президента України 2019 р., зумовлений конституційними повноваженнями голови держави, який був прийнятий з метою забезпечення додержання конституційних прав і свобод громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території та місті Севастополі - або переселилися з тимчасово окупованої території і перебувають в інших регіонах України, створення належних умов для роботи

цього Представництва тощо. А додержання та удосконалення законодавства стосовно зазначених Указів є вагомою основою майбутніх досліджень

Список використаних джерел

1. Питання Представництва Президента України в Автономній Республіці Крим : Указ Президента України від 20 січня 2016 р. №16. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16/2016>.

2. Про внесення змін до Указу Президента України від 20 січня 2016 року № 16 : Указ Президента України від 17 серпня 2017 р. № 221. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/221/2017>.

3. Питання Представництва Президента України в Автономній Республіці Крим : Указ Президента України від 17 жовтня 2019 р. № 758. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/758/2019>.

Науковий керівник:

Макушев П.В., д. ю. н., проф.
професор кафедри теорії та історії держави і права
Університету митної справи та фінансів

КОНСТИТУЦІЙНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМІ

Bohdan Prystupa, LL.D, Prezes,
Fundacja ADD, Warszawa, Polska

Федулова С.О., д.е.н., професор,

*ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Дніпро, Україна*

Конституційне право в сучасному світі суттєво впливає на процес глобалізації та регіональної інтеграції. Конституція більше не регулює основний правовий порядок держави з по суті національної точки зору, але дуже істотно враховує сильно зростаючий міжнародний вимір права. Конституційне право широко «відкрилося» міжнародному праву і, отже, є виразом «відкритої державності», тобто конституційне право було значною мірою "інтернаціоналізовано" [1]. Ідентичність конституційного ладу держави змінилася від національної до міжнародної, а краще – до інтернаціоналізованої.

Інтернаціоналізація, а в Європі, ще більш суттєво, наднаціоналізація конституційного права є характеристиками сучасного конституціоналізму, що відображає той факт, що діяльність держав регіонально переплетена і у значній мірі взаємозалежна. Усі важливі справи, які має виконувати держава, мають все більш міжнародний вимір: економіка та фінанси, зовнішня та внутрішня безпека, технології та наука, телекомунікації, енергетика, охорона навколишнього середовища, продовольство та сільське господарство і навіть сфера соціальної підтримки залежить від економічного зростання, якого можна досягти лише за допомогою міжнародної співпраці. Ми бачимо, що держава 21 століття вже не є інтровертною у виконанні своїх завдань, її функції обов'язково є транснаціональними [1, 2]. Інтернаціоналізація конституційного права багатогранна: прямий прийом міжнародного права в рамках національного правопорядку у багатьох країнах навіть з перевагою над національним законодавством; тлумачення національних конституційних положень, зокрема щодо основних прав, у світлі міжнародних конвенцій з прав людини (відповідно до Європейської конвенції з прав людини (ЄКПЛ)); або зростаюче розуміння того, що верховенство права не лише орієнтоване на державу, але має важливе міжнародне значення.

Суверенітет держави все ще існує, але суттєво обмежений і релятивізований. Не помилково говорити про певну тенденцію «конституціоналізації міжнародного права». Ця тенденція є ще більш значною в регіональних інтеграційних системах, таких як державах-членах Ради Європи, де Європейська конвенція з прав людини, провідний європейський документ про основні права, кваліфікована Судом у Страсбурзі як конституційна інструмент європейського громадського порядку. ЄСПЛ розглядається, незважаючи на те, що вона за своєю формою є міжнародним договором, як функціональне конституційне право.

Найяскравішим прикладом «конституціоналізації» міжнародного права є багатонаціональна правова система Європейського Союзу, наднаціональний порядок, який за своєю природою є «конституційним» [3].

Тому ми можемо зробити висновок, що національна та, зокрема, конституційна ідентичність є на сьогодні центральним предметом юриспруденції та наукових дискусій у Європі. В контексті європейської інтеграції концепція ідентичності має на меті підтримувати адекватну рівновагу між наднаціональною та національною владою та захищати плюралізм та автономію основних конституційних елементів держав Європи. Поточний процес зближення в галузі цінностей (основні права, елементи верховенства права), ймовірно, призведе до загальних концепцій, які стануть вихідною точкою для виникнення європейської конституційної ідентичності.

Список використаних джерел

1. Arnold, R. (2014). *Identité constitutionnelle, un concept national et supranational*, in: *La Cour Constitutionnelle – Garant de la Suprématie de la Constitution*, Table ronde internationale organisée par le Centre francophone de droit constitutionnel de l'Université Mihail Kogalniceanu et l'Association Roumaine de Droit Constitutionnel. GenevevaVrabie (dir.). Iasi : Institutul European. pp. 207-218.

Arnold, R. (2014). *La Cour de Justice de l'Union Européenne comme gardienne de l'identité constitutionnelle des États membres*, in : *Longcours, Mélanges en l'honneur de Pierre Bon*. Paris Dalloz. pp.49-56.

Sajó, András and Uitz, Renáta (2017). *The Constitution of Freedom. An Introduction to Legal Constitutionalism*. Oxford, OUP.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

Василюк О.В., аспірант,

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,

Дніпро, Україна

Розглядаючи закон відповідно до Конституції України, який визначає систему та гарантії місцевого самоврядування в Україні, діяльності та засади організації, відповідальності органів і правового статусу та посадових осіб місцевого самоврядування.

Принцип відповідальності держави перед людиною вказані у Конституції України за свою діяльність, який проявляється передусім у конституційному визначенні обов'язків держави (статті 3, 16, 22). Важливим у статтях відзначається така відповідальність, що не зводиться лише до моральної або політичної відповідальності публічної влади перед суспільством, вона має певні ознаки юридичної відповідальності які можуть застосуватися на заходах публічно-правових (такими як міжнародно-правові або конституційно-правові) характерним для державних органів та її самої за неналежне виконання своїх обов'язків або невиконання зовсім.

Аналізуючи, статтю 55 Конституції України у якій наголошується надання кожному право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатись за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи відповідних органів міжнародних організацій, учасником яких є Україна або вона є її членом, а стаття 152 Конституції України для держави є обов'язковим відшкодування моральної та матеріальної шкоди, яка може бути завдана юридичним або фізичним особам діями та актами, що визнані неконституційними. Завдана безпідставним осудженням шкода у разі скасування вироку суду як неправосудного відшкодовується державою (стаття 62 Конституції України) [1].

Громадянину право на правову допомогу – це гарантована державою можливість кожної особи отримати таку допомогу в обсязі та формах, визначених нею, незалежно від характеру правовідносин особи з іншими суб'єктами права.

Гарантування кожного права на правову допомогу зазначається у Конституційному Суді України, у контексті частини другої статті 3, статті 59 Конституції України яка покладає на державу певні обов'язки для забезпечення особи правовою допомогою належного рівня. Зазначені обов'язки обумовлюють необхідність визначення в законах України, інших правових актах порядку, умов і способів надання цієї допомоги. Не усі галузеві закони України, а саме процесуальні кодекси, містять приписи, які спрямовані на реалізацію такого права, яке може призвести до обмеження чи звуження змісту та обсягу права кожного на правову допомогу [1].

Відповідно до Конституції України нормативні правові акти, що стосуються свободи та права і обов'язків людини, не можуть застосовуватися, якщо вони не опубліковані офіційно для загального відома. Ця вимога повною мірою поширюється на акти органів місцевого самоврядування [2].

Значний вплив справляє Конституційний Суд України на діяльність органів державної влади в сфері додержання та захисту прав людини і громадянина, передусім у сфері нормотворчості (законодавства), приймаючи рішення про невідповідність тих чи інших правових актів або їх окремих положень Конституції, даючи тлумачення конституційних норм при розгляді конкретних справ і здійснюючи офіційне тлумачення Конституції і законів України, яке стає обов'язковим для всіх суб'єктів права.

Ліквідувала всі нормативні перешкоди на шляху до забезпечення прав і свобод людини і громадянина юридично Конституція України, проголосивши, що норми Конституції України є нормами прямої дії і що звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується.

Громадяни України реалізують своє право на участь у місцевому самоврядуванні за належністю до відповідних територіальних громад.

Важливі підпункти деяких статей Конституції України на думку автора:

- будь-які обмеження права громадян України на участь у місцевому самоврядуванні залежно від їх раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, терміну проживання на відповідній території, за мовними чи іншими ознаками забороняються стаття 3 *Закон України* про місцеве самоврядування в Україні.

- представницькі органи місцевого самоврядування, сільські, селищні, міські голови, виконавчі органи місцевого самоврядування діють за принципом розподілу повноважень у порядку і межах, визначених цим та іншими законами.

- органи місцевого самоврядування з метою більш ефективного здійснення своїх повноважень, захисту прав та інтересів територіальних громад можуть об'єднуватися в асоціації органів місцевого самоврядування та їх добровільні об'єднання, які підлягають реєстрації відповідно до Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань" [3].

- органи місцевого самоврядування є юридичними особами і наділяються цим та іншими законами власними повноваженнями, в межах яких діють самостійно і несуть відповідальність за свою діяльність відповідно до закону.

- матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у комунальній власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад.

– відносини органів місцевого самоврядування з підприємствами, установами та організаціями, що не перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад, будуються на договірній і податковій основі та на засадах підконтрольності у межах повноважень, наданих органам місцевого самоврядування законом.

- державний контроль за діяльністю органів і посадових осіб місцевого самоврядування може здійснюватися лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, і не повинен призводити до втручання органів державної влади чи їх посадових осіб у здійснення органами місцевого самоврядування наданих їм власних повноважень.

Необхідно мати налагоджений соціально-правовий механізм дотримання прав і свобод людини також варто зазначити, що для реалізації конституційно закріплених прав і свобод людини в Україні, яка вважається системою засобів і чинників, що забезпечують необхідні умови поваги до всіх основних прав і свобод людини, які є похідними від її гідності. Підкреслюється визначенням

«соціально-правовий механізм забезпечення прав людини» як правовий механізм та частина соціального і діє з ним у єдності.

На сьогоднішній день діючий організаційно-правовий механізм в межах конкретної стадії відповідно до принципів правової держави функціонує та відбувається поєднання централізації та децентралізації, які знаходять підтвердження та мають змогу оперативно та адекватно реагувати на протидії, які продукують протиріччями в суспільних відносинах, а саме у самому механізмі за для досягнення мети, тобто оптимального результату. Ситуація на даний час у державі спостерігається складна у сфері забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина. Основними причинами є корупція, низька ефективність державної влади.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Бортник Н.П., Єсімов С.С. Органи місцевого самоврядування в організаційно-правовому механізмі забезпечення конституційних прав і свобод людини. Сучасний конституціоналізм: проблеми теорії та практики. 2016. С. 372.
3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24. Ст. 170.

Науковий керівник:

Федулова С.О., д. е. н., проф.

професор кафедри підприємництва, організації виробництва
та теоретичної і прикладної економіки
Українського державного хіміко-технологічного університету

ПРАВОВІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ

*Гармідер Л.Д., д.е.н., професор, завідувач кафедри підприємництва,
організації виробництва та теоретичної і прикладної економіки,
ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Дніпро, Україна*

В економічно розвинених країнах світу набула поширення концепція соціальної відповідальності бізнесу, яка полягає у свідомому відношенні суб'єктів господарської діяльності до вимог соціальної необхідності, соціальних завдань, морально-етичних норм і цінностей, розуміння наслідків своєї діяльності для суспільства, держави, споживачів, ділових партнерів і своїх працівників [1].

У науковій літературі соціальну відповідальність також розглядають як просування практик відповідального бізнесу, які приносять користь бізнесу і суспільству і сприяють соціальному, економічному і екологічно стійкого розвитку шляхом максимізації позитивного впливу бізнесу на суспільство і мінімізацію негативного [2]. Згідно з іншим визначенням, соціальна відповідальність бізнесу означає досягнення комерційного успіху шляхами, які цінують морально-етичні принципи співдружності і навколишнє середовище [2].

У більш широкому розумінні під соціальною відповідальністю слід розуміти відповідальне ставлення будь-якої компанії до свого продукту або послуги, споживачів, працівників, партнерів, активну соціальну позицію компанії, яка полягає в гармонійному співіснуванні, взаємодії та постійному діалозі із суспільством, участі у вирішенні найгостріших соціальних проблем. Соціальна відповідальність бізнесу є добровільною діяльністю підприємств приватного та державного секторів, спрямованої на дотримання високих стандартів господарської діяльності, соціальних стандартів та якості роботи з персоналом, мінімізацію шкідливого впливу на навколишнє природне середовище з метою вирівнювання наявних економічних і соціальних диспропорцій; створення партнерських взаємовідносин між бізнесом, суспільством і державою; поліпшення результативності бізнесу в довгостроковому періоді [1]. Відповідно до європейської практики, соціальна

відповідальність бізнесу поширюється на сім основних напрямків [1]: дотримання прав людини; дотримання вимог законодавства; ділова і корпоративна етика; захист навколишнього природного середовища; співпраця з зацікавленими сторонами: співробітниками, споживачами, акціонерами, суспільством, суб'єктами господарювання; дотримання міжнародних норм поведінки; прозорість і підзвітність.

В Україні понад 65% компаній відносить до соціальної відповідальності впровадження соціальних програм, поліпшення умов праці персоналу, розвиток персоналу і його навчання (63,2%), благодійну допомогу громадськості (56%), етичне ставлення до покупців (49,5%) [3].

У більшості країн ЄС розроблені та функціонують державні програми підтримки і стимулювання вищезазначених процесів, в яких держава визначає соціально відповідальну поведінку для бізнесу, долучає компанії приватного і державного секторів до спільного виконання суспільно важливих завдань, стимулює бізнес до соціально відповідальної діяльності [1].

В Україні зниження рівня оподаткування є найбільш вагомим стимулом для реалізації програм соціальної відповідальності бізнесу. Другу і третю позиції в рейтингу стимулів займають, відповідно, зниження адміністративного тиску і програми від органів місцевої влади [3].

Необхідність розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні обумовлена низкою різних факторів: низький рівень корпоративної культури і, як наслідок, фінансова та економічна слабкість значної частки суб'єктів в Україні, діяльність яких орієнтована на виживання; правовий нігілізм і деформація правової свідомості, прагнення обійти закон, а не дотримуватися його; низький рівень усвідомлення суспільством ролі бізнесу за порівняно нетривалу його сучасну історію і практику реалізації ним своєї соціальної відповідальності; нерозуміння бізнесом і суспільством основних завдань і механізмів реалізації соціально відповідального бізнесу через термінологічну (нормативну) невизначеність; закритість більшості українських суб'єктів господарювання для широкого загалу, детальні відомості про діяльність є закритою інформацією для внутрішнього користування; дисбаланс складових реалізації політики соціальної відповідальності українськими компаніями і т.д. [1].

Отже, на сучасному етапі для активізації процесів в сфері соціальної відповідальності в Україні, в першу чергу, необхідно формування законодавчої

бази, яка забезпечить зацікавленість бізнесу у впровадженні соціальних програм, а також нормативно-правових актів, які стимулюють розвиток соціальної відповідальності.

Список використаних джерел

1. Стратегія сприяння розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://www.svb.org.ua/sites/default/files/201309_strategiya_spriyannya_rozvitku_svb_v_ukrayini.pdf.

2. Котлер Ф. Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства. К. : Стандарт, 2005. 302 с.

3. Звіт про стан соціальної відповідальності бізнесу в Україні [Електронний ресурс ресурс]. Режим доступу : http://www.un.org.ua/files/SURVEY_UKR.pdf.

КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ: СУТНІСТЬ ТА ПІДХОДИ

Гармідер Л.Д., д.е.н., професор, завідувач кафедри підприємництва, організації виробництва та теоретичної і прикладної економіки

Кравець М.С., магістрант,

*ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Дніпро, Україна*

Конституційний розвиток України як суверенної держави налічує трохи більше, ніж чверть століття, хоча конституційні традиції є досить давніми. За цей час Україні вдалося конституювати свій державний суверенітет, прийняти Конституцію, відобразити у ній вихідні засади конституціоналізму, закріпити широкий перелік конституційних прав та свобод людини і громадянина, приєднатися до європейського співтовариства через вступ до Ради Європи (1995 р.), асоціацію з Європейським Союзом (2014 р.) та ратифікацію низки важливих міжнародно-правових актів, зокрема Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (1997р.)

Володимир Шаповал вказує, що конституціоналізм – це «передусім політико-правова ідеологія, інтелектуальні узагальнення, притаманні певному етапу історичного розвитку»; та водночас «це й суспільно-політичний рух, спрямований на реалізацію відповідних ідей, державне правління у широкому сенсі (управління державними справами), обмежене за змістом конституції, а також практика конституційного регулювання суспільних відносин» [2]. Всеволод Речицький сутність конституціоналізму безпосередньо пов'язує із «нормативним захистом свободи в її найширшому розумінні», причому в умовах конституціоналізму «економічна, політична і особиста свобода спираються на демократію, не будучи її безпосереднім продуктом» [3]. У сучасній доктрині конституційного права України конституціоналізм розглядають у широкому та вузькому значеннях. Як зазначає Анжеліка Крусян, в науці склалися три основні підходи до визначення конституціоналізму політичний, філософсько-історичний та юридичний. Останній існує у двох сенсах вузькому – як особливий режим функціонування державної влади на основі конституційних методів, та широкому – як складна політико-правова система [4].

Загалом підхід щодо розуміння конституціоналізму як певного «режиму» – «політико-правового», «функціонування держави та її інститутів», «здійснення публічної влади», «функціонування державної влади» – є найбільш поширеним в українській науці конституційного права.

В конституційно-правовій доктрині сформувалися три основні концепції конституціоналізму формальна, матеріальна та інституційна, які заклали основи для існування відповідних моделей конституціоналізму – американської, англійської та європейської. Суть формальної концепції конституціоналізму полягає у визнанні ключової ролі конституції як основного закону держави, наділеного рисами верховенства та стабільності.

Формальна концепція конституціоналізму існує у вигляді трьох течій – формально-нормативної (була поширена у США кінці 18 – початку 19 ст., нині поширена у соціалістичних державах), формально-телеологічної (притаманна сучасній політико-правовій практиці США на низці інших країн) та формально-ціннісної (притаманна деяким пострадянським державам).

Матеріальна концепція конституціоналізму сформована на основі ідей лібералізму, ґрунтується на політико-правовій практиці Сполученого Королівства Великобританії, де існує неписана конституція, конституціоналізм розглядається як обмежене правління та ототожнюється із верховенством права і спирається на потужні правотворчі, інтерпретаційні та контрольні повноваження судів, що розглядаються як засіб обмеження законодавчої влади.

Інституційна концепція конституціоналізму сформувалася на основі політико-правової практики держав континентальної Європи щодо обмеження державного свавілля та виходить із ідей обмеженого правління і демократії. Відповідно до неї, конституціоналізм розглядається крізь призму інституційних механізмів, які застосовуються для обмеження державної влади в умовах демократії.

Сучасна українська конституційно-правова доктрина також представлена поглядами прихильників формальної та інституційної концепцій конституціоналізму із суттєвою перевагою другої.

Враховуючи тенденції розвитку європейської моделі конституціоналізму, слід приділити увагу розвитку демократії участі, що потребує вдосконалення механізмів громадських консультацій, громадського контролю на загальнонаціональному рівні, запровадження державної програми підтримки

розвитку демократії участі на місцевому рівні (методична допомога в розробці статутів територіальних громад, інших документів про форми участі громади в прийнятті рішень).

Список використаних джерел

1. Барабаш Ю.Г. Установча влада Українського народу як конституційний феномен. Право України. 2009. № 11. С. 73-80.
2. Шаповал В.М. Сучасний конституціоналізм монографія. Київ Юрид. фірма «Салком» Юрінком Інтер, 2005. 560 с
3. Речицький В. Конституційне АБВ. Харків Права людини, 2016. 408 с.
4. Крусян А.Р. Сучасний український конституціоналізм монографія. Київ Юрінком Інтер, 2010. 560 с.

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ В УКРАЇНІ

Гончар Л.А., к.е.н., доцент,

*ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Дніпро, Україна*

Закон України «Про захист прав споживачів» який був прийнятий першою серед колишніх країн пострадянського простору у 1991 року та у 2020 році було внесено зміни і доповнення до нього, є значущим, як у контексті продовольчої, так і економічної безпеки, але на сьогоднішній день він не спрацьовує і не забезпечує захисту прав українців.

Закон регулює відносини між споживачами товарів, виробниками і продавцями, встановлює права споживачів та визначає механізм реалізації державного захисту їх прав, тому держава повинна сприяти забезпеченню ефективної результативної системи контролю за виконанням норм законодавства з захисту прав споживачів.

Практика показує, що основними проблемами захисту прав споживачів в Україні слід вважати:

- відсутність інформаційної, навчальної, роз'яснювальної та правової підтримки українців щодо висвітлення положень законодавства з питань захисту прав споживачів;
- відсутність практичної допомоги споживачам зі сторони держави при порушенні їх прав;
- відсутність механізму захисту прав споживачів, прозорості й конкретизації при розгляді скарг від споживачів;
- відсутність контролю за виконанням і дотриманням чинного законодавства щодо захисту прав споживачів.

У розділі 2 Закону України «Про захист прав споживачів» висвітлені права споживачів та їх захист, де споживачі мають право на:

- захист своїх прав державою;
- належну якість продукції та обслуговування;
- безпеку продукції;
- необхідну, доступну, достовірну та своєчасну інформацію про продукцію, її кількість, якість, асортимент, її виробника;

- відшкодування майнової та моральної шкоди, завданої внаслідок недоліків продукції (дефекту в продукції);
- звернення до суду та інших уповноважених державних органів за захистом порушених прав;
- об'єднання в громадські організації споживачів [1].

Якщо проаналізувати перелік прав споживачів за чинним законом, то можна констатувати, що більшість прав споживачів не виконуються як виробниками і постачальниками, так і державою.

Так, належна якість продукції і безпека продукції забезпечує продовольчу безпеку, а саме наявність у достатній кількості, необхідної якості, безпечної для здоров'я й прийнятною з погляду соціально-культурних особливостей продукцію, що доступна кожному члену суспільства й споживається їм у будь-який час для ведення щасливого і здорового життя. На жаль, сьогодні продукти харчування, що пропонує роздрібна торговельна мережа не можна віднести до безпечних. Крім того, держава не контролює якість товарів як вітчизняного, так і закордонного виробника, що призводить до появи на ринку підробок тих або інших товарів та виявлення обману і фальсифікацій.

Щодо необхідної, доступної, достовірної та своєчасної інформації про продукцію, то для споживача дуже важливим є її наявність, але діючий закон не зазначає норми і вимоги щодо розмірів і параметрів її оформлення та друкування на упаковці. Українські виробники та переклад інформації на товарах закордонних виробників друкується занадто дрібним, практично не зчитуваним шрифтом, а це ускладнює вибір споживача та порушує закон.

Судовий захист прав споживачів має порушення процесуальних термінів розгляду справ про захист прав споживачів, внаслідок завантаження судів, незадовільної організації судового процесу, недостатнього контролю та поверхового розгляду цивільних справ, що призводить до суттєвого збільшення термінів прийняття остаточного рішення за справами.

Отже, захист прав споживачів є актуальним і важливим питанням не тільки України, але й всіх країн світу, як високорозвинених, так і країн, що розвиваються, оскільки виконання закону забезпечує задоволення потреб споживачів, якість і безпечність продуктів харчування і товарів народного споживання. Тому, державним контролюючим органам необхідно навести тісну співпрацю з громадськими організаціями, основною діяльністю яких є захист

прав споживачів при виявленні порушень та встановити жорсткий контроль за дотриманням і виконанням норм і положень Закону України «Про захист прав споживачів» й посилити відповідальність за його порушення, передбачаючи не тільки адміністративну відповідальність, а й кримінальну.

Список використаних джерел

1. Про захист прав споживачів : Закон України від 16 жовтня 2020 р. № 1023-ХІІ (із змінами і доповненнями). Офіційний веб-сайт Верховної Ради України

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИХ ГАРАНТІЙ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Гуменюк В.Є., полковник, проректор з адміністративно-господарської діяльності,

Університет митної справи та фінансів, Дніпро, Україна

Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» пояснив значення такого слова як «пенсія». Так, відповідно до норм зазначеного закону, пенсійне забезпечення в Україні - сукупність діючих правових, економічних та організаційних інститутів і норм, що мають на меті надання громадянам матеріальної підтримки у вигляді пенсії, визначених законодавством України [1]. У науково-юридичній літературі досить добре розглянуто питання пенсійного забезпечення, а зокрема, поняття «пенсії» та її суттєві ознаки.

Отже, «пенсія це: щомісячні виплати, які проводяться за рахунок коштів соціального забезпечення з метою матеріального забезпечення робітника, службовця чи його сім'ї у зв'язку з завершенням повного робочого циклу його трудової діяльності або у зв'язку з остаточним чи тривалим вибуттям його з числа повноцінних працівників; грошове забезпечення громадян у старості, по інвалідності та в разі втрати годувальника, а також за вислугу років у вигляді систематичних виплат; регулярна (постійна) грошова виплата соціально-матеріального призначення, що провадиться особам похилого віку, інвалідам та іншим категоріям громадян та їх сім'ям у випадках, передбачених законом із фондів споживання у зв'язку з їх чи громадянина, на утриманні якого вони знаходяться, минулою трудовою або суспільно корисною діяльністю, яка припинена або замінена більш легкою діяльністю з передбаченої законом поважної причини; виплата, розмір котрої співвідноситься, як правило, з минулим заробітком. Ця виплата слугує для непрацюючих пенсіонерів основним джерелом засобів до існування; щомісячні грошові виплати громадянам за рахунок держави для їх грошового забезпечення в старості, в разі інвалідності, втрати годувальника, а також за вислугу років; регулярні виплати з фондів для непрацездатних, що призначаються в розмірах, однакових з минулим заробітком, особам, які впродовж установленого строку займалися суспільно корисною діяльністю й досягли певного віку; грошова виплата, що проводиться державою

у зв'язку з настанням певної обставини у житті людини, досягнення певного віку, інвалідності, смерті годувальника; державно грошова виплата, яка провадиться з Пенсійного фонду з метою грошового забезпечення непрацездатних громадян у зв'язку з їх минулою трудовою чи іншою суспільно корисною діяльністю у розмірах, як правило, схожих з минулим заробітком пенсіонера; щомісячні грошові виплати, що надаються громадянам при настанні інвалідності, в разі втрати годувальника, досягненні певного віку, а також у зв'язку з тривалою професійною діяльністю» [2, с. 74-75].

Як відомо, чинне законодавство до «трудових пенсій відносить наступні: з інвалідності; згідно відповідного віку громадянина; у разі втрати годувальника; по вислuzі років» [3, с. 59]. Для них характерні такі: «риси: «пенсія» – це платіж, що провадиться державою у матеріальному вираженні. Вказані платежі здійснюються постійно, тобто періодично у встановлені законом строки. Законодавство на сьогодні передбачає щомісячну виплату пенсій; кошти на виплату пенсій виділяються із спеціально створених для цього страхових фондів, державного бюджету; розмір пенсії залежить від трудового стажу, заробітку, умов праці. При проведенні пенсійної реформи розмір пенсії залежатиме від тривалості страхового стажу і величини заробітку, з якого сплачуються внески; пенсія надається лише тоді, коли настає передбачений законом страховий випадок (досягнення певного віку, інвалідність, смерть годувальника); участь громадян в створенні страхових фондів, з яких виплачується пенсія; громадяни, які мають право на пенсію, точно окреслені в законі і цей перелік розширеному тлумаченню не підлягає. До нього належать непрацездатні громадяни, а також іноземці та особи без громадянства, котрі на законних підставах проживають на території України. Умови, при яких виникає суб'єктивне право на відповідний шлях, відповідно до якого надання матеріального забезпечення, може замінити основні джерела засобів до існування» [4, с. 91-92]; порядок призначення та виплати пенсій регламентується нормативними актами найвищої юридичної сили.

Таким чином, основу пенсійної системи в Україні складає система державного пенсійного забезпечення, яка охоплює всіх непрацездатних осіб похилого віку, інвалідів, осіб, які втратили годувальника, виплати, яким провадяться у формі пенсій, надбавок та підвищень до пенсії, компенсаційних виплат, додаткових пенсій відповідно до законів України «Про пенсійне

забезпечення», «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та «Про недержавне пенсійне забезпечення». Враховуючи те, що система пенсійного страхування є складовою загальної фінансової системи країни, вона функціонує на основі єдиних макроекономічних показників розвитку України, зокрема таких як демографічна ситуація. Стан використання трудового потенціалу, досягнутий рівень розвитку економіки і соціальної сфери та інших чинників, а також очікуваних тенденцій зміни цих чинників у перспективі.

Список використаних джерел

1. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 № 1058-IV. URL.: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
2. Корчинський І.О., Ковалів І.З. Вдосконалення пенсійного забезпечення населення : монографія. Львів : Ліга-Прес, 2015. 170 с.
3. Ялдин І.В. Соціальний захист та пенсійне забезпечення в Україні : навчальний посібник. Харків : Мераш Publisher : О.А. Мірошніченко, 2019. 174 с.
4. Верещак В.М. Механізми впровадження накопичувального складника в систему загальнообов'язково державного пенсійного страхування. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2016. № 2. С. 89-96.

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕДУРИ ІМПІЧМЕНТУ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

*Гусєва В., студентка факультету економіки бізнесу та міжнародних
відносин,*

Університет митної справи та фінансів, Дніпро, Україна

Президент України – глава держави, який виступає від її імені всередині країни та на міжнародній арені, конституційний орган та посадова особа, що посідає найвище місце в ієрархії інститутів державної влади, арбітр нації. Його правовий статус визначається Конституцією та відповідними законами України. Сутність і зміст конституційно-правового статусу Президента України визначають його функції та повноваження, закріплені в ст. 102 і ч. 1 ст. 106 Конституції України [1]. Повноваження Президента України охоплюють усі сфери суспільного і державного життя.

Особливості припинення повноважень Президента України в порядку імпічменту визначаються Законом України «Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент)», який відповідно до статей 85, 108, 111, 151 Конституції України визначає правові та організаційні засади притягнення Президента України до конституційної відповідальності шляхом усунення з поста в порядку імпічменту.

Відповідно до Розділу I Закону України «Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент)» усунення Президента України з поста в порядку імпічменту (далі - імпічмент) є способом притягнення Президента України до конституційної відповідальності. Імпічмент є позасудовим конституційним процесом, за змістом якого Верховна Рада України у разі вчинення державної зради або іншого злочину Президентом України може достроково припинити його повноваження, усунувши з поста [2].

Відповідно до Розділу II закону підставою для ініціювання імпічменту є письмове подання, підписане більшістю народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України, підписи яких не відкликаються. Верховна Рада України більшістю голосів народних депутатів України від її конституційного складу приймає рішення щодо ініціювання імпічменту та включення його до порядку денного сесії Верховної Ради України

як невідкладного. Про прийняття такого рішення Голова Верховної Ради України терміново повідомляє Президента України і Голову Конституційного Суду України.

Відповідно до Розділу III закону спеціальна тимчасова слідча комісія готує висновки і пропозиції за дослідженими обставинами щодо вчинення Президентом України державної зради або іншого злочину, розглядає їх на своєму засіданні та приймає рішення щодо них. Спеціальна тимчасова слідча комісія за наявності відповідних підстав готує висновок про звинувачення Президента України з урахуванням вимог до обвинувального акта, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України [3, с. 61]. Висновок підписують спеціальний прокурор, спеціальні слідчі, голова і секретар спеціальної тимчасової слідчої комісії.

Відповідно до Розділу IV закону у разі одержання висновків Конституційного Суду України та Верховного Суду відповідно про додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про імпічмент і про те, що діяння, в яких обвинувачується Президент України, містять ознаки державної зради або іншого злочину, Верховна Рада України таємним голосуванням шляхом подачі бюлетенів приймає постанову про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту.

Також необхідно зазначити, що відповідно до Розділу V закону відставка за власним бажанням Президента України, стосовно якого ініційовано імпічмент, є підставою для припинення процедури імпічменту на будь-якій стадії, а також для закриття відповідних проваджень у Конституційному Суді України та Верховному Суді. Після проголошення Президентом України заяви про відставку матеріали щодо ініціювання імпічменту, висновки і пропозиції спеціальної тимчасової слідчої комісії, документи, матеріали, результати експертиз та інші відомості, що стосуються розслідування, направляються головою або заступником голови спеціальної тимчасової слідчої комісії до органів досудового розслідування для здійснення досудового розслідування.

Отже, Президент України є главою держави, який виступає від її імені всередині країни та на міжнародній арені, конституційний орган та посадова особа, що посідає найвище місце в ієрархії інститутів державної влади, арбітр нації. Його правовий статус визначається Конституцією та відповідними законами України. Особливості припинення повноважень Президента України в

порядку імпічменту визначаються Законом України «Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент)». Усунення Президента України з поста в порядку імпічменту (імпічмент) є способом притягнення Президента України до конституційної відповідальності.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Основний закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL.: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр>.

3. Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент) : Закон України від 10 вересня 2019 р. № 39-ІХ. URL.: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

2. Сердюк Л.М. Конституційне регулювання імпічменту президента в Україні й окремих зарубіжних країнах. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 4. С. 59-66.

Науковий керівник:

Макушев П.В., д. ю. н., проф.
професор кафедри теорії та історії держави і права
Університету митної справи та фінансів

ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Доценко Г.Є., *ст. викладач,*

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,

Дніпро, Україна

Сучасність набуває все більш швидких темпів. Інтелектуальний, творчий напрям діяльності суспільства набуває великого значення в усіх сферах, особливо у цивільно-правових. Постійне впровадження нової науково-технічної та інноваційної політики управління на всіх рівнях є актуальним для економіки України яка за багатьма критеріями відстає від розвинених країн. На світових ринках найбільше користується попитом, а отже є більш прибутковою, продукція з високим рівнем наукової новизни. Саме така продукція у своєму складі містить інтелектуальні ресурси – знання та навички розробників, ноу-хау, винаходи, контрольні промислові зразки тощо.

Питання розвитку і управління інноваційною діяльністю підприємства вивчаються сучасними вітчизняними та зарубіжними науковцями, зокрема: О. Амоша, В. Андрійчук, І. Бланк, З. Варналій, В. Геєць, С. Гіннес, П. Гудзь, С. Ілляшенко, М. Камлик, Є. Картузов, Т. Клебанова, Г. Козаченко, О. Ляшенко, О. Олексюк, М. Олсон, П. Орлов, В. Ортинський, В. Пономарьов, В. Сопко, Л. Федулова, Г. Швиданенко, О.Б. Бутнік-Сіверський та ін. [1].

Актуальність інноваційних напрямків розвитку визначається й тим очевидним фактом, що невідновлювальні ресурси поступово витрачаються у всесвітніх масштабах і на ринку найбільший вплив становлять інтелектуально-орієнтовані фірми, які забезпечують не тільки розробку та створення нової інтелектуальної продукції, а й їх правову охорону.

Таким чином, інтелектуальна власність є основним фактором у конкурентній боротьбі за ринки наукомісткої продукції та послуг. Інтелектуальні фонди все частіше мають більшу питому вагу у структурі виробничих фондів на сучасних підприємствах.

Процес перетворення інтелектуальної власності в конкретні результати діяльності підприємства (продукцію або послуги) відбувається у чіткій

послідовності: 1) генерування нової ідеї; 2) експериментальна реалізація нової ідеї; 3) освоєння у виробництві; 4) масовий випуск; 5) споживання [2].

Отже, як видно зі структуризації інноваційного процесу за етапами, кожен з них є нерозривним з різними формами інтелектуальної власності. Вона виступає правовою основою інноваційної діяльності підприємств.

Інноваційне середовище підприємства містить послідовні елементи: ідея; НДДКР; інтелектуальна діяльність; інтелектуальний продукт; інтелектуальна власність; інновація; інноваційна діяльність [3]. Кожен з перелічених елементів, а також інноваційне середовище підприємства в цілому, знаходиться у взаємодії з інноваційним середовищем країни.

Проблеми формування інтелектуального капіталу і використання інтелектуальної власності взаємопов'язані з ефективністю впровадження на підприємстві інноваційних проектів. Практична реалізація інноваційних проектів, які полягають у розробці нових технологій, нових видів продукції, потребує не лише фінансових витрат, а й використання спеціальних організаційно-економічних інструментів.

За останні роки дуже мала частка підприємств – від 11,2% до 18,0% - свідомо впроваджує інновації та розуміє значення цього процесу [4]. Більшість підприємств орієнтуються на збереження частки ринку та підтримку продажів на відповідному рівні методами додаткової реклами або незначних модифікацій продукту.

Поряд з тим, необхідно зазначити, що проблеми охорони інтелектуальної власності сьогодні вийшли в світі на перший план і стали вже не просто юридичними або комерційними питаннями. Удосконалення економічних важелів охорони інтелектуальної власності вимагає найпильнішої уваги держави і підприємств [5].

Таким чином, інтелектуальна власність є окремим важливим елементом інноваційної діяльності і розвитку підприємства загалом, який потребує подальшого вивчення. Також сучасність вимагає не тільки використовувати інтелектуальну власність, а й захищати її, перетворювати в чинник підвищення конкурентоспроможності. Це дозволяє сучасним підприємствам провадити інноваційну діяльність та забезпечити ефективний сталий розвиток в жорстких умовах конкуренції за рахунок створення унікальних конкурентних переваг.

Список використаних джерел

1. Пожуєва Т.О. Інноваційні засади до формування захищеності суб'єкта господарювання : монографія. ДВНЗ "Укр. держ. хім.-технол. ун-т". Дніпропетровськ : ДВНЗ УДХТУ, 2015. 340 с. Бібліогр.: с. 311-340. укр.
2. Бутнік-Сіверський О.Б. Трансформація інтелектуальної власності в інноваційний продукт. Інтелектуальний капітал. 2003, №5 С.3-12. Режим доступу: <http://ndiiv.org.ua/ua/transformatsiya-intelektualnoyi-vlasn/>
3. Воліков В.В. Інтелектуальна власність як основа інноваційної діяльності. Культура народів Причорномор'я. 2007. № 103. С. 126-130.
4. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Сиденко В. Охорона інтелектуальної власності в Україні: проблеми й розв'язання. Режим доступу http://gazeta.dt.ua/SOCIETY/ohorona_intelektualnoyi_vlasnosti_v_ukrayini_problemi_y_rozvyazannya.html

НАУКОВО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ УКРАЇНСЬКОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ У СУЧАСНОМУ СТАНІ

Дубницький В.І., д.е.н., професор

Дудка А.С., магістрант,

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,

Дніпро, Україна

Зростаючий інтерес до проблематики науково-практичної парадигми конституціоналізму обумовлений сучасними процесами конституційної модернізації та реформування в Україні, метою яких є формування та розвиток системи українського конституціоналізму. Та попри те, що протягом десятку років в Україні було опубліковано декілька монографічних досліджень, присвячених конституціоналізму, ця категорія досі залишається плюралістичною. Використовуючи різні методологічні підходи, автори акцентують на різноманітних аспектах цього явища, по-різному тлумачать його сутність.

У роботі С.В. Шевчук ототожнює сучасний конституціоналізм з ідеологією лібералізму, тому головною ознакою даного принципу є обмеження державної влади та її контроль з боку народу. Ця ідеологія набула широкого розвитку в сучасних країнах західних демократій, у тому числі Європи. Вона наполягає на тому, що вільні від природи, аполітичні індивіди, які є носіями фундаментальних прав, потребують і тому створюють державу, якою вони можуть та повинні контролювати. Цей контроль є необхідним, оскільки історичний досвід свідчив про те, що існує постійна тенденція до перетворення держави на свавільну та деспотичну; тенденція, що походить від людської природи та є наслідком незмінної логіки діяльності державних інститутів [1, с. 59].

На погляд науковців, фахівців з державного управління, конституціоналізм – це режим функціонування державної влади відповідно до Конституції, причому термін «Конституція» у суспільстві, в якому існує конституційна держава (діяльність держави спрямовується тільки для забезпечення певних, нормативно визначених суспільних цілей згідно із загально визначеними правовими принципами та нормами) розуміється у широкому сенсі – як Конституція, що заснована на ідеології конституціоналізму [2, с. 136–137].

Дослідник М.В. Савчин зазначає, що конституціоналізм є багатовимірним політично-правовим феноменом і складною структурою та досліджує його як соціальне явище, що відображає еволюцію поглядів, ідей, доктрин про природу конституції та політичної практики втілення таких ідей в життя [3, с. 19].

На наш погляд, слід виокремити три головних підходи до визначення конституціоналізму, а саме: політичний, філософсько-історичний та юридичний.

У *політичному контексті* конституціоналізм являє собою скарбницю національної ідейно-політичної думки і державно-правової практики, що спрямована на конституційну регламентацію державного устрою, політичного режиму, прав і свобод людини, взаємовідносин людини, громадян, суспільства і держави. У *філософсько-історичному контексті* конституціоналізм виступає вченням про конституцію, починаючи із міфологічних форм світорозуміння до раціонально-логічних форм мислення, виникнення політико-правової науки. У *юридичному контексті* конституціоналізм є складною політико-правовою системою (у широкому сенсі), особливий режим функціонування державної влади на основі конституційних методів – значеннях (вузький сенс).

В цілому можна стверджувати, що *конституціоналізм* – багатогранний феномен, який можна розглядати як соціальну, філософсько-правову, політико-правову, ідейно-політичну категорію. Категорія «*Конституціоналізм*» настільки багатогранна та універсальна, що своїм змістом здатна охопити як правові явища, так і неюридичні, а також мета-юридичні феномени соціального, економічного, політичного, культурного характеру у тій мірі, в якій вони виступають соціокультурною передумовою формування конституціоналізму і водночас – середовищем його існування та розвитку, впливають на його конкретно історичний зміст.

На думку М.В. Оніщука, швидкий перехід до демократії, прийняття Конституції на базі ліберальних західних моделей ліберальних західних моделей випереджали перехідний стан пострадянського суспільства й еліт. Слабке громадянське суспільство, відсутність незалежного правосуддя, хиткі традиції прав людини в Україні викликають деформації цінностей конституціоналізму. Наявна проблема конституційного буття — той розрив, що складається між конституційними деклараціями та конституційною реальністю [4, с. 3-4].

На нашу думку – головний родовий дефект Української конституційності полягає в тому, що еліти постійно намагається використати її як інструмент

перерозподілу влади, легітимації власних інтересів. Тому у сучасної України пострадянський конституціоналізм формується у постійній динаміці політичної боротьби. Парадокс Українського конституціоналізму полягає також у тому, що, з одного боку, Конституція визначає правила гри, довгострокову політичну кон'юнктуру, а з іншого – саме політики, котрі конкурують за владу, приймають рішення, якою має бути Конституція. Звідси Конституція залишається продуктом, по суті, елітних домовленостей.

З точки зору академіка В.К. Мамутова, одним із головних фокусів конституційного процесу має бути конституційне творення сучасного парламентаризму та відповідального урядування. В Україні на сучасному етапі її розвитку ще не створено необхідних соціально-правових передумов конституціоналізму, не існує відповідних концепту конституціоналізму організації та механізму функціонування публічної влади (державної та публічно-самоврядної), не є ефективним механізм забезпечення та охорони конституційного правопорядку й конституційної законності.

Отже, однією з головних перепон на шляху до утвердження конституціоналізму є невідповідальність тексту нормативно-правових актів реаліям життя, слабка політична позиція громадян, які фактично не готові до утвердження нових принципів в державі, а також державна влада, яка перешкоджає конституціоналізму постійними змінами законів і Конституції в свою користь.

Список використаних джерел

1. Шевчук С. В. Доктрина верховенства права та конституціоналізму: історична генеза і співвідношення. Право України. 2010. №3. с. 52–61.
2. Шаповал В. М. Сучасний конституціоналізм: монографія. К.: Юрінком Інтер. 2005. 560 с.
3. Савчин М. В. Конституціоналізм і природа конституції : монографія. Ужгород : Ліра, 2009. 372 с.
4. Оніщук М. В. Український конституціоналізм: від кризи – до ладу// Дзеркало тижня. Україна. 2013. № 17. с. 3-4.

ЕВРОПЕЙСКИЙ КОНСТИТУЦІАЛІЗМ В УКРАЇНІ: ЕВОЛЮЦІЯ, СУТНІСТЬ ТА СЕНСИ

Журавель В.В., ст. викладач

Слюта А.О., аспірант,

*ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Дніпро, Україна*

Відомо, що Конституції є найважливішим здобутком національної політико-правової думки, саме вони й втілили найкращі здобутки державотворення та розбудови громадянського суспільства. До того ж, у багатьох державах світу конституції та дата їх прийняття не рідко втілюються в матеріальних об'єктах та духовних як культури так й самого народу.

Для України, на сам перед прийнята Конституція 28 червня 1996 р., стала одним із символів консолідації українського народу в розбудові країни як суверенної, демократичної, соціальної й незалежної правової держави, попри те, що прийняття Основного Закону в Україні відбулося набагато пізніше від усіх пострадянських держав, особливо після розпаду колишнього СРСР. Про те Конституція України 1996 р. стає найважливішою категорією національного конституційного права, його так названою серцевиною та душею, та всі ті результати змін, що ми маємо, національного державотворення та правотворення в Україні, включно з революціями 2004 і 2014 років, отримували своє відображення в Основному Законі. Таким чином, на сьогодні в Україні сформувались своєрідні конкурентноздатні теорії конституції, концепції та самого конституціоналізму.

Про те, самі політико-правові процеси 2010-2019 років, й призвели до багатьох чисельних змін та внесків до Конституції України, посприяли також й до часткового відродження минулого феномену як й «фактичної» так й і «юридичної» конституції. На жаль, не лише самі громадяни, та й ще й органи місцевого самоврядування та також органи державної влади, їх посадові особи, усе частіше лише пояснюють своє невиконання названої «букви Закону Конституції України» глибинним порозумінням саме її «духу».

Адже, й сама по собі практика роботи органів (конституційні комісії, асамблеї) майже при усіх Президентах України, від: В. Ющенко, В. Януковича

й до П. Порошенка, породила іще один більший феномен [2]. А саме, коли зміни до Конституції України приймалися за допомогою та посиленням так само названих авторитетних українських учених-конституціоналістів, які в свою чергу спочатку «підтримували» їх за фактом прийняття, а в 2016-2019 роках перестали навіть й «підтримували», не те що рефлексувати у своїх роботах на відповідні конституційні оновлення. Тобто, ми маємо такі висновки: що теорія та практика конституційного права й Конституції України та конституціоналізму, почали свій розвиток паралельно одне від одного й незалежно одна від одної. Така подібна, як на мене, тенденція розвитку вважається контрпродуктивною, саме такою, що веде спочатку до десакралізації Конституції України, а надалі й загрожує її деномінації [4].

З 21 лютого 2014 року в Україні саме з метою відновлення дії окремих положень у Конституції України, які були протиправно змінені, внаслідок прийняття зазначеного Рішення Конституційним Судом України, та усунення негативних наслідків цього документа, був прийнятий ще один Закон України «Про відновлення дії окремих положень Конституції України». Цей Закон зародив початок проведення в Україні нової, саме - сучасної конституційної реформи [1].

Як ми знаємо, звичайно сама по собі конституційна реформа, має досить важливе та визначальне значення при проведенні усіх інших галузевих та не тільки, реформ. Одним таким з її основних питань та завдань є встановлення ефективного механізму розподілу державної влади, який би й в подальшому унеможлиблював узурпацію влади будь-ким чином чи за допомогою вищих посадових осіб держави, й саме при цьому б забезпечував ту саму основну єдність державної політики.

Нині на Україні проходить одне з найважчих випробувань, за часи своєї незалежності, одне з таких є - випробування на єдність та територіальну цілісність.

Сама по собі Конституція як ї в сучасних динамічних історичних умовах, так само й нині, повинна адекватно сприймати та реагувати на глобальні зміни що надає нам час, який іноді кидає нам той самий виклик [3].

Як відомо Указом Президента України від 3 березня 2015 року № 119/2015 створено саме ту Конституційну Комісію, які виступають у ролі спеціального допоміжного органу влади, при Президентові України. Процес самого розвитку

й удосконалення системи конституційного права та регулювання в сучасній Україні пов'язаний з цілим рядом факторів, аспектів та умов, серед яких особливу роль відіграє не тільки аспект «якості» який являється загальновизначним саме конституційного законодавства (на це абсолютно чітко звертає увагу такий вітчизняний фахівець як О.Ющик, який зазначає, що саме від якості встановленого законодавства і урегульованого законодавчого процесу залежить те, яким чином право функціонує та діє у суспільстві і виконує свою регулятивну функцію), що відображає об'єктивно-правовий вимір конституційного регулювання, але й суб'єктивний аспект, що стосується сприйняття цінностей конституційного регулювання. Приділяючи на це увагу можна віднести також ще й до групи базових питань, які нині досліджуються науковою сферою конституційного права, потрапляє і проблема затвердження конституціоналізму як незаперечної цінності суспільно-правового розвитку. При цьому роль зовсім іде не про те так назване безпідставне розширення сфер конституційно-правових досліджень та й не про небезпеку цього. Зазначимо що цілком справедливо попереджав В.Тацій, а про вивчення тих необхідних детермінант, саме тих принципів, яких на практиці визначають як конституційний розвиток, так і конкретні процеси на сам перед конституційного регулювання. Дійсно, якщо конституційне право не можна уявити без цілісної системи та реформи загальновизначних ідей, ідеалів самого конституціоналізму, які формують правосвідомість цих учасників конституційно-правових відносин і визначають сутність цих правовідносин, то цілком логічно, що і весь процес конституційного регулювання повинен досліджуватись у тому числі й у контексті становлення правосвідомості учасників конституційно-правових відносин, утвердження універсальних цінностей конституціоналізму, формування нового типу правової культури [5].

Таким чином, метою самого розвитку конституційно-правових відносин, та її сутність полягає у ролі її затвердження та устаткування конституціоналізму як невід'ємного аспекта, елемента у сучасної правової культури громадян України, ми на сам перед, повинні розв'язати такі конкретні завдання, як:

а) охарактеризувати саме поняття як конституціоналізм та визначити його значення для функціонування системи конституційного регулювання;

б) визначити саму роль принципу його верховенства та конституції як центральної ідеї сучасної сьогоденної конституційної конструкції регулювання;

в) вкреслити специфіку самої трансформації як цінностей конституціоналізму у сучасній національній правовій культурі.

Отже, підведемо такі висновки цього дослідження. Сам процес конституційного права та конституційного регулювання у розквіті самого утвердження як конституціоналізм в Україні, слід підкреслити такі головні наголоси як: по-перше, сам по собі конституціоналізм як об'єктивна практика та урегулювання суспільних взаємовідносин та стосунків, коли на найвищому правовому рівні визнаються ідеали конституційної демократії, які у свою чергу призводять до забезпечення відповідним нормативно-правовим, так названим, фундаментом. Також ще й як один з факторів та аспектів процесу конституційного та конституційно-правового регулювання суспільних відносин, конституціоналізм з наукової точки зору являється - не стільки як формально закріплена система юридичних та юридично-правових норм, оскільки його можна визначити як дієвий та ефективний механізм забезпечення прогресивного суспільного розвитку.

По-друге, сам ланцюг правової системи та правових цінностей й принципів, які відображаються як теоретичне так і практичне джерело значення конституціоналізму, в якому особливе місце відводиться до принципу верховенства самої конституції, оскільки він складає основу для самого Закону держави і суспільства [1].

По-третє, у основі розвинених демократичних держав є головним стимулом та основоположником до дотримання конституції та її принципу верховенства є, на сам перед, повага до неї, а також незаперечне визнання конституціоналізму як базисної цінності і правової культури та свідомості самого народу. За цієї причини конституціоналізм отримує, ще й так названий «суб'єктивний вимір», перетворюючись на один з невід'ємних елементів сучасної правової культури країни та її народу [3].

Список використаних джерел

1. Ющик О. І. До питання методології пізнання законодавчого процесу в Україні. Право України. 2009. № 10. С.89-95.
2. Тацій В. Актуальні питання розвитку вітчизняного конституціоналізму на сучасному етапі державотворення. Вісник Академії правових наук України. 2008. № 3 (54). С. 41.

3. Загальна теорія держави і права: Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів. За ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Х., 2009. С. 550.

4. Нестерович В.Ф. Вплив громадськості на прийняття нормативно-правових актів: проблеми конституційної теорії та практики : монографія. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2014. 736 с.

5. Нестерович В.Ф. Практикум з Конституційного права України. Київ: Видавництво Ліра: К., 2018. 640 с.

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ КОНСТИТУЦІЄЮ УКРАЇНИ

Іванова М.В., *к.х.н., доцент,*

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,

Дніпро, Україна

Іванов А.В., *магістр з державного управління, військовослужбовець,*

Дніпро, Україна

В Конституції України задекларовано державні гарантії щодо забезпечення соціально-економічних прав громадян. Засади соціального захисту та система соціального забезпечення мають витoki не лише з радянського минулого України, а й з низки міжнародних угод та зобов'язань з дотримання соціально-економічних прав людини. Згідно зі статтями 46, 46, 53 Конституції України, громадяни мають право на такі життєво необхідні і безоплатні блага, як право на соціальний захист, охорону здоров'я, медичну допомогу і освіту. Фінансово-економічний механізм забезпечення соціальних функцій держави являє собою спосіб реалізації зазначених соціальних гарантій через створення і використання фінансових фондів, передусім бюджетних. І, безумовно, надання соціальних гарантій має узгоджуватися із зведеним бюджетом України по обсягах і джерелах фінансування.

Структура податкових надходжень до зведеного бюджету України розраховано за офіційними даними [1] та приведено в табл. 1. Зміни в динаміці кожного податку – або темп їх росту визначено, як середній ланцюговий індекс.

З даних табл. 1 видно, що найбільшу частку в податкових надходженнях становлять податки на споживання: ПДВ та Акцизний податок – у сукупності до 39%. З прибуткових податків найбільш вагомим є НДФО (21% за 2019 р.). Щодо податків з господарської діяльності (або ведення бізнесу), то сукупно податок на прибуток підприємств (ППП), Рентна плата та Єдиний податок становлять всього 13...15%. Тобто внесок бізнесу в фінансування зведеного бюджету України помітно менший, ніж податковий внесок фізичних осіб. За таких умов можна вважати, що фінансове забезпечення соціальних благ і конституційних гарантій громадян є справою самих громадян.

**Структура податкових надходжень до зведеного бюджету України за
2015-2019 рр.**

Податок	Питома вага, %	Темп росту
Податок на додану вартість (ПДВ)	27...29	1,162
Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО)	15...21	1,225
Акцизний податок	10...10	1,141
Податок на прибуток підприємств (ППП)	6...9	1,246
Рентна плата	6...4	1,044
Єдиний податок	1...2	1,263
Ввізне мито	6...2	0,944

Порівняння структури податкових надходжень (табл. 1) в економіках різних типів відкритості і ефективності в [2] виявило тотожність їх питомих ваг в Україні, країнах СНД, а також східних країнах Європейського Союзу. Це виявляється в найбільшій частці ПДВ і значній вазі Акцизного податку. Але, якщо порівнювати ситуацію з провідними економіками світу, де забезпечення державою соціальних гарантій є майже зразковим, то структура податкових доходів виглядає принципово іншою (табл. 2).

Структура податкових доходів деяких провідних економік

Країна	Питома вага податків, %			
	ПДВ	ПДФО	ППП	Акциз
Німеччина	28	43	9	8
США	21	53	6	5
Норвегія	29	33	21	8
Канада	18	42	13	5

Наведені в табл. 2 дані демонструють абсолютне домінування в структурі доходів провідних економік світу ПДФО. В декілька разів менші є податки з прибутків підприємств (ППП) та помірні акцизні податки – до 8%.

Досвід розвинутих економік в формуванні податкових доходів і збільшення питомої ваги прибуткових податків з фізичних осіб (ПДФО) може бути корисним і для України. Але в такому разі постає питання щодо адекватного офіційного відбиття джерел і сум оподатковуваних доходів громадян, адже питання оплати праці та визначення достовірних їх сум пов'язані з проблемою тіньової економіки в Україні. Як обґрунтовано в [3] доходи громадян перебувають у зворотній залежності з рівнем тінізації економіки: чим меншою є середньомісячна заробітна плата, тим більший масштаб приймає тіньова

економічна діяльність, приховані доходи, а отже і несплата ПДФО. Інакше кажучи, зростання офіційних доходів громадян, наповнення податкової частини бюджету і реалізацію соціальних програм держави принципово гальмує тінізація економіки і низька оплати праці.

Таким чином, фінансово-економічний механізм забезпечення гарантованих Конституцією України соціальних благ ґрунтується на податкових надходженнях до зведеного бюджету України. За структурою податкової частини бюджету переважають податки на споживання та ПДФО, який має потенціал зростання за умови зменшення рівня тінізації економіки та (або) підвищення середньої заробітної плати.

Список використаних джерел

1. Статистичний збірник: «Бюджет України 2019». К., 2020. 297 с.
2. Чижиков В. Скарби бюджету: скільки платити податків, щоб жити добре. [Електронний ресурс]. URL: <https://mind.ua/ru/openmind/20216486-sokrovishcha-byudzheta-skolko-platit-nalogov-chtoby-zhit-horosho>
3. Харазішвілі Ю. М. Проблеми тіньової економіки, детінізації, середньої та мінімальної заробітної плати. Вісник Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка. Економічні науки. 2017. Вип. 12(2). С. 164-172.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Кіріненко К.В., студентка економічного факультету,
ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Дніпро, Україна

Здійснення прав людини завжди постає проблема державного, насамперед юридичного, тобто закріпленого у законі або в іншому державному акті їх забезпечення. Саме держава як єдиний офіційний представник усього суспільства може і зобов'язана «розподіляти» надані членам суспільства ті чи інші можливості.

Стаття 21 Конституції України визначає, що всі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними. Відповідно до статті 22 Основного Закону держави права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними. Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані. Частина 3 статті 22 Конституції України підкреслює, що за прийняття нових законів або при внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод [1].

3. Права людини можуть стати здійсненими, як правило, за наявності певних юридичних засобів, «механізмів» (наприклад, право на працю, на освіту). А свободи у багатьох випадках можуть бути здійснюваними і без такого «втручання» держави: її місія щодо них полягає в охороні, в непорушені й захистові відповідних можливостей людини (свобода слова, свобода сповідання певного віровчення, свобода вибору місця проживання) [2].

Права людини торкаються різних аспектів її життя. Вони відрізняються за певними якостями, які не можна не брати до уваги при забезпеченні, охороні й захисті прав. Тому поділ прав людини на певні групи має не тільки пізнавальне, але й практичне значення. Залежно від сфери суспільного життя, з якою вони пов'язані, права людини у вітчизняній юридичній літературі поділяються на фізичні (життєві), особистісні, політичні, соціально-економічні, культурні [4].

Здійсненність прав людини визначається переважно їх юридичною забезпеченістю з боку держави. І саме громадянство слугує тим «каналом», посередництвом якого відбувається здійснення прав людини. В ідеалі права

громадянина мали б співпадати із правами людини. Але історія знає й протилежні варіанти цього співвідношення, коли певні можливості людини спочатку були закріплені у державному законодавстві як права її громадян, а вже згодом відображались у міжнародно-правових документах як права людини [5].

Список використаних джерел

1. Конституція України. Розділ II. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-ii>.
2. Права людини: загальна їх реалізація та захист в Україні. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.gusrv.gov.ua/pravo2019_1.htm.
3. Реалізація прав і свобод людини та громадянина. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/law/9327/>.
4. Офіс великих платників податків Державної фіскальної служби. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://officevp.sfs.gov.ua/baner/vseukrainskiy-tijden-prava/277352.html>.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.cv.ukrstat.gov.ua/tugd_pravo.pdf.

Науковий керівник:

Федулова С.О., д. е. н., проф.

професор кафедри підприємництва, організації виробництва
та теоретичної і прикладної економіки
Українського державного хіміко-технологічного університету

КОНСТИТУЦІЙНА РЕФОРМА: ОСНОВНІ ЕТАПИ РЕАЛЬНИХ ЗМІН

Козак В.В., студентка економічного факультету,
ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Дніпро, Україна

В Конституційній реформі України можна виокремити три основні періоди, кожен з яких має свої особливості та політичну специфіку:

- перший період (1991–1996 рр.) – здобуття Україною незалежності, процес підготовки проекту Конституції та прийняття Конституції України 28 червня 1996 року;
- другий період (1996–2004 рр.) – період реалізації Конституції України;
- третій період (почався у 2004 році та триває донині) – початок процесу внесення змін та доповнень до Конституції України (конституційної реформи) [1, с. 58].

Питання конституційної реформи в політичному аспекті вперше було виведено на рівень законопроектів про внесення змін та доповнень до Конституції України ще у 1998 році, коли на розгляд парламенту винесли два законопроекти, в першому з яких пропонувалося скасувати розділи, що регулюють діяльність Президента та Конституційного Суду України [2], а в другому – фактично повернутися до радянської моделі державного правління шляхом розширення повноважень парламенту, запровадження інституту Президії Верховної Ради України та скасування посади Президента [3]. Ці законопроекти не були підтримані парламентом.

Наступними ключовими подіями в Конституційній реформі України є такі. 16 квітня 2000 року з ініціативи Президента України Л. Кучми проведено всеукраїнський референдум з питань внесення змін до Конституції в частині організації політичної системи [4]. Народ України дав ствердну відповідь на всі чотири поставлені запитання зокрема: формування двопалатного парламенту (81,68 % голосів); розширення підстав для дострокового припинення повноважень Верховної Ради України (84,69% 59 голосів); обмеження депутатської недоторканності (89,00 %); зменшення загальної кількості народних депутатів України з 450 до 300 (89,91 %)], але жодного закону щодо

внесення змін до Конституції України за наслідками референдуму не прийнято [5].

26 грудня 2002 року утворено Тимчасову спеціальну комісію Верховної Ради з опрацювання проектів законів про внесення змін до Конституції.

Протягом 2003–2004 років за ініціативою Президента України Леоніда Кучми проведено «всенародне обговорення» проекту змін до Конституції.

8 грудня 2004 року парламентом ухвалено зміни до Конституції України [6], які передбачав проект закону, що всупереч вимогам статті 159 Конституції не був розглянутий Конституційним Судом України на предмет відповідності приписам її статей 157 та 158 [7].

27 грудня 2007 року рішенням Президента України Віктора Ющенка створено Національну конституційну раду під головуванням Президента України.

22 жовтня 2009 року парламент відмовив у направленні на висновок до Конституційного Суду України проекту нової редакції Конституції України, напрацьованого Національною конституційною радою, і ця рада припинила свою діяльність.

30 вересня 2010 року відновлено дію Конституції України в редакції 1996 року на підставі Рішення Конституційного Суду України у справі про дотримання процедури внесення змін до Конституції від 8 грудня 2004 року.

21 лютого 2011 року Указом Президента України створено Науково-експертну групу під головуванням першого Президента України Леоніда Кравчука, що мала «напрацювати пропозиції щодо механізму створення і діяльності Конституційної Асамблеї, а також проаналізувати концепції реформування Конституції України», яка підготувала Концепцію формування та організації діяльності Конституційної Асамблеї.

21 лютого 2014 року Верховна Рада України на «революційній хвилі» та загалом без рішення профільного Комітету прийняла за основу проект закону 60 про відновлення дії окремих положень Конституції України (№ 4163) [8], дефакто повернувши дію Конституції України в редакції від 8 грудня 2004 року.

Список використаних джерел

1. Конституційне право України. За ред. проф. В. Ф. Погорілка. – Вид. 2ге. К. : Наукова думка; Прецедент, 2006. 344 с.

2. Про внесення змін до Конституції України (статті 10, 13, 36, 121, 122, розділ XII): Проект Закону України № 2181 від 21 жовтня 1998 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу:

http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=4864.

3. Про внесення змін і доповнень до Конституції України: Проект Закону України № 2339 від 22 грудня 1998 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=5217.

4. Про проголошення всеукраїнського референдуму за народною ініціативою: Указ Президента України № 65/2000 від 15 січня 2000 р. Офіційний вісник України. 2000. № 3. Ст. 68.

5. Про підсумки всеукраїнського референдуму 16 квітня 2000 р.: Повідомлення Центральної виборчої комісії від 25 квітня 2000 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0002359-00>.

6. Про внесення змін до Конституції України: Закон України № 2222-IV від 8 грудня 2004 р. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 2. Ст. 44.

7. Рішення Конституційного Суду України № 20-рп/2010 від 30 вересня 2010 р. у справі за конституційним поданням 252 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до Конституції України» № 2222-IV від 8 грудня 2004 р. (справа про додержання процедури внесення змін до Конституції України) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v020p710-10>.

8. Про відновлення дії окремих положень Конституції України: Закон України № 742-VII від 21 лютого 2014 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/742-18>.

Науковий керівник:

Федулова С.О., д. е. н., проф.

професор кафедри підприємництва, організації виробництва та теоретичної і прикладної економіки
Українського державного хіміко-технологічного університету

КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ В УКРАЇНИ

Колодинський С.Б., д.е.н., професор,

Одеська державна академія будівництва та архітектури,

Одеса, Україна

Сучасні перетворення в Україні супроводжуються суттєвими конституційними перетвореннями. Всі зміни відбуваються відповідно до системи знань, яка носить політико-правовий характер і заснована на цінностях демократії, історії та практики історичного, культурного та соціально-економічного розвитку країни. На основі здобутків сучасного конституціоналізму формується механізм державної влади в Україні, основою якої є багатопартійна політична система, що спирається на конституцію та демократичні методи управління.

Однак, сучасний конституціоналізм сформувався відносно недавно, реальними кроками на шляху формування сучасного конституціоналізму в Україні після Революції Гідності стала низка демократичних реформ: реформа децентралізації влади, судова реформа, реформа правоохоронної системи, податкова і фінансова реформи, реформа національної безпеки і оборони, медична, освітня, аграрна реформи та інші. Для проведення антикорупційної реформи створено спеціальні правоохоронні органи: Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру, Національна агенція з питань запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро, Державне бюро розслідувань і Вищий антикорупційний суд. Ефективне проведення цих реформ можливе за умов підтримки уряду і контролю за його діяльністю зрілого громадянського суспільства.

У кінцевому результаті, основним завданням процесу формування європейської моделі конституціоналізму в Україні повинно стати запровадження такого механізму державної влади, який би забезпечив реальне виконання положень статті 3 Конституції України: “людина, її життя і здоров’я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності

держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави" [1, с.194-198].

На сучасному етапі формування конституціоналізму в Україні вчені визначають наступні проблеми: по-перше, сучасна державотворча і правотворча практика України дедалі більш переконливо засвідчує проблему «розриву» між об'єктивним рівнем розвитку суспільних відносин і тими правовими нормами, які покликані їх врегульовувати. Унаслідок цього поглиблюється диференціація між «фактичною» і «юридичною» конституцією, що своєю чергою поступово нівелює роль конституційного права у житті і розвитку суспільства. однією з причин такого розриву є відсутність або нерозвиненість на рівні сучасної правової культури суспільства цінностей конституціоналізму. Конституціоналізм в Україні тільки набуває ознак невід'ємного елемента правової культури і правової свідомості суспільства. Під поняттям «правова свідомість» маємо на увазі «оцінку права, яка існує у суспільстві, відображає критику діючого права, формує певні надії і побажання до правової сфери, її змін, яка визначає, що вважати правомірним і неправомірним».

По-друге, подальший розвиток конституційного права України не може не враховувати й суб'єктивний елемент його реалізації, адже у багатьох випадках проблема полягає не стільки у відсутності або суперечливості тих чи інших конституційних норм, скільки у банальному небажанні їх виконувати або ж їх реалізовувати. За цієї причини конституціоналізм має стверджуватись в Україні не тільки шляхом удосконалення чинного конституційного законодавства, наповнення його новими загальновизнаними гуманістичними принципами і цінностями, розробкою нових конституційних процедур, які б дозволили посилити гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні тощо, але й через становлення нового типу правової культури, одним з найважливіших елементів якої є конституціоналізм, його цінності і принципи.

По-третє, процес конституційного регулювання будь-яких суспільних відносин не може здійснюватись виключно на основі примусово-репресивної моделі, коли головною причиною дотримання конституції є наявність жорстких і реальних санкцій, які невідворотно застосовуються у разі її порушення. Не заперечуючи і не применшуючи ролі інститутів конституційної відповідальності,

варто звернути увагу й те, що у розвинених демократичних державах часто головним стимулом дотримання конституції є повага до неї, а також незаперечне визнання конституціоналізму як базисної цінності та правової культури і правової свідомості [2, с.4-9].

Конституціоналізм як конституційно-правова цінність покликаний запобігати концентрації влади в одних руках, тобто узурпації влади. Систему сучасного українського конституціоналізму спрямовано на обмеження публічної влади на користь громадянського суспільства; прав та інтересів людини і громадянина; для визнання, забезпечення та захисту конституційно-правової свободи людини. У зв'язку з цим актуалізуються проблеми ефективності механізму «стримувань і противаг» в системі поділу державної влади, а також організації публічної влади на місцях, зокрема через удосконалення місцевого самоврядування [3, с.27-29].

Список використаних джерел

1. Грабовський С. Український конституціоналізм: витоки й уроки. Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/1763671.html>

2. Магновський І.Й. Сучасний конституціоналізм: питання теорії та практики. Режим доступу: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/930282.pdf>

3. Сучасний конституціоналізм: проблеми теорії та практики: матеріали наукового семінару (22 червня 2018 р.) / упор. А. І. Годяк. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 255 с. Режим доступу: https://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/biblioteka/nauk_konf/22_06_2018.pdf

МІСЦЕ ІНСТИТУТУ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ У ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ РЕЛІГІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

*Коляда К., студентка факультету економіки бізнесу та міжнародних
відносин,*

Університет митної справи та фінансів, Дніпро, Україна

Рівень релігійної свободи в Україні залежить від багатьох чинників, насамперед від якості вітчизняного законодавства про релігію та церкву, злагодженої співпраці органів державної влади – Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, центральних та місцевих органів виконавчої влади, відносин влади з релігійними спільнотами. За об'єктами виділимо політичну, економічну, соціальну та культурну функції Президента України; за способами та засобами діяльності – представницьку, гарантування Конституції і конституційного ладу України, гарантування безпеки і оборони, нормотворчу, установчу і контролюючу функції. За засобами діяльності виокремимо охоронну, установчу, інформаційну та інші функції.

Важливе місце в системі органів державної влади, що формують і реалізують державну релігійну політику, забезпечують конституційне право на свободу совісті та віросповідання посідає інститут Президента України. Президент України хоча й не наділений Конституцією України спеціальними повноваженнями в релігійно-церковній сфері, проте має можливість формувати засади та визначати напрями державної релігійної політики, сприяти розв'язанню актуальних проблем державно-церковних та міжконфесійних відносин. Формування та реалізація державної релігійної політики кожним із Президентів України залежно від їхнього ставлення до релігії та церкви мало свої особливості. Говорячи про взаємодію суспільства і влади у реалізації сімейної політики, доцільно розглянути такий важливий аспект, як співпраця органів державної влади та релігійних організацій (церков) у цій сфері.

Розглядаючи релігійні організації як невід'ємну частину громадянського суспільства, слід врахувати їхню зацікавленість у формуванні та реалізації державної політики, правову основу для чого забезпечує Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. № 996 та інші законодавчі акти. При

цьому варто відзначити, що державна сімейна політика визначена однією з тих сфер, яка зазнає чи не найбільшої уваги релігійних організацій України.

На підтвердження цієї тези можна згадати про започаткування у 2016 р. Всеукраїнською Радою Церков і релігійних організацій (далі - ВРЦіРО) щорічної Всеукраїнської ходи на захист прав дітей і сім'ї, яка щоразу збирає у столиці щонайменше 5 тисяч віруючих і інших людей доброї волі, небайдужих до сімейної проблематики [1, С. 14]. З огляду на те, що ВРЦіРО як міжконфесійна інституція об'єднує біля 95 % всіх релігійних організацій України, зокрема найбільші православні, греко- і римсько-католицькі, протестантські та євангельські церкви, мусульманські та іудейське об'єднання, то можна зробити висновок, що питання формування та якнайкращої реалізації державної сімейної політики є важливими для всієї релігійної спільноти нашої держави [2, 62]. Враховуючи значну релігійність наших співгромадян, 88 % яких вважає себе віруючими (згідно соціологічного дослідження Центру Разумкова у листопаді 2016 р.), та багаторічне лідерство Церкви серед інших суспільних інститутів у рейтингу довіри українців, взаємодія держави з релігійними організаціями у справі вироблення та реалізації сімейної політики вбачається не лише доцільною, але й необхідною [3, С. 78-79].

Таким чином, специфіка державної релігійної політики Президента України полягала в намаганнях комплексно підходити до розв'язання релігійно-церковних проблем. І хоча не все задеклароване ним у релігійно-церковній сфері вдалося втілити в життя впродовж двох термінів перебування на посаді Глави української держави, його внесок у відродження та розвиток релігійно-церковного життя є вагомим. Важливіша місія Президента України полягає у забезпеченні формування ефективної цілісної та збалансованої системи офіційних політичних рішень, зокрема – «вмонтованих» у систему державних стратегічних політико-правових актів, невід'ємною складовою якої є щорічні та позачергові послання президента. Вжиття таких заходів дозволить налагодити системну взаємодію між державою та релігійними організаціями як інституціями громадянського суспільства у справі формування та ефективної реалізації сімейної політики, враховуючи особливу зацікавленість релігійної спільноти України в зміцненні інституту сім'ї, розвитку відповідального батьківства і материнства, захисті прав дітей та вихованні у них високих моральних цінностей.

Список використаних джерел

1. Бокоч В.М. Інститут Президента України у формуванні та реалізації державної релігійної політики. *Гілея : науковий вісник*. 2019. Вип. 151(3). С. 12-17.
2. Доповідь «Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2005 році». Київ : Інф.-вид. центр Держкомстату України. 2006. 163 с.
3. Доповідь Кабінету Міністрів України, підготовлена як додаток до передбаченого пунктом 2 ст. 106 Конституції України Щорічного Послання Президента України про внутрішнє і зовнішнє становище України «Про економічний та соціальний розвиток України в 1996 році». Київ, 1997. 235 с.

Науковий керівник:

Макушев П.В., д. ю. н., проф.
професор кафедри теорії та історії держави і права
Університету митної справи та фінансів

ЄВРОПЕЙСЬКІЙ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ ТА СУДОВО-ЗАКОНОДАВЧІ ВІДНОСИНИ

Krzysztof Księski, *Doktor Nauk Prawnych, Rektor,*
Europejska Uczelnia Społeczno-Techniczna im. Sługi Bożego Roberta
Schumana, Radom, Polska

Гармідер Л.Д., *д.е.н., професор, завідувач кафедри підприємництва,*
організації виробництва та теоретичної і прикладної економіки

Федулова С.О., *д.е.н., професор,*
ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Дніпро, Україна

Кожна модель конституціоналізму – це унікальне поєднання відповідної ідеології, доктрини та конституційної системи управління. На відміну від американської та англійської моделей, що базуються на ідеології лібералізму, європейська модель конституціоналізму заснована на ідеології ліберальної демократії. Зміст ідеології конституціоналізму в його континентально-європейській версії полягає в обмеженні демократичної системи державної влади конституційними засобами з метою гарантування людських свобод та основних прав.

Сильна форма судового контролю та судового панування є однією з найважливіших характеристик правової моделі конституціоналізму в Європі [1]. Така модель, після демократичних процесів трансформації, стала домінуючою моделлю в Європі в останнє десятиліття 20 століття [2]. Дана модель в значній мірі спирається на ідею, що остаточне слово у політичних конфліктах повинні говорити конституційні суди, а не уряди, парламенти чи народ.

Права людини відіграють особливу роль у цій моделі конституціоналізму, яка прагне обмежити прийняття рішень більшістю, якщо це порушує особисті права. Оскільки права людини повинні переважати навіть над рішеннями демократичної більшості, цю модель конституціоналізму часто позначають як контрмажоритарну у своїй базовій філософії [3]. Конституційні суди є оплотом особистих прав, тому кожне політичне рішення повинно переглядатися суддями, які розглядають питання, чи відповідають правові норми, прийняті законодавцями чи видані виконавчою владою, конституції чи ні. Ось чому деякі

науковці стверджують, що правова модель європейського конституціоналізму реалізує панування судочинства та підпорядковує прийняття політичних рішень судовому контролю [4].

Відомо, що проект процесу європейської інтеграції тісно пов'язаний з одним типом конституціоналізму, тобто з моделлю правового конституціоналізму. В даний час, в частині наукових робіт стверджується, що справжнім рушієм європейської інтеграції була не Європейська комісія, не Європейська рада, не Європейський парламент, а Європейський суд [5, 6, 7]. Погоджуючись з таким тлумаченням процесів європейської інтеграції, треба усвідомлювати наслідки правової моделі європейського конституціоналізму, такі як юдиціалізація політики та політизація судів, а також враховувати, скільки ваги слід покласти на «плечі» європейських (та національних) судів. Зміщення центру прийняття політичних рішень, безумовно, матиме наслідки, про які ми повинні знати. Аналіз закономірностей конституціоналізму на національному рівні може допомогти у підготовці до позитивних та негативних наслідків юдиціалізації політики на європейському рівні.

Відповідно до ст. 8 Конституції України в Україні визнається і діє принцип верховенства права [8]. Законом №2680-VIII від 7 лютого 2019 р. було внесено зміни до преамбули Конституції України, де було зазначено: «підключає про зміцнення громадянської злагоди на землі України та підтверджуючи європейську ідентичність Українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України» [9]. Зазначене свідчить про зростання значення дослідження засад європейської моделі конституціоналізму в правовій науці України на шляху держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору. Наразі, вченими-конституціоналістами наголошено, що питання європейської моделі конституціоналізму є одним з ключових.

На більш фундаментальному рівні вже зараз виникає питання про сумісність конституціоналізму країн Восточної Європи з конституційними традиціями, загальними для держав-членів Європи

Отже, будь-який всебічний аналіз «центральної і східної сторони європейського конституціоналізму» повинен враховувати як конституційні традиції, відображені в конституційних текстах, так і конституційні культури,

відображені в нормах, поведінці і поглядах юридичних осіб та політичних діячів, акторів і населення в цілому.

Список використаних джерел

1. Sajó, András and Uitz, Renáta (2017). *The Constitution of Freedom. An Introduction to Legal Constitutionalism*. Oxford, OUP.
2. Sadurski, Wojciech (2014). *Rights Before Courts. A Study of Constitutional Courts in Postcommunist States of Central and Eastern Europe*. Dordrecht: Springer.
3. Bellamy, Richard (2007). *Political Constitutionalism. A Republican Defence of the Constitutionality of Democracy*. Cambridge, CUP.
4. Waldron, Jeremy (2006). The Core of the Case against Judicial Review. *The Yale Law Journal*, 115. 6. 1346–1406.
5. Stone Sweet, Alec (2004). *The Judicial Construction of Europe*. Oxford, OUP.
6. Vauchez, Antoine (2015). *Brokering Europe. Euro-Lawyers and the Making of a Transnational Polity*. Cambridge, CUP.
7. Kálmán, Pócza (2019). Patterns of constitutionalism: who has the final word? Judicial-legislative relations in Europe. *Constitutionalism in the European Union and the constitutional interaction between the West and East of Europe Public Hearing / Committee on Constitutional Affairs / European Parliament*. Brussels.
8. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
9. Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору): Закон України від 7 лютого 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-19#n6>.

КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ НЕЗАЛЕЖНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

*Лихопьок Д.П., аспірант, директор адвокатського бюро
«Лихопьок Д.П.»,
ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Дніпро, Україна*

Незалежна професійна діяльність згідно з Податковим кодексом України, пункт 14.1.226. визначається як участь фізичної особи в науковій, літературній, артистичній, художній, освітній або викладацькій діяльності, діяльність лікарів, приватних нотаріусів, приватних виконавців, адвокатів, арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів), аудиторів, бухгалтерів, оцінщиків, інженерів чи архітекторів, осіб, зайнятих релігійною (місіонерською) діяльністю, іншою подібною діяльністю за умови, що така особа не є працівником або фізичною особою - підприємцем (за виключенням випадку, передбаченого пунктом 65.9 статті 65 Податкового кодексу України) та використовує найману працю не більш як чотирьох фізичних осіб [1].

Однак, слід зазначити, що з точки зору теорії права податкові правовідносини завжди вторинні, адже вони породжуються, наприклад, цивільно-правовими, трудовими або правовідносинами, що виникають у процесі здійснення незалежної професійної діяльності. Але виникає проблема, що на теперішній час, ні цивільне, ні господарське, ні трудове кодифіковане законодавство України не визначає правовий статус і ознаки особи, яка здійснює незалежну професійну діяльність, та її відмінності від інших суб'єктів суспільних правовідносин. Необхідно також звернути увагу на те, що реалізація прав особи, як суб'єкта суспільних відносин в Україні передусім базується на конституційних нормах, які, в свою чергу, повинні розкриватися, забезпечуватися і реалізовуватись у законодавчих та інших нормативних актах держави.

Відомі українськи науковці, зокрема, В.В. Головченко, М.І. Козюбра, А.М. Колодій, В.В. Кравченко, С.В. Лінецький, М. М. Мацькевич, М.І. Мельник, О.М. Пасенюк, В.Ф. Погорілко, П.М. Рабінович, та інші присвятили свої дослідження

загальним теоретичним аспектам класифікації конституційних прав, свобод і обов'язків людини та громадянина в Україні [2; 3; 4; 5; 6; 7; 8]. З огляду на численні класифікації конституційних прав і свобод, представлених в науковій літературі, а також каталогізацію Конституційного суду України серед економічних прав та свобод громадян України, які закріплені в Конституції України, можна виділити декілька, що пов'язані з економічною діяльністю фізичних осіб:

- право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю (стаття 41 Конституції України);
- право на підприємницьку діяльність (стаття 42 Конституції України);
- право на працю (стаття 43 Конституції України);
- право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності (стаття 54 Конституції України) [9; 10].

З огляду на існуючу практику реалізації громадянами України своїх економічних прав та свобод, можна виділити три основні форми активності фізичних осіб: підприємницька діяльність, незалежна професійна діяльність та наймана праця.

Так, підприємницька діяльність, як конституційне право кожного громадянина України, реалізована у діючих, зокрема, кодифікованих законодавчих актах. Так, наприклад, у статті 50 Цивільного кодексу України зазначено, що фізична особа здійснює своє право на підприємницьку діяльність за умови її державної реєстрації в порядку, встановленому законом [11]. Відповідно до статті 55 Господарського кодексу України, суб'єктами господарювання визнаються, зокрема, громадяни України, які зареєстровані відповідно до закону як підприємці, та здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством [12]. Згідно з частиною 1 статті 128 Господарського кодексу України громадянин визнається суб'єктом господарювання в разі здійснення ним підприємницької діяльності за умови державної реєстрації його як підприємця без статусу юридичної особи відповідно до статті 58 цього Кодексу [12]. Наведені законодавчі норми свідчать про детальну регламентацію підприємницької діяльності як виду економічної активності громадян України.

Конституційне право кожного громадянина України на працю перш за все реалізується через державне регулювання традиційних «класичних» трудових відносин, які можна представити в парадигмі «працівник – працедавець». Передусім це регулювання здійснюється через Кодекс законів про працю, Закони України «Про оплату праці», «Про відпустки», «Про зайнятість», а також через комплекс законодавчих та нормативних актів пенсійного законодавства, законодавства про соціальний захист, які є суміжними та спорідненими з трудовим законодавством [13; 14; 15; 16].

У загальному спектрі соціально-економічної активності громадян між підприємництвом та найманою працею вирізняють незалежну професійну діяльність. На теперішній час особливості діяльності незалежних професіоналів визначається лише відповідними профільними законами, таким як Закони України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», «Про нотаріат», «Про оціночну діяльність», «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», Кодекс України з процедур банкрутства та ін. [17; 18; 19; 20; 21]. Аналізуючи нормативні акти, які регулюють таку діяльність, слід зазначити, що загальний статус осіб, які здійснюють їх місце потребує додаткового законодавчого регулювання.

Необхідність визначення правового статусу і ознак особи, яка здійснює незалежну професійну діяльність, її відмінностей від інших суб'єктів суспільних правовідносин, є очевидною. Рішення такої задачі може знаходитись в площині прийняття або відповідного окремого законодавчого акту, або змін та доповнень в Цивільний та/або Господарський кодекси України, та безумовно, має ґрунтуватися на усвідомленні конституційних засад такої діяльності.

Очевидно, що спрощений підхід визначення прямої та безпосередньої кореляції між видами реалізації економічної творчої активності громадян як суб'єктів такої діяльності з одного боку, та окремою відповідною статтею Конституції України, з іншого боку, є примітивізацією та не може відображати многогранність суспільно-економічних відносин. Вказаний підхід, за яким конституційні засади підприємництва визначені статтею 42, а права працівників – статтею 43 Конституції України, не відповідає різноманіттю форм реалізації конституційних економічних прав громадян. Не може бути прийнятним також підхід, за яким фактично нівелюються особливості та відмінності незалежної професійної діяльності від інших «класичних» видів економічної діяльності:

підприємництва та найманої праці. Такий підхід виражається в ототожненні незалежної професійної та підприємницької діяльності, які здійснюються в одній сфері (наприклад, правова (правнича) адвокатська допомога і юридичні послуги) або навпаки, в поєднанні незалежної професійної діяльності з виконанням трудових обов'язків (адвокат, працюючий на посаді юрисконсульта).

Необхідно звернути увагу, що конституційні гарантії, права та свободи розповсюджуються на усіх громадян України незалежно від того, яку форму економічної активності вони обрали, займаються вони підприємництвом, незалежною професійною діяльністю або є найманими працівниками:

- держава гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, а також підприємницької діяльності, яка не заборонена законом;
- держава реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб;
- держава створює умови для здійснення громадянами права на працю (без обмежень – чи є вона незалежною, чи найманою);
- держава забезпечує захист конкуренції у діяльності суб'єктів підприємницької та незалежної професійної діяльності;
- держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, які створені підприємцями та незалежними професіоналами;
- держава забезпечує право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом, як для найманих працівників, так і для незалежних професіоналів, не пов'язаних з підприємницькими ризиками.
- держава забезпечує право на володіння, користування і розпорядження своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої, трудової та підприємницької діяльності;
- держава гарантує свободу і забезпечує право на результати літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, що виникають в результаті професійної, творчої, трудової та підприємницької діяльності.

Розглядаючи незалежну професійну діяльність як особливу та самостійну форму економічної активності фізичних осіб, вважаємо, що лише комплексний

та гармонійний підхід щодо сприйняття конституційних прав та гарантій громадян України при реалізації ними свого творчого, інтелектуального та професійного потенціалу забезпечить сучасний розвиток усіх видів та форм їх діяльності.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Козюбра М. І. Права людини і верховенство права. Право України/ М. І. Козюбра. - 2010. № 2. С. 24-35
3. Колодій А. М., Олійник А. Ю. Права людини і громадянина в Україні: навчальний посібник. М-во освіти і науки України. Київ: Юрінком Інтер, 2004. 336 с.
4. Кравченко В.В. Конституційне право України. К.: Атіка, 1993.
5. Лінецький С.В., Мельник М.І., Ришелюк А.М. Конституційне законодавство України: (законодавчі акти, коментар, офіційне тлумачення): зб. норматив. актів. К.: Атіка, 2000. 896 с.
6. Мацькевич М. М. Класифікація гарантій конституційних культурних прав і свобод людини та громадянина в Україні. Юридичний вісник, 3 (32), 2014. С. 60-65.
7. Погорілко В. Ф., Головченко В. В., Сірий М. І. Права та свободи людини і громадянина в Україні. К. : Ін Юре, 1997. 52 с.
8. Рабінович П. М., Хавронюк М. І. Права людини і громадянина : навч. посіб. К. : Атіка, 2004. 464 с.
9. Каталог юридичних позицій Конституційного Суду України (1997-2020 роки). URL: <https://ccu.gov.ua/zagolovok/katalog-yurydychnyh-pozyciy>.
10. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
11. Цивільний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
12. Господарський кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
13. Кодекс законів про працю. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.

14. Закони України «Про оплату праці». URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95вр>
15. Закони України «Про відпустки». URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96вр>
16. Закони України «Про зайнятість населення». URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>.
17. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
18. Закон України «Про нотаріат». URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>
19. Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14>
20. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>
21. Кодекс України з процедур банкрутства. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19>.

Науковий керівник:

Гармідер Л.Д., д. е. н., проф.
завідувач кафедри підприємництва, організації виробництва
та теоретичної і прикладної економіки
Українського державного хіміко-технологічного університету

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Ломакіна А.А., к.ю.н., юрист,
Юридичне агентство «Тafano», Дніпро, Україна

Електронне урядування в Україні стало невід'ємною частиною політико-конституційного дискурсу. За його допомогою органи влади демонструють свою відповідність вимогам часу, відкритість та поступ на шляху демократизації. Створюються підрозділи в органах державної влади, що несуть відповідальність за даний напрямок діяльності, приймаються відповідні програми та законодавчі акти. Ефекту від впровадження електронного урядування, принаймні на рівні декларацій та заяв, очікують в різних сферах - від зростання ефективності документообігу до поліпшення роботи зі зверненнями громадян [1, с. 149]. Електронний уряд визначається як система взаємодії органів державної влади з населенням, заснована на широкому використанні сучасних інформаційних технологій, у тому числі мережі Інтернет, для підвищення доступності та якості державних послуг, скорочення термінів їх надання, а також ліквідації адміністративного навантаження на громадян і організації, пов'язаного з їх отриманням.

Електронне урядування як корпоративна система національного, регіонального або відомчого масштабу має кілька аспектів, що відображають його теоретико-методологічні, організаційні, інституційні, нормативно-правові, технологічні та інші основи. Комплексне вивчення цих аспектів є обов'язковою передумовою отримання цілісного системного уявлення про це та оволодіння відповідними знаннями і навичками фахівця організаційних систем електронного урядування будь-якого рівня. Упровадження е-урядування є складним процесом, що потребує значних матеріальних, інтелектуальних і фінансових ресурсів та вирішення комплексу правових, організаційних і технологічних проблем. Основними факторами, що перешкоджають запровадженню та розвитку технологій електронного урядування в системі державного управління або їх ефективному використанню, є такі: недостатність або відсутність державного системного контролю в цій сфері [2, с. 103]; фактична відсутність централізованої структури державного управління

процесами інформатизації державних органів; відсутність взаємодії у функціонуванні інформаційно-комунікаційних систем державних органів, відомча відокремленість [3, с. 116]; неефективна державна політика щодо стандартизації, особливо у сфері відкритих стандартів для їх застосування в галузі державних послуг, кредитно-фінансовій сфері, економіці, електронній комерції, освіті тощо; невідповідність законодавства у сфері інформаційно-комунікаційних технологій та інформаційної безпеки системі законодавства Європейського Союзу.

Таким чином, електронне урядування - це система взаємодії державних інституцій з окремим громадянином та суспільством в цілому через інформаційно-комунікаційні технології, що забезпечує оперативне, відкрите та неупереджене вирішення будь-яких соціально-побутових проблем [4, с. 21]. Крім того, електронне урядування мінімізує контакт громадян із чиновниками, тим самим зменшуючи корупційну складову, в державному управлінні на національному та регіональному рівнях.

Отже, при впровадженні електронного урядування як на державному так і на місцевому рівні, слід враховувати проблеми, які є актуальними й для загальнодержавного рівня, а саме: залишається досі актуальною проблема сумісності - всі різноманітні технології електронного урядування, що впроваджуються як в органах державної влади, так і в органах місцевого самоврядування, обов'язково мають бути сумісними одна з одною. Без вирішення цієї проблеми не можлива ефективна взаємодія як між місцевими, так і центральними органами влади; між органами влади і органами місцевого самоврядування.

Таким чином, результативність запровадження е-врядування в діяльності центральних органів виконавчої влади повинна базуватись на врахуванні таких обставин щодо: ліквідації цифрової нерівності в частині забезпечення для всіх громадян однакових рівнів володіння персональними комп'ютерами та однакових можливостей доступу до публічної інформації; усвідомленого розуміння громадянського суспільства, місця і ролі громадянина в управлінні державою, так як за умов запровадження електронної демократії на громадянина поширюється відповідальність за прийняті за його участю колективні рішення; формування у громадян довіри до електронних форм комунікацій, до електронної інформації управлінського характеру в частині інформаційної

безпеки та гарантованості недоторканості персональних даних; запровадження в державному управлінні такої важливої та забутої складової, як планування, що дозволить громадянам приймати участь в обговоренні плану розвитку на майбутнє як інструменту стабільності економічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Мазур О.Г. Сучасні тенденції упровадження електронного урядування в публічному управлінні: зарубіжний досвід. *Аспекти публічного управління*. 2019. Т. 7, № 12. С. 147-156.

2. Сопілко І.М., Сай Р.Є. Електронне урядування, як елемент електронної демократії в Україні. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2020. № 2. С. 102-107.

3. Газізов М.М. Електронне урядування як один із провідних напрямів сучасної державної політики. *Держава і право. Серія : Політичні науки*. 2018. Вип. 80. С. 113-125.

4. Жиляєв І.Б., Семенченко А.І. Етапи розвитку електронного урядування: сутність та термінологія. *Теорія та практика державного управління*. 2019. Вип. 1. С. 17-28.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРЕДМЕТНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ СПОРІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ВИБОРАМИ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

**Майний Р., студент факультету економіки бізнесу та міжнародних
відносин,**

Університет митної справи та фінансів, Дніпро, Україна

Спосіб обрання Президента України – важлива складова його правового статусу, яка значною мірою зумовлює його місце і роль у механізмі державної влади. При цьому важливо підкреслити, що саме вибори глави держави для будь-якої країни - одна з головних політичних подій. А оскільки результати президентських виборів мають особливе політичне значення, то вони стають підґрунтям для виникнення великої кількості конфліктів між їх учасниками, тому підсилюється зацікавленість до зазначеного правового явища громадськістю та міжнародної спільноти. Сучасну нормативну базу виборів Президента нашої країни складає «Виборчий кодекс України [1].

Удосконалення механізмів розгляду та вирішення виборчих спорів дозволяє знизити суспільну напругу під час здійснення виборчого процесу. Необхідно також враховувати, що найефективнішим способом забезпеченням реалізації природного права громадян на будь-яких виборах, у тому числі і президентських, є судовий захист цього права адміністративними судами. Наприклад, на президентських виборах 2014 р. подано позовних заяв (апеляційних скарг) - 4831(100%); залишено без розгляду, повернуто, відмовлено у відкритті провадження - 1116 (23%); відкрито провадження - 3690(76%); задоволено - 3180 (65%); оскаржено - 35 (0,7%). Але, на жаль, внесені до Кодексу адміністративного судочинства України (далі - КАСУ) зміни, які стосуються президентських виборів, не тільки не сприяли вирішенню існуючих проблем, але й доповнили їх перелік. Наприклад, при розгляді та вирішенні спорів щодо результатів виборів Президента України класична триступенева європейська модель розгляду судових справ - перша, апеляційна та касаційна інстанції, порушується, і все ускладнюється тим, що Верховний Суд по цій категорії справ стає судом першої й останньої інстанції. Дана ситуація напругу порушує норми, закріплені у ст. ст. 55 та 64 Конституції України [2]. Порушення триступеневої моделі розгляду судових справ, пов'язаних із виборами Президента України,

призводять також до порушення європейських стандартів функціонування системи правосуддя.

Спори щодо правовідносин, пов'язаних із виборчим процесом, називають виборчими спорами. Так, відповідно до п. 6 ч. 1 ст. 19 КАСУ, спори щодо правовідносин, пов'язаних із виборчим процесом, підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства [3]. Виборчі спори є однією з найпоказовіших сфер діяльності адміністративних судів, що дозволяє отримати уявлення про їх відповідність стандартам справедливого та неупередженого суду та міжнародним стандартам.

Виборчі спори в Україні можуть розглядатися двома основними шляхами. Перший шлях - у судовому порядку. Таким способом розв'язується велика кількість виборчих спорів, і тому від розуміння правової природи, структури, сутності зазначених спорів залежить ефективність їх розгляду та вирішення. Судовий захист прав, свобод та інтересів осіб у сфері виборчого процесу здійснюється адміністративними судами - це найефективніше забезпечення реалізації природного права громадян на будь-яких виборах. Дане право передбачене. Другий шлях - позасудовий порядок вирішення спору. Тобто учасники виборчого процесу можуть захистити свої виборчі права, свободи, інтереси, звертаючись зі скаргою до уповноважених осіб. Застосування цього шляху захисту виборчих прав надає змогу у випадку неприйняття рішення уповноваженими особами або непогодження з цим рішенням заявника скористатися судовим способом врегулювання спору. Спори, пов'язані з виборами Президента України є складним правовим явищем, яке передбачає різноманітні прояви, і, як наслідок, різноманітні алгоритми вирішення цих спорів, але в будь-якому разі всі вони належать до термінових адміністративних справ. Термінові адміністративні справи мають певні особливості: повідомлення учасників справи про дату, час та місце розгляду справ; подання заяв по суті справи; проголошення та вручення судових рішень; апеляційне та касаційне оскарження судових рішень (у випадках, передбачених законодавством, касаційна інстанція не передбачена); певна кількість судів, які можуть розглядати ці справи; застосування засобів забезпечення позову і т. ін.

Отже, спори, пов'язані з виборами Президента України - це складне правове явище, яке має різноманітні прояви і, як наслідок, різноманітні алгоритми вирішення цих спорів.

Список використаних джерел

1. Виборчий кодекс України : Закон України від 19 грудня 2019 р. №. 396-IX.. URL.: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
2. Конституція України : Основний закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL.: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр>.
3. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV. URL.: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/2747-15>.

Науковий керівник:

Макушев П.В., д. ю. н., проф.
професор кафедри теорії та історії держави і права
Університету митної справи та фінансів

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ

Макушев П.В., *д.ю.н., професор,*

Університет митної справи та фінансів, Дніпро, Україна

У налагодженні європейського рівня роботи вітчизняних органів публічної адміністрації ключову роль відіграє якісне адміністрування їх кадрової роботи. Нові апробовані європейською практикою підходи до відбору, розстановки та переміщення кадрів в органах публічної адміністрації, їх професійного навчання та підвищення кваліфікації дозволять сформувати такий рівень професійних якостей їх працівників, якого від них очікує громадянське суспільство України. Водночас, державна кадрова політика суб'єктивна за формами, механізмами, технологіями реалізації, що в основному визначається суб'єктивними діями окремих осіб-лідерів, керівників державних структур. Державна кадрова політика та діяльність щодо її реалізації - це процес, що свідомо регулюється цілеспрямованим і високо організованим інструментом влади (правовими актами), одним із найважливіших управлінських важелів [1, с. 73-74]. Державна кадрова політика пов'язує у єдине ціле різні організаційні заходи і дії стосовно підбору та розстановки керівних кадрів із соціально-економічними, політичними, управлінськими, культурно-духовними підсистемами українського суспільства, з традиціями та стереотипами, що історично склалися в масовому усвідомленні. У цьому значенні кадрова політика держави є сукупністю різноманітних соціальних функцій; визначає шляхи і засоби кадрового забезпечення реформ, професіоналізм їх здійснення; є важливим фактором збереження та зміцнення цілісності держави, соціально-політичної стабільності суспільства і виступає елементом регулювання життєдіяльності населення.

Кадрова політика в органах державної влади та органах місцевого самоврядування є одним з ключових напрямів забезпечення їх ефективної діяльності. Наведені факти ілюструють, на наш погляд, дещо прогресивніший розвиток правового регулювання кадрової політики органів державної влади на відміну від органів місцевого самоврядування [2, с. 24]. Зазначене обґрунтовує необхідність внесення змін до законодавства, що регулює службу в органах

місцевого самоврядування у напрямку розробки концепції удосконалення їх кадрової політики.

Отже, державна кадрова політика - це складова частина стратегічно зорієнтованої політики організації. Змістом кадрової політики є робота з персоналом у відповідності з концепцією розвитку підприємства. Метою кадрової політики є забезпечення оптимального балансу процесів оновлення і збереження кількісного та якісного складу кадрів у його розвитку відповідно до потреб самої організації. Дана політика повинна відповідати вимогам чинного трудового законодавства і стану ринку праці в регіоні. Запропонована в даній статті методика вибору кращої кадрової політики, дозволить підприємствам успішно функціонувати в умовах постійного конкурентного середовища [3, с. 199].

Державна кадрова політика не повинна бути вузько прагматичною, розрахованою лише на кадрове забезпечення вирішення поточних завдань, а має враховувати тенденції реформування держави та суспільства. Необхідно розробляти кадрову політику і сьогодення, і майбутньої держави. Сьогодні необхідно знайти в кадрах та кадрових процесах те, що об'єднує минуле, сучасне та майбутнє, забезпечує успадкування кращого досвіду. Україна як суверенна і незалежна держава формує власний інститут державної служби.

З урахуванням зазначеного вище, на наш погляд, основними компонентами концепції кадрової політики органу публічної адміністрації можуть бути: її цілі, найближчі та довгострокові завдання; пріоритети і найважливіші напрями кадрової діяльності органу публічної адміністрації; суб'єкти та об'єкти кадрової політики й характер їхньої взаємодії [4, с. 23-24]; принципи та механізми реалізації державної кадрової політики; система роботи з кадрами; технології професійного розвитку персоналу органів публічної адміністрації.

Таким чином, вирішення викладених завдань є об'єктивною необхідністю і потребує координації зусиль як державних службовців, так і спеціалізованих наукових колективів. Цілісна наукова програма повинна стати основою для визначення підходів щодо реалізації державної кадрової політики. Багатоаспектність функцій і завдань органів публічної адміністрації актуалізують необхідність отримання професійної підготовки та її постійного

оновлення відповідно до потреб економічного та соціального розвитку країни, становлення громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Клименко І.В., Акімов О.О., Афонін Е.А. Сучасні моделі компетенцій державних службовців : монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 176 с.

2. Болотіна Є.В., Ханіна А.Е. Реформування моделі публічного адміністрування в умовах євроінтеграції України. *Вісник Донецького державного університету управління. Серія «Економіка»*. 2017. № 2(75). С.18-26.

3. Інформаційна складова державної політики та управління : монографія / С.Г. Соловйов, О.Є. Бухтатий, Ю.В. Нестеряк та ін. ; за заг. ред. Н.В. Грицяк ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Каф. інформ. політики та електрон. урядування. Київ : К.І.С., 2015. 319 с.

4. Клімушин П.С., Спасібов Д.В. Концепція сервісно-орієнтованої держави в контексті модернізації публічного управління. *Теорія та практика державного управління*. 2017. № 2(58). С.21-28.

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО: ОСОБЛИВОСТІ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

*Матійчук І. М., студентка економічного факультету,
ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Дніпро, Україна*

Міжнародне і національне законодавство встановлюють виняткові випадки, коли права, свободи людини й громадяни не можуть бути тимчасово обмежені.

Основною причиною обмеження прав і свобод громадян є виникнення виключної (надзвичайної, воєнної) ситуації в державі й суспільстві.

Відповідно до міжнародних нормативно-правових актів, а саме, Міжнародного пакту про громадянські і політичні права широко закріплена в міжнародній практиці така класифікація прав людини:

- громадянські або як часто зазначають у вітчизняній літературі: особисті (це так звані природні права людини, право на життя, на свободу, особисту недоторканність, на свободу від посягань на честь, репутацію, право на сповідання релігії);

- соціально-економічні (право на працю, на справедливі і сприятливі умови праці, право на власність, право на соціальне страхування, право на створення профспілок);

- культурні (право на користування надбаннями культури, свобода наукових досліджень);

- політичні (свобода слова, право на участь у політичному житті, право на створення асоціацій, право на участь в управлінні державою, суспільством) [1].

Надзвичайно гостро постає питання забезпечення реалізації прав людини в умовах воєнного стану.

Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» Воєнний стан вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого

самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [2].

Згідно із ст. 5 Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану», воєнний стан вводиться указом Президента України про введення воєнного стану, який повинен визначати вичерпний перелік конституційних прав і свобод людини і громадянина, які тимчасово обмежуються у зв'язку з його введенням, а також перелік тимчасових обмежень прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

В умовах воєнного стану не можуть бути обмежені права і свободи людини і громадянина, передбачені ч. 2 ст. 64 Конституції України. Це насамперед основоположні, невідчужувані права людини та громадянина:

- рівність перед законом, неможливість позбавлення громадянства та його зміни,
- право на життя,
- право на повагу до гідності,
- право на свободу та особисту недоторканість,
- право направляти індивідуальні чи колективні звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування,
- право на житло,
- право на шлюб та рівні права між жінкою і чоловіком в ньому, рівність дітей у своїх правах,
- захист судом прав і свобод людини,
- право на відшкодування матеріальної та моральної шкоди і т.д.

Будь-які спроби використати введення воєнного стану для захоплення влади тягнуть за собою відповідальність згідно із законом.

Правовий статус іноземців та осіб без громадянства, які перебувають на території України під час дії воєнного стану, визначається Конституцією та законами України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Примусове відчуження майна, що перебуває у приватній або комунальній власності, в умовах правового режиму воєнного стану, якщо не було здійснено попереднє повне відшкодування вартості такого майна, тягне за собою наступне повне відшкодування його вартості в порядку, визначеному законом.

Україна відповідно до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права у разі введення воєнного стану негайно повідомляє через Генерального секретаря ООН державам, які беруть участь у цьому пакті, про обмеження прав і свобод людини і громадянина [1].

Аналізуючи чинне законодавство, яким забезпечується правовий режим надзвичайного стану можна сказати, що в частині дотримання прав людини, ключову непорушну роль забезпечення і гарантування прав людини здійснює Конституція України забезпечуючи той мінімальний набір прав, щоб кожна людина перебуваючи навіть в важких ситуаціях, відчувала, що держава існує для людини , а не навпаки.

Список використаних джерел

1. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права ООН; Пакт, Міжнародний документ від 16.12.1966 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_043

2. Про правовий режим воєнного стану. Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/389-19>

3. Конституція України Верховна Рада України; Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws>

4. Про затвердження Порядку залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного Кабінет Міністрів України; Постанова, Порядок, Перелік від 13.07.2011 № 753 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/753-2011>

5. Wilson O. W. Police Administration. Mcgraw-Hill College; 4th edition, 768.

6. Shapiro I. Democracy's Place / Ian Shapiro. Ithaca and London: Cornell University Press, 269.

7. Порівняльне правознавство: підручник. За заг. ред. О. Петри-шина. Х.: Право, 2012. 272 с.

8. Конституційне право України: підручник. За ред.: В. П. Колісник, Ю. Г. Барабаш. Х.: Право, 2010. 416 с.

9. Беспалько І. Л. Система принципів кримінального процесу та проблема їх класифікації: монографія. Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. Х.: ФІНН, 2011. 216 с.

10. Захист у кримінальному процесі за новим Кримінальним процесуальним кодексом України: практ. посіб. / упоряд. Ю. І. Руснак. К.: Центр учб. л-ри, 2013. 352 с.

11. Марочкін І. Є., Сибільова Н. В., Зозулинський О. Б. Організація судових та правоохоронних органів: навч. посіб. Х.: Право, 1996. 243 с.

Науковий керівник:

Федулова С.О., д. е. н., проф.

професор кафедри підприємництва, організації виробництва
та теоретичної і прикладної економіки
Українського державного хіміко-технологічного університету

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС В УКРАЇНІ

*Міщук Є.О., студентка економічного факультету,
ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Дніпро, Україна*

1. Розвиток українського конституціоналізму періоду незалежності доцільно розглядати за такими періодами: 1) від проголошення незалежності України до прийняття Конституції України (1991-1996 рр.); 2) від прийняття Конституції до Помаранчевої революції (1996- 2004 рр.); 3) від Помаранчевої революції до нашого часу. Існують і інші варіанти періодизації сучасного вітчизняного конституціоналізму. Так, В. Л. Федоренко пропонує брати за основу періодизації новітні українські революції: Революцію на граніті 1990 р., Помаранчеву революцію 2004 р. і Революцію Гідності 2014 р. [4, с. 66].

2. Конституційний процес в Україні розпочався з проголошення Верховною Радою УРСР Декларації про державний суверенітет України 1990 р. Прагнення України стати незалежною державою об'єктивно призвело до процесу розробки проекту нової Конституції України. З цією метою 24 жовтня 1990 р. Верховна Рада, керуючись постановою “Про Комісію по розробці нової Конституції УРСР”, утворила конституційну комісію у складі 59 осіб на чолі із головою Верховної Ради Леонідом Кравчуком та його заступником Іваном Плющем. У результаті роботи комісії було підготовлено концепцію нової Конституції України, яку 19 червня 1991 р. ухвалила Верховна Рада [3, с. 938].

3. Структурно нова Конституція України мала складатися із преамбули, 9 розділів і 26 глав. Вона врегульовувала засади конституційного ладу, права та свободи людини і громадянина, відносини громадянського суспільства й держави, територіальний устрій, державний лад, статус Кримської Автономної Республіки, національну безпеку, механізм охорони Конституції, порядок внесення змін і доповнень до Конституції [1, с. 66-76].

4. Найбільше нарікань в українського політикуму викликало встановлення Конституцією України 1996 р. президентсько-парламентської республіки, що передбачало надання Президентові широких повноважень у галузі виконавчої влади. Така централізація влади не характерна для країн європейської демократії. Серед країн Західної Європи лише Конституція Франції 1958 р., прийнята з

ініціативи генерала Шарля де Голля за умов загрози громадянської війни, запровадила президентсько-парламентську форму правління. Конституція України 1996 р. по-суті зберігала радянську модель місцевого самоврядування та не забезпечувала умов для децентралізації влади. Вона залишила без суттєвих змін основні принципи старої радянської судової системи та прокуратури [5, с. 52-53].

5. У кінцевому результаті, основним завданням процесу формування європейської моделі конституціоналізму в Україні повинно стати запровадження такого механізму державної влади, який би забезпечив реальне виконання положень статті 3 Конституції України: “людина, її життя і здоров’я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов’язком держави” [2, с. 4].

Список використаних джерел

1. Антологія конституційного процесу в сучасній Україні / Автор-укладач В. Мусіяка. Центр Разумкова. Київ : Вид-во “Заповіт”, 2017. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.razumkov.org.ua>
2. Конституція України : Прийнята на п’ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Київ : Феміна, 1996.
3. Правова доктрина України. Т. 1: Загальнотеоретична та історична юриспруденція. За заг. ред. Ю. П. Битяка. Харків : Право, 2013.
4. Федоренко В. Конституціоналізм і революції. Право України: юридичний журнал. 2018. № 4.
5. Футей Б. Становлення правової держави: Україна 1991-2001 рр. Київ : Юрінком Інтер, 2001.

Науковий керівник:

Федулова С.О., д. е. н., проф.

професор кафедри підприємництва, організації виробництва
та теоретичної і прикладної економіки
Українського державного хіміко-технологічного університету

ПРО ДЕЯКІ ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ІСТОТНОЇ РИНКОВОЇ ПЕРЕВАГИ НА ВИСОКОКОНКУРЕНТНИХ РИНКАХ

М'ячин В.Г., *д.е.н., доцент*

Мирошніченко О.В., *аспірант,*

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,

Дніпро, Україна

Загострення конкуренції на висококонкурентних ринках, наприклад, на ринках телекомунікаційних послуг, ставить питання про регулювання економічної конкуренції операторів зв'язку при об'єднанні телекомунікаційних мереж і наданні телекомунікаційних послуг. Згідно Рішення Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку (НК) №640 від 11.12.2018, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 17 січня 2019 р. за № 54/33025 "Про затвердження Порядку проведення аналізу ринків певних телекомунікаційних послуг та визначення операторів, провайдерів телекомунікацій з істотною ринковою перевагою на ринках таких послуг" оцінка стану економічної конкуренції на ринку телекомунікаційних послуг НКРЗІ з метою встановлення доцільності визначення операторів, провайдерів з істотною ринковою перевагою (*ІРТ*), до яких застосовуватимуть зобов'язання, встановлені Законом, проводить оцінку стану економічної конкуренції на ринку певних послуг за трьома критеріями: 1) рівень концентрації ринку (зосередження частки доходів від надання послуг на ринку послуг у окремої кількості операторів, провайдерів таких послуг); 2) наявність значних (високих та постійних) бар'єрів для входження на ринок послуг інших операторів, провайдерів; 3) наявність проблем, що існують на ринках телекомунікаційних послуг, щодо регулювання взаємодії операторів телекомунікацій при взаємоз'єднанні телекомунікаційних мереж та наданні телекомунікаційних послуг (початок з'єднання, пропуск трафіку, доступ до телекомунікаційних мереж, надання в користування каналів електров'язку), розв'язання яких належить до компетенції НКРЗІ та які не можуть бути вирішені у повному обсязі лише із застосуванням законодавства про захист економічної конкуренції.

Згідно з вітчизняним законодавством рівень концентрації та монополізації ринку визначається за допомогою індексу *Герфіндаля* або *Герфіндаля-Гіршмана* та індексу концентрації, що є дієвими інструментами антимонопольного регулювання. За аббревіатурою від початкової англійської назви показника індекс *Герфіндаля-Гіршмана* позначається як *HHI* (*Herfindahl-Hirschman Index*), а індекс концентрації як *CR* (*Concentration Ratio*).

Визначення індексу *HHI* використовується при аналізі рівня конкуренції та враховує частку на ринку кожного з учасників. Порядок його розрахунку полягає у визначенні суми квадратів відсотків кожного суб'єкта на ринку або в галузі:

$$HHI = S_1^2 + S_2^2 + \dots + S_n^2 = \sum_{i=1}^N S_i^2, \quad (1)$$

де S_i – частка на ринку i -ого суб'єкта господарювання.

Індекс концентрації *CR* визначається з цифрою, що характеризує цю кількість гравців ринку, наприклад, *CR2*, *CR5* або *CRn*, що означає розгляд питомої ваги на ринку 2, 5 або n фірм:

$$CRn = \sum_{i=1}^N S_i \quad (2)$$

де *CRn* – індекс концентрації n -ої кількості суб'єктів господарювання на ринку; S_i – частки на ринку найбільших компаній (у відсотках).

Таким чином, для реалізації нечітко-логічного підходу з метою визначення інтегрального показника концентрації ринку підприємств *Market Concentration* (*MC*) нами обрано основні групи вхідних показників, що впливають на цільовий показник, а саме: індекс *Герфіндаля-Гіршмана* (*HHI*) та індекс концентрації n -ої кількості суб'єктів господарювання на ринку (*CR_n*).

Список використаних джерел

1. Про затвердження Порядку проведення аналізу ринків певних телекомунікаційних послуг та визначення операторів, провайдерів телекомунікацій з істотною ринковою перевагою на ринках таких послуг. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0054-19#n33>. 17.02.2021.

SOME LEGAL ASPECTS OF PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS IN THE CONDITIONS OF IV TECHNOLOGICAL REVOLUTION

Natalia Fedorova, *Ph.D., Associate Professor,*
SHEI “Ukrainian State University of Chemical Technology”, Dnipro, Ukraine

The fourth industrial revolution, which began in the late twentieth century, marked the transition from a society that produced goods to a society that produced services, including information. As the main driving forces of the new revolution is the widespread use of computers, the prevalent penetration of the Internet, as well as the global use of personal portable communication devices, in the new environment, the problem of protection of intellectual property rights which is posted on the Internet is becoming increasingly important.

Intellectual property rights are personal intangible intellectual property rights and (or) property rights of intellectual property, the content of which in relation to certain objects of intellectual property rights is determined in Ukraine by the Civil Code of Ukraine, Ukrainian laws: "On protection against unfair competition", "On copyright and related rights", "On protection of rights to inventions and utility models", "On protection of rights to industrial designs", "On protection of rights to marks for goods and services", "On protection of plant variety rights" etc. Despite the fact that the process of adaptation of domestic legislation to EU laws has been going on since 2016, only in the last 3 years have efficient steps been taken to improve the legal protection of intellectual property rights in Ukraine. However, in 2020, Ukraine was again on the list of countries that infringe intellectual property rights, harming the economic interests of other countries.

Today, the most applicable mechanisms for protecting intellectual property rights in the global information network include protection of rights in court, in administrative and legal order, as well as self-protection of rights. Ukrainian rights holders use technical means to limit the possibility of downloading, copying, and otherwise reproducing to prevent infringement and for self-protection of their rights to intellectual property. There is a practice of obtaining protection of intellectual property rights infringed on the Internet in the courts. However, such cases still do not belong to the main categories of disputes resolved by courts, which are related to some

problems, including the lack of proper legal regulation of relations involving the use of electronic and digital communications at the national level; the ability to access the network from anywhere; the difficulty of identifying the offender who actually committed the violation and proving his guilt; the impossibility of presenting proper and admissible evidence, which is due to the electronic form of correspondence and the conclusion of agreements.

The problem of the formation of effective mechanisms of the legal protection of intellectual property on the Internet is caused by features of the sphere in which such offenses occur. It should be noted that domestic legislation does not currently define the features of regulation and protection of copyright and/or rights on the Internet. These legal relations are subject to the rules of Art. 50 of the Law of Ukraine "On Copyright and Related Rights" to establish those actions that are recognized as a violation of copyright and related rights [1]. The placement of intellectual property rights in a form available for public use is lawful only with the permission of the author or another person who has copyright and (or) related rights; otherwise, there are grounds for their protection in the manner prescribed by national law. At the same time, the current state of legal culture in society does not provide a clear understanding that posting a copyright object on a website without the consent of the author and/or without mentioning his name is an infringement of his copyright. In addition, the idea that it is impossible to protect legal copyrights or be punished for their infringement in Ukraine has taken root in the public consciousness. Domestic legislation contains a rather limited number of legal norms that allow stopping violations of such rights and ensuring their real exclusivity.

Rightsholders have special difficulties in determining the jurisdiction of this category of disputes and in establishing the person responsible for the copyright and/or related rights infringement on the Internet, which is due to a significant number of subjects of these legal relations. Thus, in the process of circulating information on the Internet involved: authors (as subjects of copyright); rights holders who are not authors (publishers, production companies); website owners; website registrars; webmasters (hosting companies), consumers of Internet services who have free access to the information posted on the Internet; Internet Service Providers. In most cases, the person responsible for copyright infringement online is either the person who distributed the illegal content (the consumer of telecommunications services) or the website owner who actually provides the content and decides on the "policy" of the site: to make it

public for users only to get acquainted with the information or to provide an opportunity to actively participate in its formation. At the same time, there is often a question of identifying the owner of the website before filing a lawsuit. So, domestic legislation needs significant changes and additions to improve the protection of intellectual property rights in the information society, which should be developed taking into account the experience of other countries in this matter, the case-law of the Court of Justice of the European Union and the European Court of Human Rights and be based on the balance of interests of all participants in information relations that arise on the global Internet.

References

1. Pro avtorske pravo i sumizhni prava : Zakon Ukrainy [On copyright and related rights: Law of Ukraine] of 23.12.1993 № 3792-XII // Informaton of Verkhov. Radal of Ukraine. 1994. № 13. Art. 64 [in Ukrainian].
2. Zakhyst IV u merezhi Internet: yak tse teoretychno maie pratsiuvaty? [IP protection on the Internet: how should it theoretically work?] URL : <https://yur-gazeta.com/publications/practice/zahist-intelektualnoyi-vlasnosti-avtorske-pravo/zahist-iv-u-merezhi-internet-yak-ce-teoretichno-mae-pracyuvati.html>.
3. Atamanova Iu.Ie. Pravove rehuliuвання vidnosyn u merezhi Internet [Atamanova Yu.Ye. Legal regulation of relations on the Internet] URL : https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/Yefremova/3_1.pdf.

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ БЮДЖЕТНИХ І МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Нікілєва Н.О., к.е.н., доцент,

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,

Дніпро, Україна

В новітній історії України, який розпочався з прийняттям Конституції та підтвердження її суверенного статусу, відокремлене, особливе місце займає правове регулювання бюджетної сфери національної економічної системи. Ціла низка законодавчих актів, які приймалися з урахуванням накопиченого світового досвіду, адміністративно-територіального устрою країни, дії економічних законів та досліджень фінансової науки, вивели на "правове поле" бюджетні відносини, які є об'єктивно необхідними для вирішення макроекономічних завдань та функцій виконавчої гілки влади. До основного портфеля таких юридичних документів відносяться Бюджетний Кодекс України, який замінив Закон України "Про бюджетну систему України", Податковий Кодекс України, Закон України "Про Державний бюджет України", рішення про місцеві бюджети.

Бюджетний Кодекс України на законодавчій основі визначає засади бюджетної системи України, її структуру, принципи; детально аналізуються відносини, що виникають у процесі складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання та контролю за дотриманням бюджетного законодавства, тобто розкритий механізм бюджетного процесу та удосконалення бюджетних відносин, у тому числі міжбюджетних відносин.

Специфіка бюджетних відносин полягає в тому, що, з одного боку, вони – об'єктивна необхідність, а, з другого, розвиваються тільки на основі правових норм і закономірностей, що встановлює влада. Цілий спектр факторів впливає на бюджетні відносини: політичні, соціальні, демографічні, економічні. Ці ж фактори діють відносно і міжбюджетних відносин, яким приділено питома місце в Бюджетному Кодексі України. Конституційні зміни в країні, пов'язані з посиленням ролі місцевого самоврядування і на цій основі підвищенні ролі місцевих бюджетів, призвели до удосконалення взаємодії бюджетів різних рівнів і розгортання міжбюджетних відносин.

В Конституції України закладені основи місцевого самоврядування і в тому числі можливості його фінансування за рахунок місцевих бюджетів (Статті 140 -143). Зроблено акцент на об'єднання на договірних засадах коштів цих бюджетів для виконання спільних проєктів або для спільного фінансування комунальних підприємств, організацій і установ. Підкреслюється, що держава бере участь у формуванні доходів бюджетів місцевого самоврядування. Таким чином, основним законом країни закріплені основи функціонування міжбюджетних відносин та місцевих бюджетів як складових бюджету держави. У Бюджетному Кодексі України вже йде деталізація їх регулювання та розмежування повноважень між місцевими бюджетами стосовно видатків та встановлення джерел поповнення дохідних частин бюджетів.

Стаття 81 Бюджетного Кодексу України наголошує, що міжбюджетні відносини складаються щодо забезпечення відповідних бюджетів фінансовими ресурсами, необхідними для виконання функцій, передбачених Конституцією України та законами України. Закріплена мета регулювання цих відносин, яка полягає в забезпеченні відповідності повноважень на здійснення видатків та фінансових ресурсів, які забезпечують виконання цих повноважень.

Міжбюджетні відносини можуть складатись в певних історичних умовах, у зв'язку із соціально-економічною системою держави, з її політичною та правовою системою. Саме в унітарних державах міжбюджетні відносини є основним елементом відносин між органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Залежно від ролі держави та організації державних фінансів складається модель організації міжбюджетних відносин.

Міжбюджетні відносини, які виступають атрибутом організації державних фінансів в країні, пов'язані з реалізацією такої економічної функції держави як перерозподіл доходу та розподіл ресурсів між сферою матеріального виробництва й соціально-культурною сферою, між різними верствами населення, між різними регіонами країни, між державою і місцевими органами влади різного рівня з метою вирівнювання диспропорцій у економічному розвитку регіонів, створенню сприятливого соціального клімату.

Модель організації міжбюджетних відносин визначається фінансовими інструментами і залежить від політичних інститутів держави, методів збирання й витрачання коштів від податків.

Політика удосконалення міжбюджетних відносин має бути спрямована на вирішення завдань по підвищенню рівня життя населення, досягнення територіальної справедливості при перерозподілі бюджетних коштів на основі розрахунку потреби регіонів у фінансових ресурсах і обліку їх податкоспроможності; передачу більшої частини повноважень щодо прийняття рішень у сфері складання і виконання місцевих бюджетів.

Чинна модель розвитку бюджетних і міжбюджетних відносин в Україні сприяє посиленню тенденції місцевого самоврядування, збільшенню ролі місцевих органів влади в реалізації функцій розпорядження фінансовими ресурсами. Удосконалення міжбюджетних відносин має базуватись на врахуванні принципів узгодження фінансових ресурсів на місцевому рівні із соціально-економічними програмами, пріоритетності у витрачанні бюджетних коштів.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Овчаренко О.В., к.е.н.

Науменко Н.Ю., к.т.н., доцент

Кучкова О.В., ст. викладач,

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,

Дніпро, Україна

На сучасному етапі розвитку української держави особливе значення набувають регіональні проблеми її безпеки, особливо проблеми, пов'язані з економічною безпекою, яка є ключовою в питанні збереження національного суверенітету України.

Відповідно до ст.3 Конституції України: людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Статтею 17 Конституції України визначено, що Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Відповідно до ст.1 Закону України Про національну безпеку України: національна безпека України – захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз. Загрози національній безпеці України – явища, тенденції і чинники, що унеможливають чи ускладнюють або можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України. Ці загрози можуть виникати як у середині держави, так і зовні.

Забезпечення безпеки на всіх рівнях (людина і громадянин, суспільство і держава, які є об'єктами національної безпеки) і напрямках – є головним пріоритетом діяльності держави, яке затверджено в Конституції України, законах і нормативно-правових актах. Однією з основних компонент національної безпеки – є економічна безпека, оскільки вона є запорукою

стабільного та ефективного розвитку суспільства. Аналіз практики, що склалася і спеціальної літератури, що висвітлює питання, пов'язані з економічною безпекою, дозволяє зробити висновок про те, що теорія економічної безпеки знаходиться на стадії становлення в нашій державі. Сучасні дослідження у сфері економічної безпеки, торкаються, в першу чергу, загальнонаціональних її аспектів. В багатьох працях вчених економічна безпека представлена матеріальною основою національної безпеки, гарантією стійкого, стабільного розвитку країни, її незалежності.

На сьогодні забезпечення економічної безпеки регулюється в Україні наступними нормативно-правовими документами, а саме: Законом України «Про Раду національної безпеки і оборони», Законом України «Про основи національної безпеки України», Стратегією національної безпеки країни, а також Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 р. № 1277 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки». Однак слід зазначити, що наведені в цих документах загрози та напрямки діяльності не мають чіткої структуризації та диференціації за цілями, складовими як національної безпеки в цілому, так і економічної безпеки як окремого її структурного елемента [1, с.445].

Особливе місце в системі актів щодо забезпечення економічної безпеки займають програмні документи – стратегії, концепції, доктрини, що становлять систему офіційно прийнятих у державі поглядів, оскільки є установчими. До цих документів належать: Стратегія сталого розвитку «Україна–2020», Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року, Стратегія національної безпеки України, Концепція боротьби з тероризмом в Україні, Военна доктрина України та низка інших. Все перелічене – є елементами механізму правового забезпечення економічної безпеки держави, який окреслює основні напрямки державної політики, регламентує діяльність суб'єктів її забезпечення, виступає важелем адміністративно-правового впливу на суспільні відносини, які виникають в процесі реалізації діяльності пов'язаної з забезпеченням економічною безпеки держави.

Можна стверджувати, що на Україні створена нормативно-правова база, яка є важливою складовою економічної безпеки держави. Проте, як зазначає Ортинський В. [2], доводиться констатувати відсутність єдиного системоутворювального нормативно-правового акта, який задав би темп регулюванню суспільних відносин у сфері економічної безпеки, ввів би єдині правила для всіх учасників цих

правовідносин. На думку Шаптала С. [3, с.122] вищезазначені законодавчі акти не містять конкретних механізмів забезпечення економічної безпеки. Зокрема, у жодній стратегії або програмі соціально-економічного розвитку не йдеться мова про забезпечення економічної безпеки регіонів, а надто жодних спроб внести зміни до зазначеного документа з урахуванням сучасної економічної ситуації зроблено не було. Дана проблема також окреслюється в дослідженні Шиманського Ф.В. і Кочевого М.М. [4, с.167], на думку яких чинне нормативно-правове забезпечення економічної безпеки держави, суб'єктів господарювання недостатньо цілеспрямовано, неповне, практично на всіх рівнях нормотворче реагування на ринкові зміни запізніле та неадекватне. Вони наголошують на необхідності розроблення Концепції законодавства у сфері економічної безпеки, Програму підготовки нормативно-правових актів, Програму заходів щодо забезпечення економічної безпеки, та здійснення узгодженості між розробниками нормативних документів.

За результатами виконаного аналізу нормативно-правового забезпечення механізму регулювання економічної безпеки встановлено, що, не зважаючи на те, що система нормативно-правового забезпечення економічної безпеки України є цілком сформованою, діючі законодавчі акти не містять конкретних механізмів забезпечення економічної безпеки, зокрема у жодній стратегії або програмі соціально-економічного розвитку не йдеться мова про забезпечення економічної безпеки регіонів.

Список використаних джерел

1. Юрченко А.Ю. Особливості формування політики забезпечення економічної безпеки: перспективи для України в контексті міжнародного досвіду // Економіка і суспільство. 2016. № 2. С. 441-445.

2. Ортинский В. Анализ нормативно-правовой базы обеспечения экономической безопасности // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2016. №855 (12). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/analiz-normativno-pravovoy-bazy-obespecheniya-ekonomicheskoy-bezopasnosti> (дата звернення : 08.06.2019).

3. Кальмук О. Механізми забезпечення економічної безпеки України // Журнал «Схід». 2011. № 2 (109). С. 40-42.

4. Шиманський Ф.В., Кочевой М.М. Нормативно-правові засади забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання // Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. Правознавство. Том 19. 2014. № 1 (22). С.163-169.

КОНСТИТУЦІЙНІ ЦІННОСТІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Писарькова В.Р., аспірант,

*ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Дніпро, Україна*

Поведінка людей та їх морально-етичні норми завжди розглядалися як головний орієнтир відносно розуміння цінностей суспільства, що призвело до створення певної системи цінностей у будь-якому суспільстві, яку направлено на побудову рівноправних та взаємовигідних умов та відносин в контексті спільного проживання.

Конституційні цінності в Україні на сучасному етапі розвитку можна розглядати як систему, яка направлена на визначення та розгляд як мети, так і принципів конституціоналізму. Особливе місце в сучасній системі цінностей конституціоналізму посідає людина, її конституціонально-правова свобода. Цінностям конституціоналізму властива політико-правова природа, що впливає з сутті конституціоналізму, який за своїм призначенням та властивостями розглядається як публічно-правова система конституційної організації суспільства через аспекти права, демократії та конституційно-правову свободу людини [1]. Із соціальної сторони конституціоналізм розглядається як сукупність ідей, доктрин та поглядів відносно самої конституції, її змісту з метою впровадження цієї сукупності ідей в життя суспільства. Конституційні цінності, як похідні від соціальних цінностей виражають сутнісний зміст конституційного ладу України.

Система цінностей суспільства є основою досліджень юридичної (правової) аксіології. В свою чергу аксіологія розглядає та вивчає питання, пов'язанні з природою цінностей, зв'язком цих цінностей як між собою, так і з факторами, які їх оточують (зокрема соціальними та культурними) та структурою особистості, що визначає світогляд особистостей та сприяє задоволенню їх потреб. Юридична (правова) аксіологія розглядає цінності, які забезпечуються правовими аспектами, та цінності самого права. Тип суспільства визначає оптимальну для нього ієрархію щодо соціальних цінностей та проявляє варіативний характер – зовнішнє пристосування до середовища. Зі сторони

конституційних цінностей, їх важливість проявляється у визначенні співвідношень між різними групами відносно певних соціальних благ.

В сучасному світі конституційні цінності розглядаються як універсалії, які становляться основою для формування структури конституційної системи визначеної країни. Специфіка системи конституційних цінностей відрізняється у ряді країн через особливості кожної країни (зокрема природні, політичні, економічні, соціальні).

Виходячи із змісту універсальних конституційних цінностей, вони знаходять своє конституційне закріплення з урахуванням особливостей національної правової системи [2]. Це закріплення характеризується визначеними особливостями конституційної моделі, що істотно впливає на зміст встановлених конституційних принципів.

Конституція України базується на системі соціальних цінностей. Згідно зі статтею 3 Конституції фундаментальною цінністю є людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека, та визнається в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави [3]. В Конституції України згідно статті 23 конкретизація сутності людини відбувається через принцип свободи розвитку особистості. Конституційний Суд України, в свою чергу, гідність людини розглядає через аспекти зв'язаності держави правовими елементами, за якими держава нестиме обов'язки перед людиною за свою діяльність. Тобто, гідність людини розглядається як принцип права, що переплітається із верховенством права та є найвищою конституційною цінністю [2]. Це конкретизує гідність людини у правах і свободах, забезпечених правовим засобом, тобто, людина може вимагати від держави захисту певних благ (матеріальних чи духовних), для задоволення конкретно визначених потреб.

Конституційні явища та процеси розвиваються динамічно як наслідок зміни структури суспільства із врахуванням сукупності моральних та етичних норм та поведінки особистостей. Оскільки все це результат спонтанних процесів, основою структури конституціоналізму та природи конституції є ліберальна та постмодерна доктрини. В сучасних умовах конституційна держава має підсилювати ліберальний підхід за допомогою засобів конституційного контролю, тим самим захищаючи конституційні цінності, реагуючи на виклики

та загрози. Визначення мети та змісту конституційних цінностей впливає на формування загальних параметрів національних конституційних традицій.

Список використаних джерел

1. Крусян А.Р. Політико-правові цінності сучасного українського конституціоналізму (в контексті аксіологічного виміру конституційного права). Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр. редкол. С.В. Ківалов (голов. ред.), Л. І. Кормич (заст. голов. ред.), М.А. Польовий (відп. секр.) та ін.; НУ «ОЮА», Південноукр. центр гендер. проблем. Одеса: Фенікс, 2012. Вип. 45. С. 3-13.

2. Савчин М.В. Конституціоналізм і природа конституції: Монографія. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2009. 372 с.

3. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30, с. 141. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Науковий керівник:

Дубницький В.І., д. е. н., проф.

професор кафедри підприємництва, організації виробництва та теоретичної і прикладної економіки
Українського державного хіміко-технологічного університету

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Прудніков В.Ф., *к.е.н., доцент,*

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,

Дніпро, Україна

Розвиток економіки є однією з конституційних обов'язків органів влади. В Конституції України визначено [1]:

- До повноважень Верховної Ради належить: «затвердження загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, національно – культурного розвитку, охорони дозвілля» (ст.85, п.6);
- Кабінет Міністрів України: «забезпечує проведення фінансової, цінової, інвестиційної та податкової політики, політики у сферах освіти, науки, охорони природи» (ст.116, п.3).

Реалізація фінансової, інвестиційної політики, загально-державних програм економічного та науково-технічного розвитку безпосередньо пов'язано з напрямком інноваційного розвитку економіки. У свою чергу, виконання органами влади конституційних обов'язків спирається на наявність законодавства, що визначає інноваційний розвиток економіки.

Національне інноваційне законодавство включає Закони України: « Про інноваційну діяльність», «Про пріоритетні напрями розвитку інноваційної діяльності в Україні», «Про інвестиційну діяльність», «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» та інші нормативно-правові акти, які визначають правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності України.

Зміст ряду законодавчих актів вимагає доповнення і зміни окремих статей, а також розробку нових законів. Міністерством освіти і науки України проводиться робота з перегляду законодавства. В основному, ця робота спрямована на наукову і науково-технічну діяльність. У той же час, в цілому інноваційна діяльність охоплює більш широкий спектр напрямків розвитку підприємства. Засновник інноваційної економіки Й. Шумпетер визначив 5 комбінацій факторів, які визначають інноваційний розвиток:

1. Виготовлення нового блага / нової якості блага;

2. Впровадження нового способу виробництва;
3. Освоєння нового ринку збуту даної продукції;
4. Отримання нового джерела сировини або напівфабрикатів;
5. Проведення відповідної реорганізації ринку / підприємства.

Нормативно-правовим актом, який регулює відносини в сфері здійснення конкретної інноваційної діяльності є Закон України «Про інноваційну діяльність» (ЗУ) від 4 липня 2002 року. У свою чергу він потребує значної переробки з урахуванням сучасного розуміння інноваційних процесів.

Можна відзначити такі напрями вдосконалення цього закону:

1. Приведення змісту основних понять до існуючих в Керівництві Осло (методологічні рекомендації щодо збору та аналізу даних стосовно інновацій) і методології Державної служби статистики України. Існуючий ЗУ, прийнятий в 2002 році, останні зміни внесені в 2012 році. З моменту прийняття ЗУ по теперішній час ОЕСР і Євростатом розроблено та вдосконалено Керівництво Осло, більшість положень якого використовується при статистичних обстеженнях інноваційної діяльності в Україні. У той же час, ряд таких положень в Україні не мають законодавчого підґрунтя. У таблиці наведено порівняння змісту деяких положень ЗУ з Керівництвом Осло і методологією статистики в Україні з інноваційної діяльності.

Як видно з таблиці (п.1,2) зміст ЗУ зосереджено в основному на нову продукцію і нові технології, які є результатом інноваційних проектів. Це звужує сферу оцінки інноваційної діяльності та вимагає внесення зміни в ЗУ.

2. Зовсім по різному (таблиця, п.3) трактується поняття «інноваційне підприємство» в ЗУ і в Керівництві Осло. Практично, інноваційних підприємств, відповідних ЗУ в Україні немає. Дане визначення є суто декларативним і його необхідно переглянути.

3. Спочатку ЗУ містив Розділ V «ОСОБЛИВОСТІ В ОПОДАТКУВАННІ ТА МИТНОГО РЕГУЛЮВАННІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ», який згодом був повністю виключений. У більшості розвинених країн розроблені системи податкового стимулювання інноваційної діяльності. Фінансова підтримка, пов'язана з бюджетними або кредитними коштами має обмежені можливості, які необхідно розширювати за рахунок усіх форм стимулювання і, зокрема, податкового.

Порівняння змісту деяких положень в різних документах [2,3,4]

№ п/п	Керівництво Осло	ЗУ «Про інноваційну діяльність»	Статистика ... "Наукова та інноваційна діяльність України"
1	Інноваційною діяльністю є всі наукові, технологічні, організаційні, фінансові та комерційні дії, які реально призводять до здійснення інновацій або задумані з цією метою.	Інноваційна діяльність - діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг.	Інноваційна діяльність — це комплекс наукових, технологічних, організаційних, фінансових та маркетингових заходів, які спрямовані на створення та впровадження інновацій.
2	Розрізняють чотири типи інновацій : продуктові, процесні, маркетингові та організаційні.	Розрізняють тільки продуктові і процесні інновації , які є результатом виконання інноваційного проекту і науково-дослідною і (або) дослідно-конструкторською розробкою нової технології чи продукції.	Розрізняють технологічні (продуктові та процесні) і нетехнологічні (організаційні та маркетингові) інновації.
3	Інноваційним підприємством є підприємство, яке впровадило якусь інновацію за період часу, встановлений при обстеженні.	Інноваційне підприємство - це підприємство, що розробляє, виробляє і реалізує інноваційні продукти і (або) продукцію чи послуги, обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70 відсотків його загального обсягу продукції і (або) послуг.	Введено поняття іноваційно - активне підприємство .

Як видно з вищесказаного, ЗУ вимагає значної переробки або прийняття нового закону з урахуванням напрацьованого зарубіжного і вітчизняного досвіду інноваційного розвитку економіки.

Список використаних джерел

1. Конституція України. [Електронний ресурс]. Режим доступу : URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

2. Закон України «Про інноваційну діяльність». [Електронний ресурс]. Режим доступу : URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>

3. Руководство Осло. Рекомендации по сбору и анализу данных по инновациям. – 3-е изд., совместная публикация ОЭСР и Евростата. – М.: Центр исследований и статистики науки, 2006. – 192 с.

4. Методологічні пояснення до розділу «Економічна статистика / Наука, технології та інновації». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/ni/ind_rik/ind_u/ind_met.html

МЕДІАЦІЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ СПОСІБ ВИРІШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ

*Пушкіна О.В., д.ю.н., професор, завідувачка кафедри цивільного,
господарського та екологічного права,
НТУ «Дніпровська політехніка», Дніпро, Україна*

Медіація є механізмом для врегулювання міжнародного спору та визнана міжнародним правом. Паризька Декларація 1856 року було одним з перших міжнародних угод, яке закликала держав - учасників врегулювати їх морські протистояння способом медіації [1].

Друга Гаазької конференція 1907 року визнала право нейтральних держав діяти в якості медіаторів в міжнародних суперечках, що було підтверджено Пактом Ліги Націй. Конвенція була спрямована на регламентацію міжнародного третейського суду і на питання медіативного поведінки між конфліктуючими державами [2].

Зовнішньополітична медіація за участю неофіційних переговорників - представників громадянського суспільства держав, які сперечаються, має найважливіше значення, тому за допомогою цієї процедури досягається можливість примирення не тільки політичних еліт і прийняття відповідних політичних рішень. Найважливішим ефектом в даному випадку є процес справжнього примирення народів сторін спору.

До «мінусів» медіативних процедур в сфері політики можна віднести їх зтяжний характер.

В даний час Статутом ООН передбачається, що всі її члени повинні передавати свої суперечки для вирішення шляхом медіації за рекомендацією Ради Безпеки. Статут ООН називає вирішення спорів шляхом медіації переважним механізмом для врегулювання міжнародних суперечок (ст. 33 Статуту ООН) [3].

У вересні 2012 року ООН опублікувала «Керівництво по ефективній посередницької діяльності» для медіаторів. У Керівництві виділяється вісім фундаментальних принципів, яких необхідно дотримуватися при врегулюванні спору за допомогою медіації:

1. належна підготовка медіатора;

2. згода на участь в конфлікті;
3. неупередженість;
4. інклюзивна;
5. національна відповідальність;
6. відповідність міжнародної нормативного - правовій базі;
7. узгодженість і компліментарність посередницьких зусиль;
8. розробка якісних мирних угод [4].

За словами заступника Генерального Секретаря ООН Яна Еліассона, до даного документу можуть звертатися «не тільки медіатори, а взагалі всі, хто залучений в медіацію, в тому числі, і конфліктуючі сторони, тому необхідно, щоб у них було загальне уявлення про принципи медіації та про тому, що може знадобитися в рамках цієї процедури».

У рішенні міжнародних конфліктів роль медіації величезна. Можна навести кілька прикладів, які у всіх на слуху. Так, наприклад, Сполучені Штати Америки виконували роль посередника між Болівією і Чилі в 1882 році, а також між Росією і Японією в 1905года. У 1966 році Радянський Союз був медіатором в прикордонних конфліктах між Індією і Китаєм. ООН служив, хоч і безуспішно, посередником у конфліктах між Ізраїлем і Палестиною.

До характерних елементами медіації в міжнародних суперечках можна віднести:

- наявність сторін;
- готовність сторін діяти сумлінно;
- неупередженість медіатора;
- відповідно місце проведення;
- конфіденційність.

Наявність сторін у спорі є основним елементом медіації. У міжнародних і міждержавних спорах сторонами, як правило, є держави. Таким чином, два або більше держави повинні мати ідентифіковані і конфліктні точки зору, які потребують вирішення конфлікту через посередництво. Суперечності всередині одного соціуму (держави) і між окремими соціумами (державами) були завжди і будуть виникати надалі. При цьому, безперечно, є історичні приклади подолання таких протиріч шляхом здійснення їх перетворення в нові форми співпраці, формування середовища згоди на платформі конструктивного діалогу. Адже розділяючі фактори можуть і об'єднувати. Людство шляхом проб і помилок

прийшло до розуміння, що будь-який конфлікт потрібно прагнути врегулювати мирним шляхом, без кровопролиття. Але не завжди це вдається ворогуючим самотійно. Іноді потрібна допомога «третьої» сторони, яка, дотримуючись принципу нейтральності і поважаючи думки сторін, сприяє мирному вирішенню конфлікту.

Таким чином, в світі стихійно виникло своєрідне явище, що отримало згодом назву - «політична медіація».

Політична медіація - це альтернативний спосіб вирішення конфліктів за участю посередника між суб'єктами політичного процесу; один з видів «галузевої» медіації.

За сферою свого застосування політичну медіації можна розділити:

- на медіації у внутрішньополітичних конфліктах;
- на медіацію у зовнішньополітичних (міжнародних) конфлікту.

Медіація у внутрішньополітичних конфліктах - явище стихійне і має місце в моменти гострих політичних криз всередині держави.

Медіація у зовнішньополітичних суперечках має більш «формалізований характер» і, як правило, ґрунтується на нормах міжнародного права - конвенціях, рекомендаціях ООН, правилах інших міжнародних політичних утворень, таких як ОБСЄ, ЄС і т.д.

Політична медіація - нова категорія в науці, але закладається вона почала після Вестфальського миру (1648 рік) і зародження руху по об'єднанню держав з метою вирішення питань безпеки та гуманітарного процесу, тобто з моменту інняття перших міжнародних конвенція [5].

Саме через політичну медіації як способом врегулювання міжнародних і внутрішньодержавних конфліктів варто майбутнє, тому що саме діалог є основою мирного врегулювання.

Список використаних джерел

1. Малишко В. М. Паризька Декларація про морські війни 1856 р. та скасування каперства. [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.else.naiu.kiev.ua
2. Друга Гаазька конференція 1907 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.uk.wikipedia.org
3. Статут ООН. [Електронний ресурс]. Ресурс доступу: www.un.org.ua

4. Керівництво ООН з ефективної посередницької діяльності для медіаторів. [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.journals.indexcopernicus.com

5. Шмельов А. Політична медіація як спосіб вирішення міжнародних і внутрішньодержавних конфліктів. Вісник відновної юстиції. 2013. № 10. С. 25 – 30.

МІЖНАРОДНІ НОРМИ ПРАВА, ЩО РЕГУЛЮЮТЬ СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА СОЦІАЛЬНІ ПІДПРИЄМСТВА

Рябик Г.Є., к.е.н., доцент,

*ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Дніпро, Україна*

Соціальне підприємництво представляє собою підприємницьку діяльність з використанням різних інструментів, включаючи розробку стартапів, з метою планування, організації, фінансування та реалізації проектів, які здатні вирішити соціальні, культурні та економічні проблеми суспільства.

На сьогодні існує велика кількість підходів до визначення нового для України явища – соціальне підприємництво. Але наведеним у науковій літературі визначенням даного терміну притаманні деякі єдині характеристики:

по-перше, соціальне підприємство повинно мати правову структуру з елементами управління, і має бути організацією з визнаною правоздатністю (будь то державна, приватна або гібридна організація). Цей елемент важливий, оскільки прагнення до отримання доходу від економічної діяльності вимагає юридичної структури, через яку можна направляти кошти і платити податки;

по-друге, соціальне підприємство має в будь-якій мірі стикатися з економічним ризиком аби отримувати прибутки. Саме економічний ризик відрізняє соціальне підприємництво від благодійництва та некомерційної діяльності. В даному контексті дуже важливим є спосіб отримання доходів, оскільки підприємство, яке отримує виручку, забруднюючи навколишнє середовище не може підпадати під категорію соціального підприємництва.

по-третє, прибутки соціального підприємства повинні обов'язково направлятися на реалізацію соціальної місії направленої на покращання добробуту суспільства через реалізацію різноманітних соціальних проектів і програм.

Ключовим але малодослідженим аспектом виникнення та розвитку соціального підприємництва являється роль закону у розвитку даного феномену. Тому, в даному дослідженні ми проаналізуємо зарубіжний досвід державної підтримки та регулювання соціального бізнесу.

Аналіз наукової літератури показав, що першою країною, яка почала регулювати соціальний бізнес на законодавчому рівні була Італія [1]. Перша згадка про соціальне підприємництво в Італії була в 1990 році, а вже в 1991 році уряд держави затвердив першу організаційно-правову форму соціального кооперативу. Проте, до 2006 року діяльність соціальних підприємств не регулювалась на законодавчому рівні. В першому італійському законі про діяльність соціальних підприємств було надано визначення даної категорії, згідно якого соціальним вважається підприємство із стабільною економічною діяльністю, направленою на реалізацію товарів та послуг соціального значення. Згідно даного нормативного акту підприємства повинні звітувати про стабільну діяльність.

Інновації в італійському законодавстві підхопили ряд інших країн Європи. Так, в 1998 році уряд Португалії прийняв Закон «Про кооперативи громадської солідарності», в 1999 році Греція вводить Закон «Про соціальні кооперативи з обмеженою відповідальністю. Далі рух у бік розвитку соціального бізнесу підтримала Франція, прийнявши в 2001 році Закон «Про кооперативні товариства з колективними інтересами». Слід окремо зупинитись на Законі «Про соціальні підприємства», який прийняла Фінляндія у 2003 році. В даному законодавчому акті вперше регламентовано умови прийому на роботу осіб із особливими потребами а також умови працевлаштування безробітних, які при цьому не позбувались допомоги по безробіттю.

В межах законодавчого простору Польщі, Литви, Словаччини та ряду інших європейських країн визначено інший термін - соціальні підприємства трудової інтеграції (Work Integration Social Enterprises, WISE) [2]. Такі підприємства покликані допомагати у працевлаштування та адаптації соціально вразливих верств населення.

В Канаді найбільш наглядним прикладом спроби надати соціальному підприємництву законодавчого характеру став Закон Квебеку [3] 2013 року «Про соціальну економіку». Метою цього закону є визнання особливого внеску соціальної економіки в соціально-економічний розвиток Квебека в багатьох сферах діяльності і на всіх його територіях. При цьому, категорія «соціальна економіка» характеризує всю економічну діяльність підприємств із соціальними намірами, яка полягає в продажу або обміні товарів чи послуг. Такі підприємства повинні діяти, ґрунтуючись на таких принципах: 1) метою підприємства є

задоволення потреб його членів або суспільства; 2) підприємство не знаходиться у веденні одного або декількох державних органів щодо прийняття рішень; 3) правила, застосовні до підприємства, передбачають демократичне управління його членами; 4) підприємство прагне до економічної життєздатності; 5) правила, застосовні до підприємства, забороняють розподіл додаткових доходів, отриманих в результаті його діяльності, або передбачають, що додаткові доходи розподіляються між його учасниками пропорційно операціями, які кожен з учасників провів з підприємством; 6) правила, що застосовуються до юридичної особи, яка керує підприємством, передбачають, що в разі його розпуску, залишок активів підприємства повинен перейти до іншої юридичної особи, яка переслідує аналогічні цілі.

В Росії в липні 2019 року вступив у силу федеральний закон № 245-ФЗ, в якому чітко прописано, що таке соціальне підприємництво і які суб'єкти малого та середнього бізнесу можуть претендувати на статус соціального підприємства. В свою чергу, такі підприємства мають фінансову, інформаційну та іншу підтримку з боку держави.

Для України соціальне підприємництво є новим явищем, воно не має належної підтримки з боку держави. Жодний вищий навчальний заклад не пропонує навчання за даним напрямом. Хоча реалії сьогодення демонструють відсутність у підприємців, які працюють в соціальній сфері, належних знань та навичок планування, організації діяльності, розробки та визначення соціального ефекту від впровадження проектних рішень. При цьому, велика кількість українських підприємців має активну життєву позицію і наміри допомагати незахищеним громадянам та суспільству в цілому. Вже сьогодні можна знайти багато прикладів соціального підприємництва в Україні. Так, наприклад, соціальна пекарня «Горіховий дім у Львові» забезпечує робочими місцями жінок, що постраждали від домашнього насилля, а майстерня із виготовлення плетених виробів «Клубок» у Вінниці має на меті зменшити кількість використання поліетилену в Україні та допомогти незрячим людям, слабозорим та людям з інвалідністю у працевлаштуванні та самореалізації. Таких прикладів дуже багато. Такі підприємства потребують державної допомоги, а через їх розвиток допомогу отримає суспільство, в якому ми живемо.

Список використаних джерел

1. Vanek W.M. Italian Social Cooperatives // Grossroots Economic Organization [Електронний ресурс]. URL: <http://www.geo.coop/archives/vanek.htm> (дата звернення: 30.11.2018).
2. Hemingway C.A. Corporate Social Entrepreneurship: Integrity Within. Cambridge: Cambridge University Press, 2013.
3. Social Economy Act, SQ 2013, c 22, s 2(6).

БРЕНД ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВОВІДНОСИН

Савченко М.Є., аспірант,

*ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Дніпро, Україна*

За останні два десятиліття бренди увійшли в життя споживачів і стали чи не головним інструментом у конкурентній боротьбі підприємств. Хоча бренди є активами нематеріальними, вони несуть у собі матеріальну вигоду через стабільно високий попит на брендові товари та їх високу додану вартість, порівняно з відомими торговими марками. Враховуючи це, в підприємств існує необхідність у захисті брендів і збереженні свого положення на ринку.

Основною складністю правового забезпечення захисту брендів є те, що не існує однозначного підходу до визначення бренду і, як наслідок, поняття бренду не закріплене законодавством. Натомість у Законі України “Про охорону прав на знаки для товарів і послуг” є визначення торговельної марки.

Торговельна марка - позначення, за яким товари і послуги одних осіб відрізняються від товарів і послуг інших осіб [1].

Однак таке визначення не відображає усієї сутності бренду, який може базуватися на величезному комплексі об'єктів інтелектуальної власності, що дозволяють йому завойовувати ринок не просто через впізнаваний логотип, а через унікальні продукти бренду.

Козерацька В. О. говорить, що виокремлення торгових марок стало важливе в XVIII сторіччі, коли з'явилася велика кількість однорідних товарів різних виробників. У XIX сторіччі в багатьох країнах Європи з'явилися перші законодавчі акти, покликані захистити торговельні марки [2].

На сьогодні бренди не лише ідентифікують товари певної фірми, але можуть і передаватися у користування, що зробило проблему їх правового захисту ще більш актуальною.

Існує три основних види ліцензій на використання торговельної марки:

- виняткова ліцензія;
- невиняткова ліцензія;
- одинична ліцензія.

При цьому власникові бренду виплачується певна грошова сума. Найпоширенішою формою оплати в такому випадку є роялті, що передбачає регулярні виплати ліцензіару.

Іншою формою оплати є паушальний платіж, який передбачає одноразову виплату [3]. До передачі прав на використання бренду можна віднести такий вид партнерства як франчайзинг.

Франчайзинг — вид партнерства, коли одна сторона (франчайзер) передає другій стороні за плату право на певний вид підприємництва, використовуючи розроблену бізнес-модель його ведення: діяти від свого імені, використовуючи технологію, сировину, товарні знаки та/або бренди франчайзера [4].

Сьогодні захист брендів може лежати у цілому полі правових актів, пов'язаних з інтелектуальною власністю. Тобто на захисті брендів мають стояти законодавчі документи пов'язані не лише з торговельною маркою, але й патентами, та іншою інтелектуальною власністю, що лежить в основі функціонування бренду.

Інтелектуальна власність в Україні регулюється наступними документами:

- Паризька конвенція про охорону промислової власності»,
- «Договір про патентну кооперацію»,
- «Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків»,
- «Бернська конвенція про охорону літературних та художніх творів»,
- Цивільний кодекс України,
- Закони України «Про авторське право та суміжні права»,
- «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»,
- «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі»,
- «Про охорону прав на промислові зразки».

Говорячи про такий вид брендів, як бренди території, можемо виділити ряд відмінностей, порівняно із комерційними брендами.

По перше, бренди території не мають власника, що виключає правові посягання на такий вид брендів. З іншого боку, як і інші бренди, бренди території можуть мати офіційні, закріплені законодавством, та неофіційні символи.

Прапор і Герб та Гімн України є офіційними, закріпленими 20 статтею конституції України [5] символами держави. А як наслідок і символами бренду нашої держави.

Крім того, у рамках брендингових кампаній, регіони часто створюють нові візуальні символи для своєї ідентифікації, які можуть бути чи не бути офіційно зареєстрованими.

Також бренди території тісно пов'язані із брендами підприємств, що функціонують у регіоні, тому кожна територія повинна захищати бренди таких компаній.

Список використаних джерел

1. Закон України “Про охорону прав на знаки для товарів і послуг”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text>
2. Козерацька О. В. Історичний аспект становлення торговельної марки як об'єкта інтелектуальної власності. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2014. с. 132 - 135.
3. Офіційний сайт Західної Консалтингової Групи. URL: <https://zkg.ua/yurydychni-posluhy-praktyku/pravo-intelektualnojivlasnosti/litsenzijnyj-dohovir-na-vykorystannya-torhovoji-marky/>
4. Офіційний сайт онлайн-платформи Дія. URL: <https://business.dia.gov.ua/handbook/francajzing/osnovni-termini-francajzingu>
5. Перша стаття Конституції України. URL: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-i>

Науковий керівник:

Федулова С.О., д. е. н., проф.

професор кафедри підприємництва, організації виробництва та теоретичної і прикладної економіки
Українського державного хіміко-технологічного університету

ПРОБЛЕМА РОЗГЛЯДУ СУДАМИ СПРАВ ПРО ТИМЧАСОВЕ ОБМЕЖЕННЯ У ПРАВІ ВИЇЗДУ ЗА МЕЖІ УКРАЇНИ

Спиридонова К.А., *магістрантка,
НТУ «Дніпровська політехніка» , Дніпро, Україна*

Свобода пересування, вільний вибір місця проживання та право вільно залишити територію України, гарантується Конституцією України кожному, за винятком обмежень, які встановлюються законом [1].

Згідно зі ст. 2 Протоколу № 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, кожен хто законно перебуває на території будь-якої держави, має право вільно пересуватися і вільно вибирати місце проживання в межах цієї території. залишати будь-яку країну, включно зі своєю власною [2].

Відповідно до ст. 313 Цивільного кодексу України, фізична особа має право на свободу пересування. Фізична особа, яка досягла шістнадцяти років, має право на вільний самостійний виїзд за межі України, та може бути обмежена у здійсненні права на пересування лише у випадках, встановлених законом [3].

Положеннями ст. 6 Закону «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» зазначено, що громадянину України може бути тимчасово відмовлено у виїзді за кордон, у таких випадках, зокрема: 1) якщо він ухиляється від виконання зобов'язань, покладених на нього судовим рішенням, — до виконання зобов'язань; 2) якщо діють не врегульовані аліментні, договірні чи інші невиконані зобов'язання до виконання зобов'язань, якщо інше не передбачено міжнародним договором України [4].

Примусове виконання рішень судів в Україні покладається на органи державної виконавчої служби та приватних виконавців України.

За останніми опублікованими даними Міністерства юстиції, станом на 2020 рік на виконанні в органах державної виконавчої служби перебуває понад 500 тис. виконавчих документів про стягнення аліментів. Так, завдяки вжитим заходам упродовж січня – березня 2020 р. на користь дітей стягнуто 1,2 млрд грн аліментів, що на 190 млн грн більше проти аналогічного періоду 2019 року. Водночас лише протягом перших місяців 2020 року стягнуто 13,3 млн грн штрафних санкцій із боржників, що вже перераховані стягувачам.

Дані дії були реалізовані завдяки Закону № 2234-VIII про посилення відповідальності за несплату аліментів, яким передбачено низку санкцій, застосовних до боржників із аліментів, зокрема й обмеження виїзду за межі України [5].

За загальним правилом установлення тимчасового обмеження у праві виїзду боржника за кордон відбувається на підставі ухвали суду, постановленої за поданням державного або приватного виконавця. Однак, якщо сума заборгованості з аліментів перевищує сукупний розмір платежів за чотири місяці, виконавець має право не звертатися до суду, а виносити постанову самостійно. Обмеження у виїзді за кордон встановлюють до повного погашення заборгованості.

Тобто, при певних умовах, державний виконавець може не звертатись до суду з поданням, а виносити постанову самостійно, що значно знижує навантаженість судів за цією категорією справ та робить цю санкцію ефективнішою та своєчаснішою.

Однак, дана можливість надається тільки у вищезазначеному випадку і ніяк не стосується тих боржників, які ухиляються від виконання зобов'язань на користь фінансових установ, що значно ускладнює процес виконання рішення державними (або приватними) виконавцями, адже розгляд звернення до суду подання виконавця про тимчасове обмеження виїзду боржника за межі України має деякі складнощі.

Судова практика демонструє те, що відмова судів у задоволенні значній кількості справ даної категорії відбувається за низкою причин, основною з яких є недоведеність ухилення боржника від виконання зобов'язань. До того ж, переважна кількість справ, стосовно кредитних зобов'язань боржників перед фінансовими установами відповідно до чинного законодавства забезпечується заставою рухомого та нерухомого майна, що є в більшості випадків достатньою умовою для задоволення вимог банку-заставодержателя у разі звернення про стягнення майна боржника, однак не в усіх випадках.

Водночас у чинному законодавстві відсутня дефініція «ухилення боржника від виконання зобов'язань», практика Конституційного Суду України щодо його офіційного тлумачення також відсутня.

У словнику української мови слово «ухилення» тлумачиться, наступним чином: намагатися не робити чого-небудь, не брати участі в чомусь, відсторонитися від чогось; уникати, відступати [6].

Тобто, ухилення боржника від виконання своїх зобов'язань є оціночним поняттям. Як передбачається, їх невиконання може бути зумовлене об'єктивними причинами, такими як: відсутність майна, незадовільний фінансовий стан, відсутність роботи, або через тривале відрядження чи важку хворобу. Проте, з іншого боку - суб'єктивного - боржник свідомо ухиляється від виконання, адже має змогу виконати зобов'язання у повному обсязі/частково, однак не робить цього без поважних причин.

Таким чином, з об'єктивної сторони діяння (дії або бездіяльності) особи боржника, які полягають у навмисному чи іншому свідомому невиконанні нею зазначених обов'язків саме і є «ухиленням від виконання зобов'язань, покладених судовим рішенням». Тому і здійснюється примусове виконання.

Отже, однією з підстав для відмови судом у задоволенні подань, що складає основну частину розглянутих справ, є неповнота вчинення виконавчих дій та відсутність доказів на підтвердження факту ухилення боржника від виконання своїх боргових зобов'язань, також в окремих випадках відомостей про обізнаність боржника щодо наявності відкритого виконавчого провадження та строків його добровільного виконання.

На підставі наведеного вище можна зробити висновок, що Закон України «Про виконавче провадження» потребує чіткого окреслення поняття «ухилення боржника від виконання зобов'язань, покладених на нього рішенням».

Також, з метою посилення ефективності діяльності органів державної виконавчої служби та приватних виконавців України щодо примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб) стосовно боржників саме перед фінансовими установами доцільним є запровадження можливості самостійного винесення постанови виконавцем про тимчасове обмеження права виїзду боржника за межі України без винесення ухвали суду у випадках, коли у виконавця буде наявна інформація про перетини боржником кордону, а сума зобов'язання перевищуватиме 20 розмірів мінімальної заробітної плати та при відсутності всього перерахованого: 1) майна, на яке може бути звернення стягнення, крім випадків, зазначених у законі; 2) коштів та доходів боржника у

національній та іноземній валютах, інших цінностей, у тому числі коштів на рахунках боржника у банках та інших фінансових установах.

Така можливість сприятиме швидшому виконанню зобов'язання боржника та при цьому зменшить навантаження на органи судової влади, що надасть змогу виконувати рішення ефективно та своєчасно.

Список використаних джерел

1. Конституція України: закон України від 28.06.1996р. № 254к/96. Відомості Верховної Ради України. 2020. № 30. Ст. 141.
2. Протокол N 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який гарантує деякі права і свободи, не передбачені в Конвенції та у Першому протоколі до [...] Рада Європи від 17.07.1997. Міжнародний документ № 4.
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2021. №№ 40-44. Ст. 313.
4. «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України»: Закон України від 21.01.1994 № 3857-ХІІ. Відомості Верховної Ради. 2018. № 18. ст.101.
5. Санкції, застосовні до неплатників аліментів. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA013962 (дата звернення: 02.06.2021).
6. «Про виконавче провадження»: Закон України від 02.06.2016 № 1404-VIII. Відомості Верховної Ради. 2021. № 30. ст.542.
7. Словник української мови. В 11 т. Київ: Наукова думка. 1970—1980.

Науковий керівник:

Пушкіна О.В., д. ю. н., професор,
завідувачка кафедри цивільного, господарського
та екологічного права, НТУ «Дніпровська політехніка»

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ ЩОДО ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Станішевська Д., *студентка факультету економіки бізнесу та міжнародних відносин,
Університет митної справи та фінансів, Дніпро, Україна*

Положення класичної та неокласичної економічної теорії не завжди повно і досконало оцінюють реальний стан в економіці, взагалі, та на ринку цінних паперів, зокрема. Непрогнозованість глобалізованої економічної системи, унікальність суспільних відносин в певних обставинах, поведінкова психологія, наявність або відсутність відповідних інститутів, менталітетів, звичок, умов тощо діють не логічно за конкретною теорією, а іноді абсолютно протилежно до прописаних в них правилах. В таких умовах за допомогою інституціональної теорії є можливість розв'язати ці проблеми, узгодити дискусійні питання, посприяти формуванню більш цілісної концепції щодо використання економічних правил і законів, які регулюють світову економічну систему та фондовий ринок. Прихильники інституціоналізму відводять цим інститутам вирішальну роль у соціальному розвитку. Тому економічні процеси в інституційних вчених набувають психологічного підтексту. Всі інститути мають властиві колективній психології характеристики. Тому, щоб зрозуміти суть інститутів, їх розвиток, необхідно вивчити рушійні сили, мотиви поведінки, якими керуються окремі люди, професійні чи соціальні групи у своїх діях.

На відміну від аісторичних абстрактно-теоретичних концепцій неокласицистів, інституціоналісти вдаються до історичних та описово-статистичних методів дослідження. Історичний метод дав змогу вивчати економічні явища в їх історичному розвитку, в динаміці, тобто оголошувати ідеї розвитку капіталістичної економіки. Описово-статистичний метод визначив практичну прагматичну спрямованість інституціоналізму [1, с. 14-15]. На відміну від психологічної школи граничної корисності, інституціоналісти визнають двигуном економічного розвитку психологію колективу, суспільства, а не окремих економічних суб'єктів. Інститути критикували неокласичну концепцію конкурентоспроможної економіки з її основною ідеєю ринкової рівноваги та відкидали постулат «гармонії інтересів». Визначення неокласицистами ринку як

універсального, високоефективного механізму розподілу економічних ресурсів і згодом як фактора ефективного функціонування економіки в цілому виступило проти вивчення ринку як соціального інституту, що зазнає глибоких змін у суспільстві.

Інституціоналізм має свої три основні ідеї. По-перше, занадто широке тлумачення предмета економічної теорії. На думку інституціоналістів, економіка не повинна вивчати суто економічні відносини. Він занадто вузький і часто призводить до певних абстракцій [2, с. 46]. По-друге, не слід вивчати функціонування стільки, скільки розвиток і трансформацію суспільства. На думку інституціоналістів, досягти рівноваги в системі можливо лише за умов соціального контролю над економікою, це дозволило б ефективно використовувати всі переваги ринкового механізму, усунути його особливості та недоліки. На думку інституціоналістів, ринок не є нейтральним та універсальним механізмом розподілу ресурсів [3, с. 55-56]. По-третє, від аналізу економічних відносин слід відмовитись з точки зору так званої економічної особи. Не окремі члени суспільства повинні вживати заходів проти диктатури підприємців, а спільні, скоординовані дії організацій, профспілок та державних органів. Держава повинна дбати про довкілля, освіту та медицину. Загалом, тема інституційних досліджень досить широка. Це теорія споживчого попиту та соціально-економічна теорія добробуту та аналіз великих суспільств.

Отже, в останні роки спостерігається зростання економічної теорії в інституційному напрямку, яка досліджувала поведінку економічних об'єктів і призвела до появи нової школи. Частково це пов'язано зі спробами подолання кількох припущень, характерних для неокласицизму: аксіоми повної раціональності, досконалої конкуренції, збалансування з ціновим механізмом та комплексного розгляду всіх економічних процесів та, за необхідності, дослідження нових явищ науково-технічної революції. Останні періоди відіграли різну роль в різних історичних умовах: вони полегшили соціальні проблеми з точки зору національної безпеки; підтримувати розвиток країни у військовому, політико-економічному, геополітичному та технічному прогресі; захищав і зміцнював монархію, аристократію; сприяли стабільності, парламентаризму і на певному етапі - свободі в більш широкому розумінні (економічному, політичному, ідеологічному, моральному), що врешті призвело до заміни старих інституцій новими.

Список використаних джерел

1. Микитенко В.В. Механізм інституціоналізації публічно-приватних форм управління сталим просторовим розвитком України. *Економічний вісник Донбасу*. 2019. № 2. С. 10-21.

2. Телешун С.О., Новаченко Т.В. Інституціоналізація організаційної культури системи публічного управління в Україні. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України*. 2019. Вип. 1. С. 43-50.

3. Савков А., Сивак Т. Передумови інституціоналізації стратегічних комунікацій у системі публічного управління України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління*. 2019. Вип. 2. С. 50-63.

Науковий керівник:

Макушев П.В., д. ю. н., проф.
професор кафедри теорії та історії держави і права
Університету митної справи та фінансів

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІДЕЇ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА З ІДЕЯМИ ІСТИНИ ТА СПРАВЕДЛИВОСТІ

Федулова С.О., д.е.н., професор,

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,

Дніпро, Україна

Онищенко О.О., директор,

Іздебська С.І., завуч,

*Бердянська загальноосвітня школа I-III ступенів № 3 Бердянської міської
ради Запорізької області, Україна*

Для розбудови демократичної і незалежної держави важливим є законодавче закріплення принципу верховенства права, який стає запорукою розвитку в суспільстві вищої справедливості, соціальної рівності та відчуття повної захищеності. Адже саме цей принцип відіграє важливу роль в процесі виникнення правової держави, де верховенство права займає почесне місце серед інших принципів, так як він пронизує усі відносини суспільного життя і повинен братися за основу у здійсненні діяльності органами державної влади.

В Конституції України задекларовано, що Україна є державою демократичною, незалежною, суверенною і правовою, а також закріплено тлумачення принципу верховенства права у вузькому розумінні, а саме поняття «право» у співвідношенні з поняттям «закон», вважається вищим за своєю дією, тобто визнається його пріоритет над верховенством закону. Таким чином, принцип верховенства права є мегапринципом, який визначає певні вимоги до всіх суспільних інститутів з метою забезпечення природних, невідчужуваних та невід'ємних основних прав і свобод людини [1, 2].

Принцип верховенства права з точки зору теоретичного тлумачення можна розглядати у двох аспектах – широкому і вузькому. В широкому значенні – це принцип правової організації державної влади в суспільстві, як верховенство права над державою. У вузькому розумінні – як верховенство права над законом та як співвідношення права й закону в регулюванні суспільних відносин.

Аналізуючи літературу, яка присвячена даній проблемі, можна зазначити, що багато науковців, досліджуючи це питання, здійснюють інтерпретацію такого принципу як верховенство права кожен по-своєму, але основні їх твердження

полягають у тому, що верховенство права повинно розглядатися як пріоритетність основних прав і свобод людини та громадянина. Принцип верховенства права стоїть поряд з верховенством розуму і втілює в собі справедливість, гуманність та добро, тобто він є універсальним та загальним принципом, який стає найважливішим способом забезпечення та реалізації усіх громадянських прав.

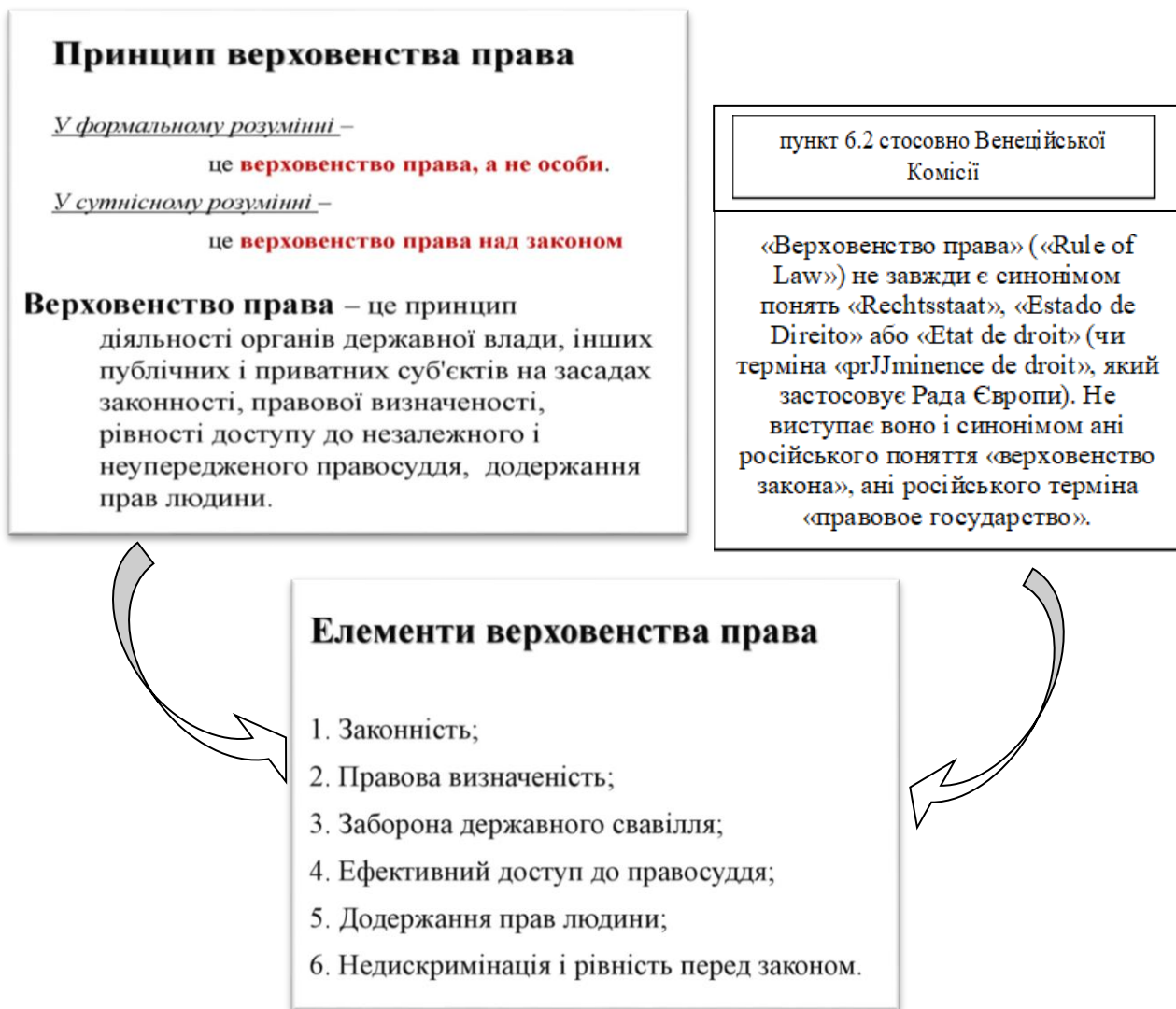

Рис. 1 «Верховенство права»: позиція Венеціанської комісії

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Падалка Р.О. Верховенство права як основоположний принцип права: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017.

3. Пухтецька А.А. Принцип верховенства права: сучасні європейські доктрини як орієнтир для реформування національного законодавства. Вісник національної академії наук України. 2010. № 3. С. 33-43.

4. Rule of law. Naomi Choi (2010). Her contributions to SAGE Publications's Encyclopedia of Political Theory formed the basis of her contributions to Britannica. <https://www.britannica.com/>

5. Москаль Р.М. Доктрина верховенства права: аналіз стану наукової розробки проблеми в Україні (2010–2020 роки). Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2020. № 4(117). С. 100-111.

ТЕНДЕНЦІЯ БІОЛОГІЗАЦІЇ В СУЧАСНОМУ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМІ: ВОДНІ РЕСУРСИ

Федулова С.О., д.е.н., професор,

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,

Дніпро, Україна

Vitalina Komirna, Dr hab., Profesor, Dziekan,

Europejska Uczelnia Społeczno-Techniczna im. Sługi Bożego Roberta

Schumana, Radom, Polska

Федулова Г.Я., вчитель,

Бердянська загальноосвітня школа I-III ступенів № 3 Бердянської міської

ради Запорізької області, Україна

Водні ресурси є однією з найбільш регульованих сфер законодавства ЄС про навколишнє середовище. Базуючись на необхідності фундаментального перегляду законодавчої бази з метою розроблення нової політики ЄС у галузі використання водних ресурсів, а також на підставі проведених консультацій з широким колом спеціалістів, Європейська економічна комісія запропонувала нову рамкову директиву, яка отримала назву Директива 2000/60/ЄС Європейського Парламенту і Ради про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики від 23 жовтня 2000 року (Водна рамкова директива, ВРД). Водна рамкова директива, а також новітні директиви про стандарти і підземні води є єдиними наднаціональними домовленостями про водні ресурси в світі. Ця директива прискорила історичний процес управління транскордонними водними ресурсами.

Сучасний конституціоналізм відзначається активним впровадженням тенденції біологізації, що характеризує розвиток системи конституціоналізму з позицій захисту людини і всього людства від наслідків тих негативних процесів, які ставлять під загрозу біологічне існування особи [1].

Концепцією розвитку водного господарства України, прийнятою постановою Верховної Ради України від 14.01.2000 року, визначено, що потужний господарський комплекс за структурою і рівнем територіально-галузевого водоспоживання, технологій водокористування і водоохорони є водоемним, незбалансованим, і за екологічними параметрами не відповідає

можливостям відновлення водних ресурсів. Також даною постановою визначено необхідність включення екологічних пріоритетів до соціально спрямованих заходів ринкової економіки.

Гідрографічне районування території України – відповідно до вимог Водної рамкової директиви Європейського Союзу, поділ території України на гідрографічні одиниці – райони річкових басейнів та суббасейнів з метою розробки планів інтегрованого управління річковими басейнами.

У межах території України виділено дев'ять районів річкових басейнів та ще дев'ять суббасейнів [2].

Існують наступні райони річкових басейнів:

1. Вісли (Західного Бугу та Сяну).
2. Дунаю;
3. Дністра.
4. Південного Бугу.
5. Дніпра.
6. Дону.
7. Річок Причорномор'я.
8. Річок Приазов'я.
9. Річок Криму.

Розроблено гідрографічне районування території України у 2013 році вченими Київського національного університету імені Тараса Шевченка та Вінницького національного технічного університету разом з фахівцями Держводагентства України. Авторським колективом є: Бабчук В.С., Гребінь В.В., Крижановський Є.М., Мокін В.Б., Сташук В.А., Хільчевський В.К., Чунарьов О.В., Ярошевич О.Є., Яцюк М.В.

Межі гідрографічних одиниць проходять по вододілах річкових басейнів і суббасейнів, вони не перетинають акваторії водосховищ та озер. Якщо частина річкового басейну знаходиться поза територією України, то частина межі гідрографічної одиниці співпадає з відповідною ділянкою Державного кордону України (Дунай, Вісла, Дніпро, Дон). Три гідрографічні одиниці басейнового рівня – райони річкових басейнів Дунаю, Дніпра та Дону – поділяються на суббасейни (всього дев'ять суббасейнів) [3].

Треба зазначити, що найбільший водопостачальник України – це Дніпро, який є третьою на європейському континенті річкою, після Дунаю та Волги.

Загалом Дніпро забезпечує водою понад 65 % території України. Дніпро є джерелом водопостачання як для споживачів, що проживають у межах його басейну, так і для інших промислових центрів півдня і південного сходу країни. Системами каналів Дніпро-Донбас, Північно-Кримський і Каховський щороку переміщується за межі басейну близько 5-6 км³ стоку [4]. У басейні Дніпра зосереджено основний промисловий потенціал країни, що призводить до величезного антропогенного навантаження на його води.

Для впровадження у водне законодавство України положень Водної рамкової директиви 2000/60/ЄС створено та реалізовано наступні нормативно-правовими акти: Закон України „Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства ЄС” від 18 березня 2004 року № 1629-IV; Закон України „Про ратифікацію рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат” від 7 квітня 2004 року № 1672-IV; Закон України „Про ратифікацію Конвенції щодо співробітництва з охорони та сталого використання ріки Дунай” від 17 січня 2002 року № 2997-III; Водний кодекс України (ст. 13 – „Державне управління в галузі використання та охорони вод і відтворення водних ресурсів здійснюється за басейновим принципом”); Закон України „Про затвердження Загальнодержавної цільової програми розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року» від 24 травня 2012 року 4836-VI); Указ Президента України „Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу” від 11 червня 1998 року № 615/98 (останні зміни – Указ Президента України № 537 від 05.07.03); План дій „Україна – Європейський Союз”, затверджений розпорядженням КМУ № 117-р від 22.04.05 і № 36-р від 12.02.05.

Потрібно зазначити, що незважаючи на наявність нормативно-правової бази, на державному рівні в областях потрібна розробка нормативно-правових актів місцевого значення, покликаних створити сприятливі економічні та законодавчі умови для впровадження басейнового принципу управління водними ресурсами.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Методики гідрографічного та водогосподарського районування території України відповідно до вимог Водної Рамкової Директиви Європейського Союзу / В.В. Гребінь, В.Б. Мокін, В.А. Сташук, В.К. Хільчевський, М.В. Яцюк, О.В. Чунар'ов, Є.М. Крижановський, В.С. Бабчук, О.Є. Ярошевич. К.: Інтерпрес ЛТД, 2013. 55 с.

3. Яцик А.В., Грищенко Ю.М., Волкова Л.А., Пашенюк І.А. Водні ресурси: використання, охорона, відтворення, управління : Підручник для студентів вищих навч. закладів. К. : Генеза, 2007. 360 с.

4. Яцик А.В., Томільцева А.І., Мокін В.Б. та ін. Екологічні основи управління водними ресурсами : навч. посіб. К. : Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. 200 с.

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЕКОЛОГІЧНИХ ДИРЕКТИВ В УКРАЇНІ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Хлопицький О.О., к.т.н., доцент,

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,

Дніпро, Україна

Основні екологічні реформи у сфері охорони навколишнього середовища в Україні відбуваються, головним чином, на виконання екологічної складової Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [1]. Угода вже ратифікована усіма державами-членами ЄС, тому із 1 вересня 2017 року застосовується повністю, а не в тимчасовому режимі, як це було одразу після її підписання. Це означає, що спектр питань, які Україна повинна реформувати у сфері довкілля, розширився і тепер не буде зосереджений лише на питаннях апроксимації, а й включатиме, серед іншого, співпрацю між Україною та ЄС з конкретних екологічних тематичних сфер.

До недавня центрального виконавчого органу, а саме міністерства, яке б займалося екологічними питаннями України та виконувало всі взяті на себе зобов'язання від імені України, згідно Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [1], не було. Існували джерела цього напрямку але у складі Міністерства енергетики та захисту довкілля. Реформи України у 2019-2020 роках призвели до розділення цього міністерства на Міністерство енергетики України та Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України (Міндовкілля). Положення Міндовкілля було затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 25 червня 2020 р. № 614. [2].

Після створення Міндовкілля почався новий етап імплементування екологічного законодавства ЄС в законодавство України. Зафіксовані Угодою зобов'язання України щодо імплементції конкретних директив та регламентів на момент підписання Угоди не завжди дають можливість застосовувати найновіші європейські норми та враховувати сучасні підходи. Законодавство і політика ЄС в усіх сферах суспільного життя є динамічним процесом. Для України не передбачено ані механізму імплементції найновіших редакцій документів, ані її залучення до дискусій щодо найактуальніших питань чи до процесу розробки європейської політики та законодавства.

За таких підходів, Україна завжди “наздоганятиме” ЄС та не зможе впроваджувати найновіші підходи, які вже використовуються нашими європейськими партнерами. З процесом впровадження нових європейських положень у законодавство і політику України тісно пов’язана проблема подальшого ефективного застосування на практиці прийнятих нормативно-правових актів, стратегій та планів дій. Адже великий масив вже прийнятого раніше екологічного законодавства просто ігнорується на практиці і чиновниками, і звичайними громадянами. Така ситуація призводить до того, що навіть з прогресивним законодавством, невиконання його норм матиме негативний вплив на стан довкілля та якість життя населення. Ще одним викликом для ефективної імплементації екологічної політики та законодавства в Україні є процес дерегуляції, покликаний спростити адміністративні процедури регулювання господарської діяльності, удосконалити процедури державного нагляду (контролю) за регулюванням господарської діяльності й процедур технічного регулювання та ін. Така діяльність сприяє спрощенню ведення господарської діяльності та бізнесу, проте часто зачіпає традиційні природоохоронні механізми.

В Європейському Союзі питанню рівня імплементації положень екологічного права та політики приділяється велика увага, оскільки це також є гарячою проблемою в державах-членах ЄС. Там запроваджуються нові механізми та інструменти покращення практики правозастосування, зокрема в контексті політики “кращого регулювання”, тому такий досвід є надзвичайно цікавим та актуальним для України. Мета цього аналітичного документу – донести до зацікавлених осіб в Україні інформацію про Перегляд імплементації в екологічній сфері в ЄС – як новий, “м’який” інструмент вирішення проблеми невиконання екологічного законодавства та політики, а також запропонувати можливі шляхи застосування такого механізму в Україні.

Висновки щодо переваг та обмежень такого підходу, конкретні рекомендації щодо тематичних сфер та застосування політики і права загалом, були зіставлені із проблемами правозастосування в Україні та процесом європейської інтеграції у сфері довкілля, зокрема імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. [1,2].

На основі такого аналізу запропоновані конкретні шляхи використання подібних інструментів в Україні, визначені їх особливості та можливі труднощі

щодо застосування. Обмеження такого підходу до дослідження полягає в тому, що Перегляд імплементації в екологічній сфері – новий інструмент в ЄС. Наразі відбувся лише перший етап такого перегляду і важко оцінити вплив застосування такого інструменту для покращення рівня правозастосування.

Також необхідно враховувати той факт, що Україна не є ані членом Європейського Союзу, ані кандидатом на вступ до ЄС, тому низка інструментів, зокрема щодо використання інституційних механізмів, не можуть прямо застосовуватись в Україні, а у випадку перенесення європейських моделей того чи іншого механізму необхідно брати до уваги українські реалії та особливості правової системи та культури правозастосування.

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Документ 984_011 ; ред. від 30 листопада 2015 р. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011).

2. Деякі питання Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів URL: <http://protox.medved.kiev.ua/index.php/ua/issues/2016/1/item/475-new-approaches-in-the-field-of-waste-management-in-ukraine-in-connection-with-the-implementation-of-european-union-environmental-directives-to-the-national-legislation>

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ З ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

Хрідочкін А.В., д.ю.н., доцент,

*ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Дніпро, Україна*

Центральними органами виконавчої влади є міністерства та інші центральні органи виконавчої влади – служби, агентства, інспекції, а також утворені відповідно до Конституції та законів України центральні органи виконавчої влади і з спеціальним статусом. Відповідно до ч. 2 ст. 1 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» міністерства забезпечують формування та реалізують державну політику в одній чи декількох сферах, інші центральні органи виконавчої влади виконують окремі функції з реалізації державної політики [1]. Однак до цього часу фактично міністерства ще не стали центральні органи виконавчої влади, провідною функцією яких є формування державної політики. Складно відмежувати «функції з реалізації державної політики» від «окремих функцій з реалізації державної політики», що призводить до дублювання повноважень цих органів та ускладнює функціонування системи центральних органів виконавчої влади [2, с. 336]. Водночас діяльність інших центральних органів виконавчої влади продовжує зосереджуватися на розробленні проектів нормативно-правових актів замість якісної реалізації державної політики. Документи державної політики та стратегічного планування (концепції, стратегії, державні цільові програми, інші документи), які розробляються міністерствами та затверджуються або схвалюються Кабінетом Міністрів України, здебільшого не узгоджуються із процедурою бюджетного планування в державі.

У міністерствах фактично відсутня якісна система моніторингу та оцінювання ефективності реалізації державної політики, що не дозволяє у разі потреби коригувати відповідну державну політику чи обрані інструменти для її впровадження. Така ситуація робить наявні документи державної політики та стратегічного планування декларативними, що зумовлює сприйняття їх як не

обов'язкових для виконання. Уточнення потребують загальні поняття «мета», «завдання», «функція», «повноваження» міністерств тощо.

Досвід європейських країн у підходах до визначення поняття «міністерство» свідчить, що таким терміном позначають різновид центрального органу виконавчої влади, який має дві основні ознаки: (а) міністерства відповідальні за розробку державної політики; (б) міністерства очолюються членом уряду – політиком, а не державним службовцем [3, с. 245]. Головна мета діяльності, завдання та функції окреслюють основне призначення будь-якого органу влади в суспільстві, забезпечують якісне виконання його завдань та чітко позиціонують орган влади в системі публічного управління. Головна мета діяльності органу виконавчої влади – це вирішення цим органом суспільних проблем; завдання ж є комплексом заходів, які впливають із головної мети і підлягають розв'язанню для її досягнення, конкретизуючи головну мету діяльності органу влади; функція ж є діяльністю, пов'язаною з отриманням чітко визначеного кінцевого результату, який прямо відображає досягнення мети та виконання завдань органу виконавчої влади.

В основі оптимальної побудови системи центральних органів виконавчої влади має бути розмежування функцій з формування державної політики та функцій з реалізації державної політики. Погоджуємося з думкою фахівців, що існуючу систему центральних органів виконавчої влади доцільно реформувати, дотримуючись цього підходу [4, с. 408]. Формування міністерством державної політики - це аналіз стану справ у сфері відповідальності міністерства, визначення проблем і варіантів їх вирішення, комунікація із заінтересованими особами та розробка законопроектів, підзаконних актів, які містять положення державної політики, затвердження (схвалення) підзаконними актами документів державної політики (концепцій, стратегій тощо). Міністерства також повинні здійснювати моніторинг та координацію реалізації державної політики. Реалізація державної політики іншими центральними органами виконавчої влади – це виконання, практичне втілення у життя цілей і завдань сформованої та затвердженої державної політики.

Таким чином, в основу реформи існуючої системи центральних органів виконавчої влади доцільно покласти розподіл функцій з формування державної політики та функцій з її реалізації. На нашу думку, Кабінет Міністрів України як вищий орган у системі органів виконавчої влади повинен забезпечувати

формування та реалізацію державної політики, міністерства – формувати державну політику та забезпечувати її реалізацію, інші центральні органи виконавчої влади - реалізувати державну політику. Завдання та функції міністерств та інших центральних органів виконавчої влади повинні бути чітко визначені, що дозволить усунути дублювання повноважень між ними. Міністерства також повинні напрацьовувати практику аналізу державної політики та стратегічного планування.

Список використаних джерел

1. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17 березня 2011 р. № 3166-VI. URL.: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/3166-17>.
2. Дерезь В.А. Удосконалення правових засад системи центральних органів виконавчої влади України. *Правова держава*. 2020. Вип. 3. С. 333-340.
3. Процес модернізації системи державного управління: конституційний, адміністративний та фінансовий аспекти : монографія / Березовська С. В. та ін. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. А.С. Нестеренко. Одеса : Гельветика, 2017. 527 с.
4. Публічне управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства: вітчизняний і зарубіжний досвід : монографія / за заг. ред. Сергія Чернова та ін. Запоріжжя : ЗДІА, 2017. 602 с.

ОСНОВНІ ВИДИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Чуприна Н.М., д.е.н., доцент, декан економічного факультету,
ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Дніпро, Україна

Гаєвський В.В., д-р філ-ї, майор, помічник командира з фінансово-
економічної роботи – начальник фінансово-економічної служби,
Військова частина А4291, Україна

Українські військовослужбовці беруть на себе повну юридичну відповідальність, встановлену для громадян України з урахуванням їх правового статусу. Юридична відповідальність в своєму розумінні передбачає застосування норми з відповідної галузі права або використання правил з різних галузей права при встановленні відповідальності військовослужбовців. Вона виникає з моменту вчинення порушення, законом здійснюється поєднання її виникнення з порушенням, так як відновлення порушеного права здійснюється шляхом судового переслідування правопорушника, компенсації і відновлення вихідного стану порушених відносин.

Дотримання закону військовослужбовцями, проходження ними військової служби гарантується основними видами юридичної відповідальності, які можна розділити на дві групи.

До першої групи можна включити кримінальну та адміністративну відповідальність, тому що зазначені види юридичної відповідальності гарантують дотримання вимог правових норм всіх галузей права. Питання про притягнення до відповідальності в даному випадку вирішуються судом або ж спеціально уповноваженими органами в установленому чинним законодавством порядку.

До другої групи відносяться матеріальна та дисциплінарна відповідальність військовослужбовців [1, с. 127].

Кримінальна відповідальність. Кримінальний закон щодо осіб які проходять військову службу, якими було вчинено військове злочинне діяння, розглядає покарання як спеціальний вид військового виховання, запобіжні цілі якого повинні бути спрямовані, насамперед, на утримання військовослужбовців

від злочинних посягань, що визначаються у Кримінального Кодексу України як військові злочини. Досягнення зазначених цілей забезпечується можливістю призначення видів покарань, передбачених ст. 51 ККУ. Також варто зазначити, що до даної категорії осіб є можливість призначити також спеціальні види покарань, які можуть бути застосовані лише до військовослужбовців, на підставі ст. ККУ 58, 60, 62. Крім того, за скоєння тяжкого злочину військовослужбовець вироком суду може бути позбавлений військового звання [43].

Розділом XIX Кримінального кодексу України визначено, що всі військові злочини можна розділити на групи в залежності від об'єкту злочинного посягання. Дані злочини в специфічній сфері військово-службової діяльності (суб'єктом в даному випадку виступає військова службова особа) складають групу військових службових злочинів: стаття 425. Недбале ставлення до військової служби; Стаття 426. Бездіяльність військової влади; стаття 426-1. Перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень.

Адміністративна відповідальність. Особливістю адміністративної відповідальності військовослужбовців, у т.ч. військових службових осіб, є те, що дані посадові особи несуть відповідальність за адміністративні правопорушення згідно дисциплінарних статутів ЗС України. Лише в деяких випадках за вчинення окремих правопорушень військовослужбовці притягуються до адміністративної відповідальності на загальних підставах відповідно до ст. 15 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) [2]. Це зумовлено тими об'єктивними причинами, що прямо зазначені в статті правопорушення, за які відповідальність настає на загальних підставах, не відображають специфіку військової служби і тому громадяни, які проходять військову службу в цьому разі не виступають спеціальними суб'єктами відповідальності.

Здійснивши аналіз військових адміністративних правопорушень, за вчинення яких військовослужбовців притягують до адміністративної відповідальності, варто виділити основні статті КУпАП: ст. 172-13 – Зловживання військовою службовою особою владою або службовим становищем; ст. 172-14 – Перевищення військовою службою особою влади чи службових повноважень; ст. 172-16 – Бездіяльність військової влади. Ці правопорушення характеризуються спеціальним суб'єктом їх вчинення, якими виступають військові службові особи, які обіймають постійно чи тимчасово посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-

господарських обов'язків, або ж виконують такі обов'язки за спеціальним дорученням повноважного командування.

Матеріальна відповідальність. Одним із основних видів юридичної відповідальності на рівні з іншими видами відповідальності є матеріальна відповідальність, яка виступає важливим засобом впливу на поведінку громадян, які проходять військову службу. Метою даного виду відповідальності є відшкодування заподіяного матеріально збитку.

Військові службові особи несуть матеріальну відповідальність на рівних підставах з іншими військовослужбовцями за наявності заподіяння ними прямої дійсної шкоди; протиправної поведінки; встановленої вини в заподіянні шкоди та причинного зв'язку між протиправною поведінкою і настанням шкоди.

Основними видами притягнення до матеріальної відповідальності є: обмежена матеріальна відповідальність; повна матеріальна відповідальність; кратна матеріальна відповідальність. Для даного виду відповідальності характерним є те, що вона має комплексний характер і може застосовуватись разом з іншими видами відповідальності незалежно від притягнення осіб до дисциплінарної чи кримінальної відповідальності за дію (бездіяльність), якою заподіяно шкоду державі [4, с. 62].

Дисциплінарна відповідальність. Військова дисципліна - це бездоганне і суворе дотримання усіма військовослужбовцями порядку і правил, встановлених військовими статутами та іншими законами України. Сутність військової дисципліни, відповідальність військовослужбовців за її дотримання, види заохочень та дисциплінарних стягнень, права командирів (начальства) щодо їх застосування визначаються Дисциплінарним статутом ЗС України. Згідно статті 48 на військовослужбовців можуть бути накладені такі дисциплінарні стягнення: а) зауваження; б) догана; в) сувора догана; г) позбавлення чергового звільнення з розташування військової частини чи з корабля на берег; д) попередження про неповну службу відповідність; е) пониження в посаді; є) пониження у військовому званні на один ступінь; ж) пониження у військовому званні з переведенням на нижчу посаду; з) звільнення з військової служби через службу невідповідність [5].

Юридична відповідальність військовослужбовців є необхідним правовим засобом надійної охорони військового правопорядку від порушень, гарантією

його міцності і непорушності, а також в своєму розумінні повинна забезпечувати належну боєготовність та боєздатність Збройних Сил України.

Список використаних джерел

1. Адміністративне право України. Академічний курс: Підручник: У двох томах: Том 1. Загальна частина. Ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова). К.: Вид-во «Юридична думка», 2010. 584 с.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 року № 8073-Х (статті 1 - 214). Станом на 1 травня 2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8073110#n3792>.
3. Національна доповідь щодо реалізації засад антикорупційної політики у 2018 році / Схвалено Рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції 29 березня 2019. № 885. URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/07/Natsdopovid_2018.pdf.
4. Чудик-Білоусова Н.І. Організаційно-правові проблеми матеріальної відповідальності військовослужбовців: дис.; канд. юрид. наук. Ірпінь, 2004. 196 с.
5. Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України: Закон України від 24 березня 1999 року № 551 XIV. Редакція станом на 01 липня 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55114#Text>.

ЗАКОНОДАВЧІ ОСНОВИ ВЗАЄМНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Яворська О.Б., ст. викладач

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,

Дніпро, Україна

Внутрішні і міжнародні політичні проблеми країни породжують необхідність пошуку нових видів страхування, коректив і доповнень до страхового законодавства з метою розвитку українського страхового ринку.

Альтернативою комерційному страхуванню і захистом для громадян і малого бізнесу може стати відроджене взаємне страхування.

Взаємне страхування має ряд переваг в порівнянні з комерційною формою страхового захисту.

- формування страхових послуг залежно від потреб членів товариства взаємного страхування (тільки власні інтереси страхувальників, які одночасно є страховиками, враховуються при розробці та затвердженні умов та правил страхування);

- нижча вартість страхової послуги в порівнянні із комерційним страхуванням (у комерційному страхуванні разом з оплатою ризику у складі страхової премії страхувальник сплачує витрати на ведення страхової справи, прибуток страховика);

- відсутність комерційних ризиків страхових компаній, що збільшують ймовірність ризику страхувальника;

- можливість компенсаційних виплат у разі отримання більшого збитку від страхового випадку, ніж страхова сума, вказана у договорі (на підставі сумісного рішення членів товариства).

Дані переваги взаємного страхування набувають особливого сенсу в умовах нестабільної економіки, яка породжує кризис довіри. Зменшується довіра до страхових компаній, взаємний страховий захист може з успіхом виконувати їх функції.

За роки незалежності України було зареєстровано та офіційно функціонувало лише два товариства взаємного страхування та дві філії:

- закрите акціонерне товариство взаємного страхування «Наша справа»;

- страхове відкрите акціонерне товариство «Київський регіональний фонд взаємного страхування «Промислова Україна»;

- філія АСТ «Промислова Україна» «Міжнародний християнський фонд взаємного страхування»

- філія «Товариство взаємного страхування підприємств місцевої промисловості «Укрмісцевпром».

Всі вони були зареєстровані в період 1995-1997 роках, але на даний момент часу вони відкликали свої ліцензії та припинили своє функціонування. Їх діяльність базувалася на майновому страхуванні господарських організацій, тобто жодна з цих організацій не займалася особистим страхування фізичних осіб [1].

Перше, що заважає відродженню взаємного страхування в Україні, це відсутність зацікавленості уряду у розробці правової бази щодо формування та регулювання діяльності товариств взаємного страхування, яка б дозволила підтвердити на законодавчому рівні надійність такого типу страхування.

В українському законодавстві на сьогодні існують два документи, в яких дається визначення товариства взаємного страхування:

- Закон України «Про страхування»;

- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Тимчасового положення про товариство взаємного страхування» № 132-97-п від 04.06.2003.

14 стаття Закона «Про страхування» містить: «Фізичні особи та юридичні особи з метою страхового захисту своїх майнових інтересів можуть створювати товариства взаємного страхування в порядку і на умовах, визначених законодавством України» [2].

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Тимчасового положення про товариство взаємного страхування» визначає порядок створення та діяльності товариств взаємного страхування в Україні, частково розкриває особливості формування страхового резерва та регулює відношення між членами товариства взаємного страхування і суспільством [3].

Таким чином, законодавство передбачає можливість створення товариств взаємного страхування і частково розкриває деякі особливості їх організації. Але конкретика, необхідна для функціонування такої форми страхового захисту, у нас в державі відсутня. В першу чергу, на наш погляд, вимагають розгляду і

затвердження наступні найважливіші напрямки організації і діяльності товариств взаємного страхування:

- широта застосування взаємного страхування;
- ліцензування взаємного страхування;
- оподаткування товариств взаємного страхування;
- оподаткування страхових виплат членів товариств взаємного страхування;
- віднесення витрат зі страхування на собівартість продукції підприємств, організацій – членів товариств взаємного страхування.

На законодавчому рівні мають бути затверджені положення, що забезпечують фінансову стійкість товариству взаємного страхування: крім загальних страхових резервів для виплати майбутніх страхових сум та страхових відшкодувань за зобов'язаннями всіх членів, на нашу думку, необхідно створення гарантійного фонду, для чого виникає потреба у розробці вимог до нього. Окремої уваги потребують вимоги до перестраховання та розміщення страхових резервів. Вирішення цих питань створює фундамент, без якого існування взаємного страхування в державі неможливе.

Взаємне страхування – важлива умова формування повноцінного конкурентного середовища, створює серйозну протидію необгрунтованому зростанню цін на страхові послуги. Історія країн з ринково орієнтованою економікою показує, що товариства взаємного страхування акумулюють ті кошти населення, які не можуть бути спрямовані на придбання полісів в акціонерних товариствах через їх дорожнечу.

Список використаних джерел

1. «Общества взаимного страхования как альтернатива государственному и коммерческому страхованию: преимущества и недостатки» [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.klubok.net/article2534.html>, 2011.
2. Закон України «Про страхування» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 18, ст. 78). Редакція від 29.01.2020, підстава - 143-IX
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Тимчасового положення про товариство взаємного страхування» № 132-97-п. Редакція від 06.04.2012, підстава - 256-2012-п

ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Якімов С.М., полковник поліції, заступник начальника управління поліції
– начальник слідчого відділу,

Синельниківське районне управління поліції ГУНП в Дніпропетровській області, Україна

Федулова С.О., д.е.н., професор,

*ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Дніпро, Україна*

В умовах сьогоденної геополітичної ситуації та поширення злочинності, що має транскордонний характер, необхідна розвинута система міжнародного співробітництва, яка забезпечить швидке, повне та неупереджене досудове розслідування і судовий розгляд, а також виконання інших завдань кримінального провадження. Зазначений стан ситуації актуалізує питання правового регулювання міжнародного співробітництва в українському законодавстві.

Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження має на меті вжиття необхідних заходів для надання міжнародної правової допомоги шляхом вручення документів, виконання окремих процесуальних дій, видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, тимчасової передачі осіб, перейняття кримінального переслідування, передачі засуджених осіб та виконання вироків (ч. 1 ст. 542 КПК України) [1].

Відповідно до Кримінального процесуального Кодексу (КПК) України визначено наступні терміни (Розділ IX, Глава 42) міжнародного співробітництва під час кримінального провадження [1]:

1) міжнародна правова допомога – проведення компетентними органами однієї держави процесуальних дій, виконання яких необхідне для досудового розслідування, судового розгляду або для виконання вироку, ухваленого судом іншої держави або міжнародною судовою установою;

2) видача особи (екстрадиція) – видача особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку. Екстрадиція включає: офіційне

звернення про встановлення місця перебування на території запитуваної держави особи, яку необхідно видати, та видачу такої особи; перевірку обставин, що можуть перешкоджати видачі; прийняття рішення за запитом; фактичну передачу такої особи під юрисдикцію запитуючої держави;

3) перейняття кримінального провадження – здійснення компетентними органами однієї держави розслідування з метою притягнення особи до кримінальної відповідальності за злочини, вчинені на території іншої держави, за її запитом;

4) запитуюча сторона – держава, компетентний орган якої звертається із запитом, або міжнародна судова установа;

5) запитувана сторона – держава, до компетентного органу якої направляється запит;

6) уповноважений (центральний) орган – орган, уповноважений від імені держави розглянути запит компетентного органу іншої держави або міжнародної судової установи і вжити заходів з метою його виконання чи направити до іншої держави запит компетентного органу про надання міжнародної правової допомоги;

7) компетентний орган – орган, що здійснює кримінальне провадження, який звертається із запитом згідно з цим розділом або який забезпечує виконання запиту про надання міжнародної правової допомоги;

8) екстрадиційна перевірка – діяльність визначених законом органів щодо встановлення та дослідження передбачених міжнародним договором України, іншими актами законодавства України обставин, що можуть перешкоджати видачі особи (екстрадиції), яка вчинила злочин;

9) екстрадиційний арешт – застосування запобіжного заходу у вигляді тримання особи під вартою з метою забезпечення її видачі (екстрадиції);

10) тимчасовий арешт - взяття під варту особи, розшукуваної за вчинення злочину за межами України, на строк, визначений цим Кодексом або міжнародним договором України, до отримання запиту про видачу (екстрадицію);

11) тимчасова видача – видача на певний строк особи, яка відбуває покарання на території однієї держави, іншій державі для проведення процесуальних дій з її участю та притягнення до кримінальної відповідальності

з метою запобігання закінченню строків давності або втраті доказів у кримінальній справі.

Треба зазначити, що як такого, немає визначеного законом поняття «міжнародний кримінальний процес» в національному законодавстві.

При цьому, в наукових джерелах існує позитивне ставлення до становлення самостійного міжнародного кримінального процесу з чітким розмежуванням норм матеріального кримінального права і норм процедурного характеру [3, 4].

Залежно від того, з яких питань здійснюється міжнародне співробітництво, існують такі його різновиди [2]:

- екстрадиція (видання) осіб, які підлягають притягненню до кримінальної відповідальності або для відбування покарання згідно з вироком суду;
- арешт осіб, які підлягають екстрадиції;
- конвоювання осіб, яких видають в порядку екстрадиції;
- транзитне перевезення осіб, які утримуються під вартою;
- порушення та/або продовження кримінального переслідування;
- видання предметів, що мають значення у кримінальній справі;
- повідомлення про обвинувальні вирoki і відомості про судимість;
- інформування про міжнародні злочинні терористичні організації;
- виклик обвинувачених (підсудних), свідків, потерпілих та інших осіб;
- вручення документів і допит громадян України, які перебувають за кордоном;
- обмін відомостями оперативно-розшукового та інформаційно-довідкового характеру тощо.

Проте необхідно зауважити, що хоча новий КПК України досить детально регламентує питання міжнародного співробітництва в кримінальному судочинстві, але у зв'язку з розвитком новітніх технологій та підвищення суспільної небезпечності вчинюваних злочинів, активним поширенням міжнародних злочинів у світі, існує необхідність вдосконалення українського законодавства, в тому числі з урахуванням міжнародного досвіду.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Верховна Рада України; *Кодекс України*, Закон, *Кодекс* від 13.04.2012 № 4651-VI (Редакція станом на 17.03.2021)

2. Лобойко Л.М., Банчук О.А. Кримінальний процес: Навчальний посібник. К.: Ваіте. 2014. 280 с.

3. Касьяненко Д.І., Герасимова Г.В. Міжнародне співробітництво у кримінальному провадженні. «Молодий вчений». № 4 (56). 2018. С. 681-384.

4. Семенишина-Фіголь Б.М., Миколюк В.В. Міжнародне співробітництво в кримінальному провадженні. Прикарпатський юридичний вісник. Випуск 1(30). 2020. С. 205-208.

НАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА СЕРЕД МОЛОДІ

Яшкіна Н.В., *к.т.н., доцент, завідувач кафедри менеджменту та фінансів*

Вовченко Т.В., *студентка економічного факультету*

Іскакова Т.В., *студентка економічного факультету,
ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Дніпро, Україна*

Перші кроки молоді людини після закінчення коледжу або університету у суспільстві пов'язані з бажанням самореалізації, набуттям самостійності та вибором сфери своєї діяльності. Як свідчать дослідження, населення у віці з 21 до 30 років [1] є найбільш відкритим до підприємництва. Це пов'язано зі природним поштовхом цієї вікової групи до нового, незаангажованістю, відсутністю негативного досвіду заняття підприємництвом. Для економіки України цей прошарок населення є неоцінимим ресурсом для розвитку. Самовлаштування молоді знижує рівень безробіття, підвищує її платоспроможність, а також формує нові сфери діяльності до яких більш доросле населення не має інтересу.

Негативно на розвиток підприємництва молоді в Україні впливають такі фактори, як:

- недостатність знань та досвіду у правових та економічних аспектах такої діяльності;
- відсутність єдиної системи в Україні підтримки початківців в бізнесі (конкретно молоді до 30 років);
- відсутність стартового капіталу;
- на рівні законодавства в Україні не пропонується податкових або інших пільг для підприємців за віком.

Розглянемо перераховані фактори докладніше. В освітніх програмах навчальних закладах всіх рівнів освіти недостатньо приділяється увага дисциплінам, які формують у молоді правову грамотність та навички самостійного прийняття рішень, що дуже важливо для впевненості у можливості самореалізації. Особливо недостатність такої освіти відчувають студенти негуманітарних напрямів, які як раз є

Існуючі в Україні нормативно-правові акти в деяких аспектах стосуються проблематики молодіжного підприємництва. Зокрема, Закон України «Про основні засади молодіжної політики» від 27.04.2021 № 1414-IX» (Закон), Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021-2025 роки». Концепція від 23.12.2020 № 1669-р (Програма), Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1017-р «Про схвалення Експортної стратегії України (“дорожньої карти” стратегічного розвитку торгівлі) на 2017-2021 роки» (Розпорядження №1017-р).

У Законі є Стаття 22. Особливі гарантії молоді у сфері зайнятості та підприємництва, у якій задекларовано існування державної підтримки тільки у працевлаштуванні по держзамовленню і не розкрито зовсім гарантій у підприємстві. [2]

Метою Програми є створення можливостей для самореалізації та розвитку потенціалу молоді в Україні, її участі та інтеграції у суспільне життя. Від реалізації Програми очікується збільшення відсотка молоді до 50 відсотків (зараз 40 відсотків), яка має бажання відкрити власну справу[3]. Але знову яким чином це буде досягнуто Програма не конкретизує.

Розпорядженням №1017-р передбачається стимулювання діяльності підприємництва серед власників та працівників підприємств, зокрема малих та середніх, та молоді, приділяється увага впливу молоді на розвиток інновацій[4]. І тут ми не маємо конкретних заходів для реалізації цих декларацій.

Таким чином, нагальними питаннями в напрямі господарсько-правового регулювання молодіжного підприємництва в Україні є формування єдиної системи підтримки яка буде включати:

- заходи та засоби умов державної допомоги для започаткування молодіжного підприємництва;
- правові акти пільгового статусу ведення бізнесу молоддю (до 30 років);
- формування підприємницьких навичок молоді з залученням закладів освіти, представників молодіжних організацій та бізнесу.

Список використаних джерел

1. Коритін Д. С. Щодо особливостей державної підтримки молодіжного підприємництва України. Економіко-правові проблеми розвитку та сприяння

господарській діяльності в сучасних умовах: матеріали круглого столу, м. Харків, 25 травня 2018 р. С. 82-86. Режим доступу: <https://ndipzir.org.ua/conference/2018/06/materials.pdf>

2. Закон України Про основні засади молодіжної політики від 27.04.2021 № 1414-IX .– Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text>

3. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021-2025 роки». Концепція від 23.12.2020 № 1669-р. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1669-2020-%D1%80#Text>

4. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1017-р «Про схвалення Експортної стратегії України (“дорожньої карти” стратегічного розвитку торгівлі) на 2017-2021 роки». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1017-2017-%D1%80#Text>.

Наукове видання

Круглий стіл
для студентів, аспірантів та молодих вчених

**ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ЄВРОПЕЙСЬКОГО
КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ В УКРАЇНІ:
ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ
(ДО 25-Ї РІЧНИЦІ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ)**

Тези доповідей

8-10 червня 2021 р.

Електронне видання

Набір здійснено з готових оригіналів-макетів, які були надані авторами доповідей в електронному вигляді. Відповідальність за зміст окремих публікацій, їх орфографію та якість рисунків несуть автори тез.

Оригінал-макет виготовлений РВВ ДВНЗ УДХТУ

Підписано до друку 29.06.2021. Формат 60x84 1/16. Папір ксерокс.
Умов. друк. арк. 7,45. Тираж 300 прим. Зам. № 111.
Друк різнограф. Гарнітура Times New Roman
Редакційно-видавничий відділ ДВНЗ УДХТУ
пр. Гагаріна, 8, м. Дніпро, 49005
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5026 від 16.12.2015